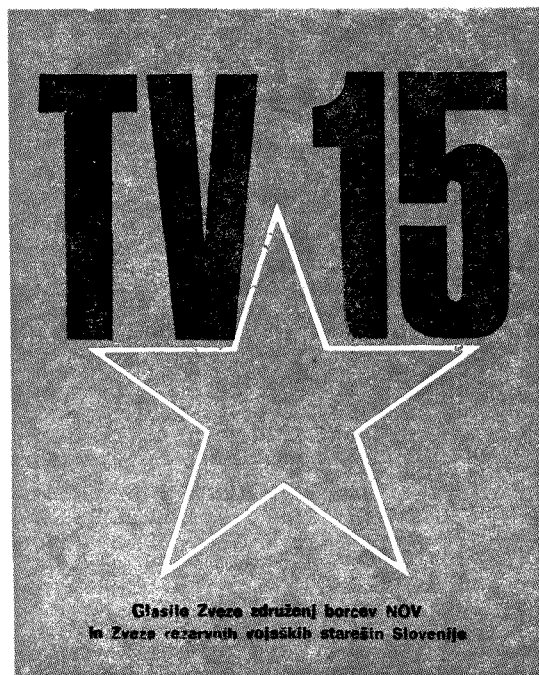

**naš
tovariš**

Št. 20 ● 26. maja 1977 ● Leto XV

Minilo je več kot trideset let, odkar mladina Jugoslavije na veličasten način, s stafetnimi pozdravi, izraža najlepše želje svojemu velikemu učitelju za njegov rojstni dan. Prepleta jih z izrazi ljubezni in zaupanja, spoštovanja in občudovanja, pripadnosti. Se mnogo več od tega! Ta nenavadna čestitka, ki ji ni enake na svetu, je postala ne le simbol mladosti, je tudi simbol časa, v katerem živimo in ki mu je neizbrisno podoba vtisnil prav on — Tito. Kdo je ne pozna? Stafete mladosti, te neskončne kilometre in kilometre dolge steze domovinske ljubezni, ki 40. leto za letom gradimo z istim žarom, radostni in vznemirjeni, da bi svoj vrh dosegla petindvajsetega maja, na dan mladosti.

Vendar je v vrsti teh nepozabnih trenutkov, ki smo jih začeli pisati prvo leto v svobodi in zapisali mladane v slehernem kotičku naše Jugoslavije, letošnji dan mladosti najlepši in srečo najdražji. In kako ne bi bil! Tito praznuje dva praznika: petinosemdeset let rojstva in štirideset let, kar je stopil na čelo Komunistične partije Jugoslavije. Novih razsežnosti mu je dalo tudi spoznanje, da že dolgo ni bilo za nami leto, ki bi tako zgovorno pokazalo, kaj je tovariš Tito naredil za našo samoupravno socialistično domovino, njeno neodvisnost in ugled v svetu, da že dolgo nismo bili tako enotni in tako močni — tako privrženi njemu in njegovemu delu.

Tito! To je človek, ki je rekel: »Narod, ki ima takšno mladino, se ne more bati prihodnosti!«

Ne bojimo se je! Učil nas je in naučil, kako se boriti, graditi in braniti, kako se usposablja za velika in plemenita dela in s tem za nesebično privrženost prizadevanju za uresničitev naprednih idealov, katerim je namenil vse svoje življenje. Učil nas je tudi, kako kljub preprekam, ki stopajo na našo pot, hoditi vzravnano, odločno in z neomajno vero v še svetlejši dan... In ker je tako in ker tako ni nikjer na svetu, zato biti mlad v Titovi Jugoslaviji, pomeni dvakrat biti mlad!

Nikoli pa ne smemo pozabiti, da se zahvala za bogastvo teh spoznanj imenuje dolg do našega slavljenca in vseh, ki so živeli, delali in umirali za to, kar imamo danes. A imamo veliko! Šele poravnava tega dolga, poštena in do poslednje črke, je poročstvo Titove vizije sveta. In kakšno je to življenje? To je svet brez vojn, brezskrbnega otroštva in razkošne ljubezni, svet dela in pravičnega plačila za delo, sreče in mirnega zadovoljstva. Je poročstvo za to, da bo sleherni dan mladosti tak, kakršen se je vršel v naša srca — lep, opojen in ponosen, kakršen je bil tudi zgodovinski 25. maj 1977.

MILENA STRAJNAR

Ponesimo šopek cvetja
Tito za obletnico,
saj že štiri desetletja
vodi našo partijo.

Tito, ki si naš rešitelj,
Tebi ta velja pozdrav:
da še dolgo bi voditelj
nam ostal in bil nam zdrav!

Partija na čelu s Titom,
je osvobodila nas
in fašističnim banditom
prizadela je poraz.

Tito, ki si naš rešitelj,
Tebi ta velja pozdrav:
da še dolgo bi voditelj
nam ostal in bil nam zdrav!

Zdaj v svobodni domovini
si gradimo lepši dan,
ki v prihodnji zgodovini
bo ostal zaznamovan.

Tito, ki si naš rešitelj,
Tebi ta velja pozdrav:
da še dolgo bi voditelj
nam ostal in bil nam zdrav!

Smiljan Samec

Čestitke iz srca in ljubezni

str. 4

Spomini na TITA

str. 5

**Nikoli nisem pozabil na mladost,
ki sem jo tu preživel!**

str. 6

**Utrinki z obiska v muzeju 25. maja
v Beogradu**

str. 9

Na dan mladosti

str. 22

od torka do torka

Sreda, 18. maja 1977

V kartuziji Pleterje je v starosti 97 let umrl nekdanji prior tega samostana in borec za svobodo dr. Josip Edgar Leopold-Lavov.

V Domžalah je bil prvi strokovni simpozij zgodovinarjev o zgodovini krajev v bližnji preteklosti in s poudarkom na NOB

Četrtek, 19. maja 1977

Predsednik Tito si je na beograjskem sejmišču ogledal 21. razstavo tehnike in razstavo, ki je posvečena letošnjim velikim jubilejem.

Zvezna štajeta je na svoji poti po Jugoslaviji prispela v Skopje.

V Ženevi sta se sestala zunanja ministra ZDA Vance in SZ Gromiko na pogovorih o omejevanju strateškega oboroževanja.

Petek, 20. maja 1977

Na obisk v našo državo je prispel podpredsednik ZDA Walter Mondale.

Enote rasistične Južne Rodezije so napadle Mozambik, kar je v zadnjem letu že 44. napad na to afriško državo.

Ob petintridesetletnici smrti revolucionarja Toneta Tomšiča je bila v dvorani Slovenske filharmonije slovesnost na kateri so podelili tudi letošnje Tomšičeve nagrade za novinarske dosežke.

Sobota, 21. maja 1977

Na Dunaju že drugi dan zborujejo sudetski Nemci, kar je še ena izmed provokacij, ki jih avstrijska vlada dopušča na svojem ozemlju.

Po vsej državi so enote vojnega letalstva in protiletalske obrambe proslavile svoj dan. Čestital jim je tudi tovariš Tito.

Tovariš Tito je sprejel ameriškega podpredsednika Mondala, s katerim sta imela tudi tiskovno konferenco.

Ponedeljek,

23. maja 1977

Španska vlada je ustregla zahtevam stavkajočih Baskov in sklenila izpustiti 23 političnih zapornikov.

Prezidij vrhovnega sovjeta ZSSR je tovariša Tita ob njegovem 85-rojstnem dnevu odlikoval z redom oktobrske revolucije.

Ob 25-letnici zveze rezervnih vojaških staršin je bila v Ljubljani slovesnost, na kateri so podelili zlate plakete ZRVS trinajstim zaslužnim posameznikom.

Torek, 24. maja 1977

V Beogradu je bila slavnostna seja CK ZKJ, na kateri so predsedniku Titu tretjič izročili red narodnega heroja. O osebnosti tovariša Tita je spregovoril dr. Vladimir Bakarić. Pred poslopjem skupščine se je zbrala večtisočglava množica, ki je tovariša Tita navdušeno pozdravljala. Zvečer pa je bila v Domu sindikata velika kulturna prireditel, na kateri je nastopilo šeststo jugoslovanskih umetnikov.

O našem Kozjanskem

Odmev na 51. — 52. številko TV 15 z dne 25. XII. 1975

Sem dolgoletna naročnica našega najbolj priljubljenega časopisa TV 15 in vam želim, še posebno v tem jubilejnem letu, mnogo uspehov in vam iskreno čestitam za prizadevanja, da bi se naš časnik ohranil in ostal še naprej tako bogat pisane besede o naši revolucionarni zgodovini. Hvala vam vsem!

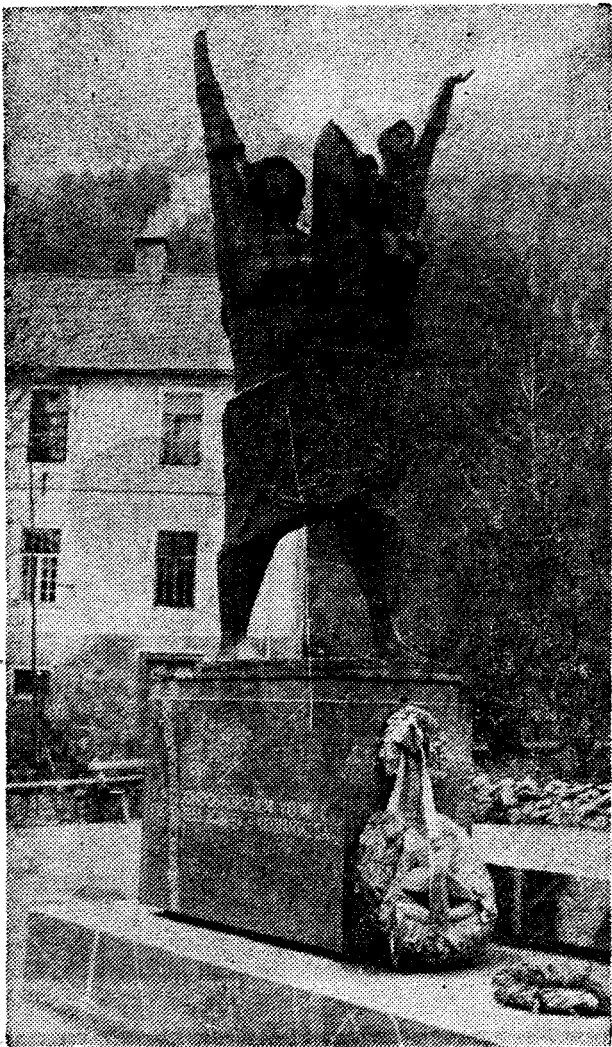
Naj povem, kaj me je vodilo k pisanju:

Ne vem kolikokrat sem že vzela v roke 51.—52. številko TV 15 z dne 25.12.1952, ki ste jo v celoti posvetili Kozjanskemu! Za okroglo mizo ste se v Kozjem pogovarjali o Kozjanskem in še posebej je bilo poudarjeno, o nekdanjem kozjanskem okrožju narodnoosvobodilnega boja. Značilno za to obdobje je že od nekdaj gospodarska zaostalost. Hkrati je posebna značilnost tega področja revolucionarnost, predanost ciljem narodnoosvobodilnega boja, velika osveščenost prebivalcev na političnem in kulturnem torišču. Ljudje v teh krajih zaslužijo tudi veliko pohvale. V današnjem trenutku naše revolucije — kot samoupravljalci, saj so požrtvovalni na vseh področjih družbenopolitičnega udejstovanja, tudi v splošnem ljudskem odporu in družbeni samozasčiti.

Vse to pa se lahko doseže le na območjih, kjer je človek na svoji koži občutil vse grozote, ki so jih počenjali okupator in domači izdajalci.

Morda bi bil čas, da se spet vprašamo: Kako je na tem našem Kozjanskem in če mačehovski odnos širše družbene skupnosti, o katerem ste govorili tudi na ustnem časopisu, še vedno obstaja?

OLGA VIRANT,
Dol pri Pristavi 2 b
p. Pristava pri Mestinju

V Kozjem stoji spomenik in na njem piše: V narodnoosvobodilni vojni je padlo 1235 borcev s Kozjanskega

Bilo je med hajko

Odmev na sestavek »Srnci«, objavljen na mladinski strani TV 15

V 14. številki TV 15 je bil na petnajsti strani objavljen sestavek Mije Lukežič-Marije o dveh srncih, v katerem imenovana tovarišica vprašuje, kdo je partizan, ki je poleg njenega pokojnega moža Jožeta Lukežiča.

Naj pojasnim! Partizana na fotografiji s srncami sta Jože Lukežič in Jože Urbanc-Drago. Slika je bila posneta v vasi Gozd pri Trziču in sicer pri Podlogarjevem kozolcu v začetku poletja leta 1944. Eno od srnic, ki sta na fotografiji, sva ujela Jože Kunc-Juli in jaz, pod Tolstimi vrhom, nedaleč od vasi Gozd.

V tistih dneh je sovražnik pripravljaj hajko na to območje. Ker sva za hajko zvedela, sva bila še

bolj pozorna. V tem sva zaslišala jok male srnice in jo ujela ter odnesla v vas Gozd k Podlogarjevim, kjer naj bi jo nahranili, da ne bi poginila od gladi. Pred tem pa je prinesel drugo srnico Viktor Tišlar-Ljubo in tako sta bili pri Podlogarjevih dve mali srnici. Srnic so bili veseli predvsem otroci, pa tudi domači in partizani.

Pripovedujejo, da sta se srnici hitro udomačili in bili zelo ljubki v družbi ljudi, ki so z njima lepo ravnali.

Kljub temu pa je ena od srnic čez nekaj mesecev pobegnila nazaj v gozd k svojim vrstnicam, drugo srnico pa sem potem oddal aktivistu Andreju Golmajerju v Goriče, kjer je dočakala svobodo. Kasneje si je po nesrečnem slučaju zlomila nogo in umrla. Srnici sta bili najdeni meseca maja 1944 in je tako ena izmed srnic preživela med ljudmi več kot leto dni in sicer v družini Golmajerjevih v Goričah.

Jože Lukežič je bil takrat sekretar OF za okraj Trzič, jaz pa politični delavec za sektor 2 Trzič in član okrajnega odbora OF. Fotografijo je posnel pokojni Mali Rajko, sekretar mladine za sektor 2.

JOŽE URBANC-DRAGO
Krožna ul. 5. p. Kranj

O zgodovini partizanskega šolstva na Primorskem

Odgovor na poziv, objavljen v TV 15

Komisija za razvijanje tradicij NOB pri ZZB NOV Tolmin je v našem tovarišu TV 15 objavila poziv za zbiranje podatkov o partizanskih učiteljih in učiteljicah med narodnoosvobodilnim bojem na Tolminskem. Pišejo, da pripravljajo knjigo o partizanskem šolstvu na Tolminskem.

V zvezi s tem javnim pozivom sem dolžan dati naslednje pojasnilo:

Na pobudo večjega števila aktivistov in organizatorjev partizanskega šolstva na Primorskem je bilo prvo in doslej edino zborovanje in srečanje primorskih partizanskih učiteljev in učiteljic 22. septembra 1973 v Novi Gorici. Organizacijske zadeve za to veliko srečanje je prevzel občinski odbor ZZB NOV v Novi Gorici in mene določil za predsednika pripravljalnega odbora tega srečanja.

Že v pripravah na srečanje, zlasti pa na samem srečanju, je bilo sklenjeno, naj se v bližnji prihodnosti zbere in uredi gradivo za knjigo o partizanskem šolstvu na Primorskem. To knjigo, ki bi izšla v nakladi kakor monografija brigad, bi denarno podprle določene šolske in kulturne skupnosti vseh desetih primorskih občin.

V pripravah na omenjeno učiteljsko srečanje so se nekateri občinski odbori ZZB NOV zelo zavzeli in so pomagali pri zbiranju podatkov na svojem terenu. Tako so še zlasti koristno sodelovali v Kopru, Postojni, Tolminu in Novi Gorici. Na pregled partizanskega učiteljstva v zamejstvu je pripravil seznam in druge podatke Odsek za zgodovino trškega Narodne in študijske knjižnice. Drago Pahor, ki vodi ta odsek, je pri Založništvu trškega tiska že leta 1974 izdal knjižico (126 strani) z naslovom Prispevki k zgodovini obnove slovenskega šolstva na Primorskem 1943—1945. V njej je obdelal območja, ki so sedaj onstran meje.

Kmalu po srečanju v Novi Gorici, se je pripravljalni odbor sestel na zaključni seji. Tu smo sklenili, da se vse gradivo, ki ima zgodovinsko vrednost (pisma učiteljev, krajsa poročila o delu posamezne šole in podobno) zbere in izroči Slovenskemu šolskemu muzeju v Ljubljani, kjer bo dostopno tistim, ki se poklicno bavijo s to tematiko. Tako je bilo tudi narejeno.

Drugi sklep je bil, da je treba začeti delati na tem, da se v okviru občin točno ugotovi, kako je bilo v posameznih vaseh in krajih s partizansko osnovno šolo, kar bi naj bilo podlaga za pisanje monografije o tem. V zvezi s tem je bilo tudi že razposlano priporočilo temeljnim kulturnim skupnostim občin, naj vsako leto, za obdobje 5 let, izročijo namenski znesek za tiskanje skupne monografije o partizanskem šolstvu v letih NOB na Primorskem.

Prav je torej, da v občinah, kakor se sedaj oglašajo iz Tolmina, zbirajo to gradivo. Ne bo pa prav, če bo vsaka občina zase hotela imeti »svojo« knjigo o tem. Tu gre predvsem za to, da se šolstvo predstavi od pokrajinskega vrha, na okrožja, okraje in vasi. To pa je možno celovito predstaviti le v skupni knjigi.

Pobuda iz Tolmina naj bi torej veljala obuditi novega uredniškega odbora, ki bi pomagal zbirati to zgodovinsko gradivo, usklajeval delo komisij za tradicije NOB pri občinskih odbori, določil avtorje za posamezna poglavja knjige, skrbel za zbiranje denarja in končno v doglednem času izdal knjigo o partizanskem šolstvu na Primorskem.

CIRIL ZUPANC,
Nova Gorica

Štirideset let Ljudskofrontnega shoda

Občina Domžale te dni slavi še en pomemben jubilej: 40 let shoda Ljudske fronte na Taboru nad Ihanom, ki je bil po ustanovnem kongresu KPS na Cebinah sploh prva večja akcija v organiziranem delovanju slovenskih komunistov.

Ob tej priložnosti so minulo soboto in nedeljo na Taboru nad Ihanom, odnošno pri Jamarskem domu na Gorjuši, pripravili veliki spominski proslavi, na katerih so z izbranim spominskim in kulturnim programom počastili spomin na ta pomemben dogodek.

Po sobotni prireditvi na Taboru, kjer so med drugim odkrili tudi spominsko obeležje, je nedeljska prireditev pri Jamarskem domu na Gorjuši potekala še posebno slovesno: najprej je zbranim spregovorila predsednica OK SZDL Marija Ivkovič, ki je v svojem pozdravnem nagovoru predvsem pozdravila udeležence tega slavlja, med njimi predsednika predsedstva SRS Sergeja Kraigherja, članico federacije Lidijo Sentjuroc in člana federacije Miha Marinka.

Po krajši prekinitvi, ki jo je povzročilo nepričakovano neurje, je prevzel besedo član federacije in eden izmed organizatorjev ljudsko-frontnega shoda na Taboru Viktor Avbelj-Rudi (pobudnik shoda je bil Tone Tomšič). V svojem govoru je predvsem opozoril na dogodke, ki so se odvijali v teh krajih pred natanko štiridesetimi leti, ter poudaril njihov pomen za današnje in poznejše delo slovenskih komunistov. »Shod Ljudske fronte na Taboru sodi v vrsto tistih političnih dejanj, ki jih je v tistih časih organizirala komunistična partija Slovenije, da je tudi na ta način uresničevala svoj politični program, program doslednega boja za koristi delovnega človeka«, se spominja tov. Viktor Avbelj.

»Ta shod spada torej med takšne politične dogodke, ki nimajo le trenutne vrednosti, ampak imajo vpliv na nadaljnji razvoj naprednega gibanja, so pa tudi pobudnik za nadaljnji razmah naprednih idej in različnih oblik za njihovo uresničevanje. In shod Ljudske fronte na Taboru je resnično pomenil zelo važen mejnik v razvoju gibanja Ljudske fronte v takratnem okraju Kamnik. Saj so bili že prej dokaj pogosti in dokaj redni sestanki, na katerih so prisotni razpravljali o nalogah v zvezi z ljudskofrontnim gibanjem, tako da si je to množično politično gibanje uspešno utiralo svojo pot. Toda teh sestankov, ki so sicer zajemali večji del sedanje domžalske in kamniške občine, so se udeleževali le najzavednejši. Tabor pa je v nasprotju s tem zelo na široko odprl vrata Ljudski fronti in kmečko-delavskemu gibanju v teh krajih«.

Po slavnostnem govoru Viktorja Avbelja so v uradnem delu proslave sledile še revolucionarne pesmi recitatorja Milana Mariniča in mladinskih ter odraslih pevskih zborov, godba domžalske in mengeške pihalne godbe, naposled pa je predsednica OK ZSMS Vera Grošelj v simboličnem zaključnem delu proslave prebrala pozdravno pismo tovarišu Titu.

— Tovariško srečanje po končani proslavi je za mnoge, predvsem preživle udeležence shoda na Taboru, pomenilo obujanje spominov; spominov na veliki zgodovinski dogodek, ki je pomenil in še pomeni edinstveno manifestacijo volje ljudskih množic ter njihovih tedanjih naporov za demokratične svoboščine vsega slovenskega ljudstva.

FOTO: BRANKO VRHOVEC

Tovariško srečanje v Manzanu

Na povabilo vsedravnega združenja italijanskih partizanov (ANPI) Manzano-Udine (Videm) je bila 24. aprila 1977 v tem italijanskem mestu delegacija članov zveze borcev iz Izole, ki so tako vrnili obisk italijanskim partizanom, ki so bili lani v Izoli. Delegacijo je sestavljalo štiriindvajset članov raznih družbenopolitičnih organizacij; predsednik skupščine občine, predstavniki ZSMS, predstavnice žena, sindikatov, ZK, večina pa je bila borcev NOV.

Ob prihodu v Manzan nas je sprejela delegacija predstavnikov vse državnega združenja partizanov Manzan. Nato smo bili povabljeni v občinsko skupščino, kjer sta spregovorila župana Manzana in Izole ter predstavniki ZZB NOV Izola in ANPI-Manzan. Od tod je delegacija odšla pred spomenik padlim v 1. sve-

točni vojni, nato pa k spomeniku padlih v 2. svetovni vojni, kjer je bila svečana prireditev. Pred spomenik smo položili tudi venec.

Po uradnem programu je bilo partizansko kosilo na prostem, ki so se ga udeležili tudi številni domačini, s katerimi so se naši delegati seznanili in z njimi preživeli prijetne ure. Njihova prijaznost nas je spremljala na vsakem koraku. Pokazali so nam mesto, ki je znano po lesni industriji. Ogledali smo si tudi razstavo fotografij s posvetili iz zloglasnega tržaškega taborišča Rižarne.

V Manzanu smo se počutili res prijetno in si želimo, da bi bilo takšnih srečanj z zamejstvom še več, da bi se ljudje bolje spoznali in si izmenjavali izkušnje.

Z. R.

V ponedeljek, dne 23. maja je bila v Ljubljani slavnostna seja republiškega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije ob 25-letnici te organizacije. Ob udeležbi številnih gostov in najvišjih republiških osebnosti so podelili Zlate plakete ZRVS Jugoslavije trinajstim zaslužnim posameznikom in štirim republiškim organom in ustanovam.

S slavnostno sejo je republiški odbor ZRVS Slovenije počastil petindvajsetletnico več kot plodnega dela jugoslovanskih in slovenskih rezervnih vojaških starešin, ki se prav srečno ujemata tudi z velikima jubilejema tovariša Tita in s praznovanjem 40-letnice ustanovnega kongresa KPS.

Ko rečemo, da so bila minula leta — pravzaprav okrogla četrtna stoletja — plodna, to niso prazne besede. Zveza rezervnih vojaških starešin Slovenije je ob ustanovitvi leta 1952 štela 7.758 članov; kot Združenje rezervnih oficirjev je takrat imela 124 pododborov. Sedem let kasneje je združenje vključilo v svoje vrste tudi rezervne podoficirje ter postalo Združenje rezervnih oficirjev in podoficirjev s 27.000

25 let plodnega dela ZRVS Slovenije

člani. Z nadaljnjo graditvijo naših oboroženih sil in vseh obrambnih struktur v skladu z novo koncepcijo splošne ljudske obrambe pa je članstvo v sedanji zvezi rezervnih vojaških starešin v naši republiki letos že doseglo število 60.000. Po uspešno izvedeni reorganizaciji v zadnjih letih delujejo v skoraj 600 osnovnih organizacijah, 360 aktivih v krajevnih skupnostih, svoje znanje in izkušnje pa s pomočjo drugim udeležencem v obrambnih pripravah, zlasti mladini, posredujejo tudi prek približno 280 aktivov v organizacijah združenega dela, 240 aktivov v raznih šolah in 220 aktivov ZK.

Poleg skrbi za svoje izobraževanje in splošno vojaško usposabljanje — lani je izpite v organizaciji opravilo 97 odstotkov vseh rezervnih starešin — obveznikov, organizirali so 449 orientacijsko-taktičnih pohodov, 551 seminarjev in 518 strelskih vaj in tekmovanj — posvečajo rezervni vojaški starešine še prav posebno pozornost pomoči mladini pri njenem vključevanju v obrambne priprave in pri obrambni vzgoji. Lani je ZRVS skupaj z zvezo socialistične mladine organizirala 1.190 raznih akcij, ki se jih je ob 66.000 rezervnih starešinah udeležilo 277.000 mladincev in mladink. Na teh in drugih akcijah je bilo tudi 137.000 udeležencev iz vrst preostalega prebivalstva.

Kljub vsemu pa so te številke le skromen odsev široke dejavnosti organizacije, kot jo je na slavnostni seji orisal njen predsednik dipl. inž. Slavko Korbar, preden je nato razdelil ZLATE PLAKETE ZRVSJ, ki jih je podelil republiški odbor ZRVS Slovenije. Kot priznanje za izjemno velik prispevek k razvoju, uveljavljanju in krepljivosti ZRVS in k uresničevanju njenih družbenih nalog so jih prejeli tovariši Sergej Kraigher — predsednik Skupščine SRS, Franc Popit — predsednik predsedstva CK ZKS, Mitja Ribičič — predsednik RK SZDL Slovenije, Ivan Maček — član Sveta federacije — in Marjan Orožen — republiški sekretar za notranje zadeve; dosednji predsedniki republiške organizacije: Viktor Avbelj, Jaka Avšič, Albert Jakopič in Danijel Lepin; dosednji predsedniki okrajnih organizacij rezervnih vojaških starešin: dr. Vladimir Bračič, dr. Milan Dolenc, Dušan Rozman in Ivan Divjak, ter Poveljstvo ljubljanskega armadnega območja, Republiški štab za teritorialno obrambo Slovenije, Republiški sekretariat za ljudsko obrambo in Republiška konferenca ZSM Slovenije.

Za konec je oktet Gallus udeležencem slavnostne seje nadvse občuteno zapel nekaj pesmi.

MIROSLAV ULČAR

Spominska slovesnost na Debečah

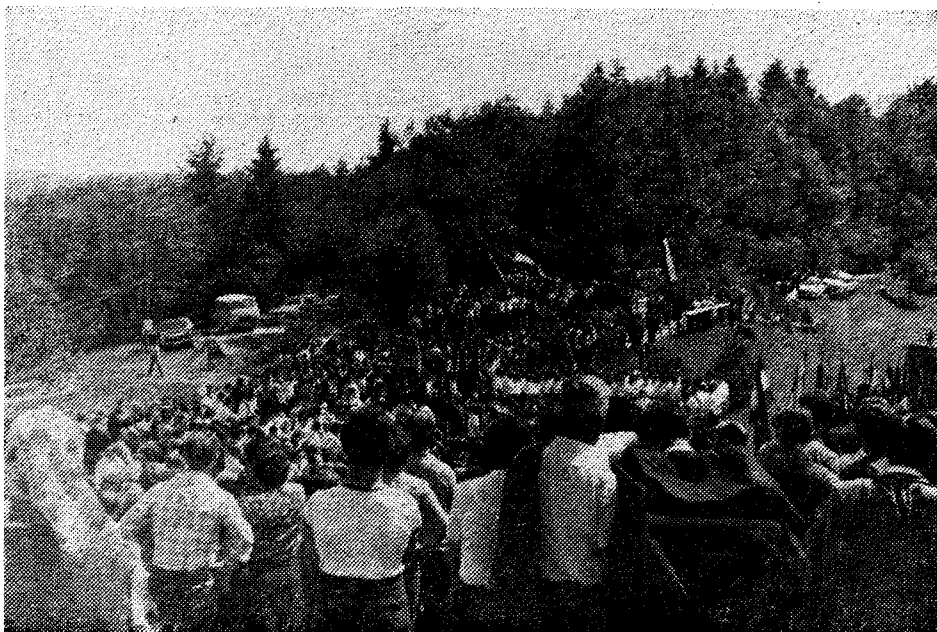
V okviru letošnjih jubilejev tov. Tita in KPS, so občinski odbori ZB NOV Grosuplje, Litija, Ljubljana-Moste-Polje in odbor kurirjev NOV Slovenije minulo soboto na Debečah pri Pristavi pripravili veliko spominsko proslavo.

Ob tej priložnosti so odkrili tudi monumentalno spominsko obeležje, (delo Toneta Svetine) — spomenik hrabrim partizanskim kurirjem in vezistom, ki so med zadnjo vojno prav na tem mestu (postaji TV — 3) kljubovali sovražnikovemu terorju in v njegovi neposredni bližini najtežjim razmeram navkljub opravljali svoje naporeno kurirsko delo.

Prav tako so na tej proslavi, ki se je med drugim udeležilo tudi več vidnejših družbenopolitičnih delavcev, recitali pesmi naših pesnikov — revolucionarjev, narodni heroj Peter Stante-Skala pa je ob odkritju spomenika spregovoril zbranim o pomenu te spominske manifestacije in njenem zgodovinskem ozadju.

Proslava je bila sklenjena s tovariškim srečanjem in obujanjem spominov na težka leta, ki so nam krojila našo svobodno sedanost in bodočnost.

FOTO: BRANKO VRHOVEC

Ob 25. maju — Dnevu mladosti

ČESTITKE IZ SRCA IN LJUBEZNI

V zadnjih dvaintridesetih letih je štafeto palico z najlepšimi željami za rojstni dan tovariša Tita nosilo več kot dvajset milijonov Jugoslovancev. Na svoji poti po naši domovini je štafeta mladosti v teh letih prešla več kot dva milijona kilometrov.

»Ob pozdravih in čestitkah, ki ti jih, tovariš Tito, pošilja mladina Jugoslavije, smo s seboj prinesli tudi svečano mladinsko obljubo, da bomo udarniško gradili in zgradili domovino in da bomo vse svoje moči postavili v bran naše domovine...«

To so bile besede in obljube zbrane v prvi štafeti palici, s katero so mladinci v svobodni Jugoslaviji prvič čestitali rojstni dan tovarišu Titu 25. maja 1945. leta. Po budo za prvo štafeto so dali

mladinci iz Kragujevca, ki jo je nekoliko pozneje osvojila mladina Jugoslavije kot trajni simbol hotenja in želja mladih Jugoslovancev za Titov rojstni dan.

Prvo štafeto palico za Titov 53. rojstni dan je spomladi 1945. leta nosilo 12.500 mladincev in mladink na devet tisoč kilometrov dolgi poti. Prvo štafeto palico je predsednik Tito zaradi službenih dolžnosti sprejel v Zagrebu. Ob tej priložnosti je med drugim še posebej poudaril:

»Sedaj smo si priborili svobodo. Uničili smo zunanjšega sovražnika. Pred nami pa je nova borba, borba za izgradnjo in obnovo. Prepričan sem, da ste za to borbo popolnoma pripravljeni in da boste tudi vi veliko prispevali k

temu velikemu delu.«

Tito je postal sestavni del mladih, gonilna sila njihovih želja in stremeljenj, zato je prav, da se s Titovim rojstnim dnevom simbolizira mladost samoupravne socialistične Jugoslavije in da je ta dan sprejet kot največji praznik mladih.

Pod vodstvom tovariša Tita je mladina Jugoslavije uresničevala svoje sposobnosti. Zbrane v SKOJ in ostalih mladinskih organizacijah je po prihodu tovariša Tita na čelo partije odigrala pomembno vlogo in dala svoj veliki delež za osvoboditev naše domovine.

Mladina Jugoslavije je bila nosilec upora in odpora proti okupatorju. Več kot 80 odstotkov borcev je bilo v partizanskih enotah mladincev.

To je bila nezlomljiva moč mladih, s katero se je med vojno skupaj bojeval proti sovražniku. Dobra polovica narodnih herojev in drugih znanih in neznanih junakov, ki so nam še danes kot svetel primer hrabrosti, je izšla iz mladinskih vrst. Da je tovariš Tito zares veliko zaplaval mladim, potrjujejo njegove odločitve o ustanavljanju posebnih mladinskih enot v NOV.

Po vojni je mladina dosledno in požrtvovalno sledila Titovim besedam. V obnovi in izgradnji naše domovine in v boju za nove družbene odnose je mladina ponovno predstavljala velikansko moč, ki ji je Tito močno zaupal. Iz ruševin so rasla nova naselja, mesta, ceste, tovarne...

Vloga mladine je bila nad vse pomembna v prvih letih izgradnje naše bazične industrije in pri premagovanju naših ekonomskih težav. Svoje obljube je mladina uresničevala s številnimi delovnimi zmagami. Spomnimo se samo gradnje enajstih železnih prog, med njimi Brčko—Banovići, Samac—Sarajevo, Doboj—Banja Luka, Gradačac—Modriča, Poča—Goražde in druge, avtocesto »Bratstvo in enotnost«, štirinajst velikih industrijskih bazenov, med katere sodijo železarna v Zenici, tovarna težkih strojev »Ivo Lola Ribar« v Zeleniku, valjarno bakra v Svojujnu, tovarno kablov v Svetozarevu, železarno v Nikšiću, pet velikih hidrocentral v Jablanici, Mavrovem, Vinodolu, Vlasinu, Malem Zvor-

niku pa izgradnje Novega Beograda in številnih mest in vasi, ki so jih uničili potresi.

Ob deseti obletnici praznovanja svobode in zmage nad okupatorjem, ko je tovariš Tito prejemal štafeto palico na slavnostno okrašenem stadionu JLA v Beogradu, je med drugim dejal:

»Minilo je deset let naših naporov in dela, naše borbe in številnih akcij v našem notranjem razvoju, kot tudi v naši zunanji politiki. Menim, da je bilo v teh desetih letih storjenega zares veliko pomembnega dela. In če se ta dan praznuje kot dan mojega rojstva, menim, da bi mu morali dati drugačno ime. To naj bi bil »Dan naše mladine, dan mladosti, dan športa, dan mlade generacije in njegovega duševnega in fizičnega razvoja.«

Tako od 1957. leta dalje praznujemo vsako leto 25. maja »Dan mladosti«. Ta dan pa ne praznuje samo mladina Jugoslavije, temveč tudi ostali državljani in vsi delovni ljudje naših narodov in narodnosti.

Mladina in vsi delovni ljudje naše domovine beležimo vsako leto nove delovne uspehe in dosežke. Ni vasi in mesta, kjer ne bi množice ljudi pozdravljale štafeto, ki je polna želja namenjenih tovarišu Titu.

Enaintrideset majske mladinske radosti je mimo, enaintridesetkrat so mu mladi čestitali za rojstni dan ter tovarišu Titu zaželeli še dolgo življenje.

Letos je krenila štafeta iz Niša. Na pot je odšla slavnostno, tako kot to sodi k številnim pomembnim praznovanjem, ki jih skupaj s Titovim praznikom praznujemo letos.

Včeraj je, dvaintrideset let po vrsti, pripotovala za tovariša Tita. Štafeto palico mu je predala učenka osnovne šole iz Kumrovc.

SVETISLAV NIKOLIC

TITOVA POT - NAŠA POT

Nikada maj lepši nije bio,
nikada sunce lepše sijalo nije,
nikada ptice lepše nisu pjevale,
nikada zastave nisu bile crvenije.

U ovom maju je jedan osamdeset peti rođendan.
Rođendan čoveka, pionira, drugovi moji,
koji četrdeset godina na čelu partije stoji.

I tom čoveku, pioniru, ocu i drugu
u ime generacije — predlažem!
U ime svoje generacije naređujem!
Treći Orden heroja dodeljujem!

Pesem je napisal Ivan Ristić, učenec osnovne šole Isidora Sekulića iz Beograda, njegovi vršnjaci pa so jo uvrstili v kulturni program na srečanju v Kamniku.

Pod geslom »Titova pot-naša pot« so se v dneh od 22. do 25. maja zbrali v Kamniku pionirji iz devet najstih jugoslovanskih mest, v katerih je dalj časa živel in deloval tovariš Tito. To je bilo njihovo tretje srečanje (pobudnik so bila mesta sama, prvi organizator pa je bilo mesto Sisak), ki se vrstijo po kronološkem redu, kakor je potekala Titova življenjska pot. Leta 1911 in 1912 je Tito živel v Kamniku, zato so letošnji gostitelji kamniški pionirji. Namen srečanj je seznaniti pionirje o življenjski poti tovariša Tita, s kraji, kjer se je ustavljal, in utrjevati vezi med mladimi Jugoslovani. Ob tej priložnosti so na Beštrovi hiši, kjer je živel Tito v času svojega bivanja v Kamniku, odkrili spominsko ploščo, ter si ogledali tovarno »Titan«, v kateri je delal kot delavec.

ŠTABNI KURIR

Srečala sva se v Zalcu. Nekdo je govoril o partizanstvu; najbrž je segel prehudu v živo in Tone ga je prekinil: »To ne more biti res. Tudi jaz sem bil partizan.« Tako je dejal, mi pa smo se spogledali: »Tale pobič, da je bil partizan? Nemogoče!«

Seznaniiva se in na hitro pove: »Pek sem bil 35 let. Stanujem v Novem Celju. Obe hčeri sta že odrasli. Starejša Zvonka je medicinska sestra, mlajša Silva, študira pravo. Z ženo sva se vzela leta 1949. Bila je bolniška strežnica.«

Pripovedoval mi je, da bi se rad izučil za mehanikarja, učnega mesta pa ni bilo. Doma so odločili: Tone, ti boš

pek in amen! Petintrideset let je mesil testo, toda njegov spomin seže še dlje. Spominja se vajeniških let, ko si je v ravnem jutru zadeval koš kruha na rame in ga ponujal od vasi do vasi.

Pravi, da so bili to težki pa vendar lepi trenutki. »Vzljubil sem ta ljubi kruhek. Če ne bi imel sladkorne bolezni, bi še vedno »zmlel« kar cel hleb.«

Vrneva se v Skorno, na dom, kjer se je rodil Tone Cimerman. Da bi bilo kruha za vse, je moral oče na »ših« v dolino. Delal je v šoštanjski usnjarni, na železnici in tudi drugod. Oče še vedno živi, mati pa je pred leti umrla.

»Tudi oče je sodeloval s partizani, tako kot vsi prebivalci Skornega. Mnoge družine so bile izseljene — tudi naša. Tako sem se moral v usodnem trenutku odločiti za nemško vojaško suknjo. Le tako sem rešil družino. Klavirna pot me je vodila širom Evrope. Od doma pa so mi pisali: Tone, pot je pripravljena...!«

Potrudil sem se, da sem »nevarno obolel« in sem romal iz bolnišnice v bolnišnico. Ker sem znal dobro nemško, so me izbrali za prevajalca. Na Dunaju mi je uspelo dobiti zvezo z nekim železničarjem, ki je bil naš človek. Dobil sem civilno obleko in se napotil domov v Skorno.

Oče je bil tisti, ki me je povezal s partizani in mi omogočil, da sem stopil v njihove vrste. Pa se je našel nekdo, ki je to povedal Nemcem. Prišli so, spravevali, grozili, naši pa so odgovarjali: vrnil se je na nemško fronto!

Spominjam se tistega poletnega dne. Povedali so mi, da se moram javiti na

Lepi njivi. Ponoči smo prebredli Savinjo in odšli preko hribov v Moravce, kjer je bilo zbirališče za odhod na Dolenjsko. Dve skupini sta srečno prešli Savo, tretjo, v kateri sem bil jaz, so ustavili divji nemški rafali. Vrnili smo se v hrib. Tam so me temeljito izprašali. Ko sem povedal od kod sem, kaj sem po poklicu, mi je komandir Britc iz Šmartnega ob Paki rekel: tvoje partizansko ime bo odslej Pek.

Naša četa je skrbela, da je ponoči prevažala s čolni prek Save material za borce na Dolenjskem. Nekega dne me je komandir Gropa vprašal: »Pek, ti poznaš poti v Zgornji Savinjski dolini?«

Odgovoril sem pritrdilno. »Jutri greva na pot!« je rekel. Gropa je bil po poklicu učitelj, ki je pred vojno služboval nekje v Zasavju.

Hodila sva dan in noč. Pot je bila nevarna, polna nemških pasti. Na tej poti sem imel priložnost spoznati podobnega pravega borca, tovariša, prijatelja. Tak je bil Gropa. Vedel sem, da greva v Gornji grad, v Štab 4. operativne cone.

Partizansko življenje v Gornjem gradu me je resnično presenetilo. Tam je bilo veliko partizanov, stroga disciplina, imeti je bilo treba prepustnice, zlikane uniforme...!

Tovariš Avšič me je ogovoril. »Vemo, da si doma s Skornega. Vemo, da si se v Nazarju izučil za peka, da poznaš poti po vsej Zgornji Savinjski dolini. Zaradi tega smo se odločili, da boš postal kurir 4. operativne cone. Jasno?«

»Jasno, tovariš komandant!« Začel sem delati in spoznavati izredne tovariše: Gorazda, Gašperja in druge. Na kurirsko pot je bilo treba v vsakem trenutku, pa če je bila temna noč, če je lil dež, če je padal sneg. Če sem nekoč hodil s košem na rami, sem moral sedaj na

pot z brzostrelko in varno spravljeno pošto. In »žicati« sem tudi znal. Včasih sem se vrnil v štab z doma pridelanim tobakom, pa spet s steklenico najboljšega žganja.

Spominjam se ofenzive v decembru leta 1944. Nemci so pritiskali z ogromno premočjo. Zdaj sem moral proti Koroški in spet proti Moravcem. Spopadi so si sledili. Zrtev je bilo vedno več. Ogorčen boj nekje pri Domžalah nas je razredčil. Prav takrat so se prebijale čez Savo skupine z Dolenjske. Kolona za kolono do zob oboroženih Nemcev in še krdela dresiranih psov. Bilo je 2. januarja 1945. Bil sem v skupini s poročnikom Gorazdom, komandantom bataljona Igorjem in majorjem Bojanom. Nemški obroč se je stiskal. Vse se je zgodilo v enem samem divjem trenutku. Sprejeli smo borbo. Streljali smo do zadnjega naboja. Sovražnik je jurišal. Bili smo zajeti; postali smo ujetniki Nemcev in belogardistov. Bilo je proti večeru in mraz je rezal v kosti. Suvali so nas in zmerjali ter kričali, da so zajeli najmanj pet partizanskih brigad.

V Lukovici so nas strpali v vlažno klet. Najprej so nas odgnali v Kamnik in kasneje v Ljubljano. Vkljenjeni v zaporih smo morali prenašati brce, pljuvanje in pretepanje z gumijevkami.

Pa vendar smo dočakali svobodo. Po vojni sem postal šef armijske pekarnice. Po letu 1947 sem bil pek v bolnišnici Novo Celje. Siromašno pekarno smo z udarniškim delom temeljito popravili. Tudi vsa leta kasneje sem pekel kruh. Zame kruh ne bo nikoli predrag!«

Tako sva klepetala tistega dne v Zalcu s Tonetom Cimermanom, ki nikoli ne taji iskrenega ponosa, da je tudi on prispeval k veliki zmagi naše oborožene revolucije.

DRAGO KUMER

Tone Cimerman-Pek nekdanji kurir 4. operativne cone

Srečanje s Titom

Med člani slovenske delegacije, ki se je udeležila drugega zasedanja AVNOJ v Jajcu, je bil tudi tovariš Gregorič. Tam je spoznal tovariša Tita! In čeprav so se takrat v Jajcu dogajale pomembne stvari, pripoveduje, je bil v središču pozornosti vedno — Tito. Veliko jih je bilo, ki ga do takrat še niso videli in vsi so mu želeli stisniti roko. Ob veliki novici, da je postal maršal, je izgubilo na pomembnosti vse drugo in po končanem zasedanju je še petnajst minut odmevalo ploskanje.

»Takrat sem ga prvič videl.« je povedal tovariš Gregorič.

»Na vsakega izmed nas je napravil izjemen vtis. Bil je domač, a vendar dostojanstven. Z vsakomur je bil prijazen in zanimal se je tudi za majhne stvari. Spominjam se, kako je nekoč prišel po ulici. Bil je v temni obleki. Obkolili smo ga. Vsakdo mu je hotel stisniti roko in se ni pustil odriniti iz njegove bližine. Tisti, ki so prišli pozneje, so se ga hoteli za vsako ceno dotakniti in tako mi je nek fant skoraj splezal čez rame, da bi mu dal roko. Njegov trud je bil poplačan.

Ponosen sem, da ves svet pozna tovariša Tita!

ALES GABRIČ, osmošolec

Tito mu jo je močno stisnil. In ko smo se vrnili iz Jajca, so nas vsi vpraševali, če smo ga videli. Nihče ni vprašal, kakšni so bili sklepi. Tito. Samo Tito. Vsi so ga imeli najraje.

S Titom se je tovariš Gregorič srečal še trikrat:

»Bilo je na lovu na Pokljuki. Bil sem v spremstvu in zadolžen, da oskrbim konje. Za Tita sem osedlal vranca. Nenadoma priteče k meni fant, tudi določen za spremstvo in potoži, da se je njegov konj poškodoval. Nemogoče je bilo v kratkem času priskrbeti novega in težko je z besedami opisati, kako je bil ta fant žalosten. Nepozabno je bilo tudi v Goriških Brdih. Povzpeli smo se na Kolovrat in si ogledovali vinsko klet v Dobrovi. Med pogovorom smo si ogledovali vinograde. Seveda sem ga večkrat fotografiral. Ko sem doma slike razvil, sta moja pozornost pritegnili domačinki. Bili sta prisotni na sedmih slikah. Na prvi sta stali na vrhu stopnic, na drugi sta bili že med množico, ki je obdajala Tita in na vsaki naslednji sta mu bili bliže, dokler se ga na sedmi fotografiji nista držali vsaka z ene strani pod roko. Neverjetno, kako ga imajo ljudje radi! In tu je moje tretje srečanje, leta 1953 na vojaških manevrih na Lojni. Bil je dež, blato in vse, kar sodi zraven. On pa se je pogovarjal, se zanimal za vsako podrobnost in bil kljub slabemu vremenu odlično razpoložen. Bil je nenavadno hiter in smo mi v spremstvu skoraj tekli za njim. Prišli smo do neke reke, prek katere je bilo treba postaviti most. Vojaki so gradili s polno paro kljub dežju, ki je vztrajno nagajal. Možu, ki je vodil gradnjo, je ušlo na račun težav nekaj kletvic. Človek bi pričakoval, da se bo Tito razjezil. Vendar se to ni zgodilo. Samo pogledal je in vsi so ga razumeli. To je bilo povelje brez besed.

Se in še bi ga poslušali, tovariša Gregoriča! Tiho smo mu zavirali vsa ta doživljanja, ki jih mi ne bomo deležni, čeprav si vsak od nas to tako želi.

MARJANA BOŽIČ, osmošolka

Človek lahko živi brez lepega avtomobila, televizije, razkošnega pohištva... brez svobode ne more. Svoboda pa si nam dal ti, tovariš Tito! Vemo tudi, da je za to svobodo padlo milijon sedemsto žrtev in zato ne bomo dovolili, da bi se je kdo dotaknil.

MARJAN BOJANEČ, sedmošolec

Videl sem Tita

»Bilo je spomladi leta 1945.« začena svoje spomine na srečanje s Titom tovariš Belopavlovič.

»Zvedel sem, da bom šel kot delegat v Sovjetsko zvezo. Prevzelo me je silno veselje, ki pa je kmalu minilo, saj sem zvedel, da je polet preko fronte nemogoč. Moral bom v Beograd po kaki drugi poti. Stopil sem do angleškega pilota, ki je nameraval z ranjenci poleteti v Bari, vendar sem stišal odločen NE. Bil sem jezen, razočaran. Ničesar pametnega se nisem spomnil, zato sem šel vprašat Franca Leskoška-Luko za nasvet.

»Fant, znajdi se!«, se je zasmejal. »Toliko časa se že boriš, pa ne poznaš nobene ukane. Zakolji vendar enega petelina in se namaži s krvjo, zavij se v ovoje in pojdi s fanti pit, da boš blede. Ranjenca bodo pa vzeli s seboj, se ti ne zdi?«

Bil sem vesel tega nasveta in sem res zaklal petelina, celo dva. In tudi ukana je uspela! Pilot

glasilo osnovne šole Grm, Novo mesto

TITU

Nadaljevali bomo tvoje delo, tovariš Tito! Prepričani smo, da bomo to zmogli, saj si nas ti utrdil za to pot in nam vili toliko poguma, da bi v primeru vojne znali braniti svobodo naše samoupravne socialistične domovine, tudi z življenjem.

LJUBA GRICAR, sedmošolka

Zato še enkrat, iz vsega srca: »Tito, hvala ti za brezskrbno mladost!«

MATJAZ ZAJC, osmošolec

me ni prepoznal in tovariš Luka mi je ob slovesu prijazno pomežiknil.

Pustili smo za seboj Belo krajino in prvič sem videl morje. Zdela se mi je, da sem najsrečnejši človek na svetu. Da bi le še videl Tita, potem pa naj me kar ubijejo. Mesto me je prevzelo, saj večjega mesta od Novega mesta do takrat nisem videl. Na prvomajskih slovesnostih sem videl Tita in v njem našel vse tisto, o čemer mi je med vojno pripovedoval Ivo Lola-Ribar. Zdaj je vojne konec, videl sem Jadran, Beograd in Tita, zdaj lahko umrem!», sem si mislil. Toda — Tito nas je sprejel tudi v Belem dvoru. Bil je lep in vsi smo ga oboževali. Govoril nam je, prav nam, mladim, da je vojne sicer konec, da pa je domovina porušena in da jo je potrebno na novo zgraditi. Govoril nam je, da je vsak potreben, kajti veliko, veliko bo treba narediti. Treba se je učiti in ponesti slavo domovine v svet. In takrat sem sklenil, da se že ne bom dal kar tako ubiti. Pa sem se v življenju trudil, da bi delal to, kar je takrat dejal tovariš Tito.

MARJANA BOŽIČ, osmošolka

Mladi te ljubimo, dragi tovariš Tito, spoštujemo in zaupamo vsaki tvoji besedi. Če bi rekel: »Borite se z menoj za to, da bomo lepše živeli!«, bi kakor eden stopili ob tebe in ti v vsem pomagali. Zate bi naredili vse, zate bi trpeli in zate bi dali najlepše kar imamo — mladost. In mlado življenje ne pomeni tako malo.

NIVES MARUŠIČ, sedmošolka

Pogovor s Titom

Doba informbiroja je tisti del Titovega življenja, ki je bil izredno težak. Rdeča armada nam je ob koncu narodnoosvobodilnega boja pomagala osvoboditi del domovine. Hvaležni smo ji bili! Stalin pa je pozneje, posebno po letu 1948, z nami grdo ravnal in vršil pritisk na nas. Takrat, ko je na Jugoslavijo prežalo veliko nevarnosti, je bil tovariš Belopavlovič inštruktor na centralnem komiteju Zveze komunistov Jugoslavije. Dežurali so noč in dan, pa ima prav iz teh dni spomin na pogovor s tovarišem Titom.

Po Djerdpaju je plul češki vlačilec. Čehi, ki so bili na ladji, so kričali na Srbe, češ da smo Jugoslavlani izdajalci, da ne maramo socializma in podobne stvari. To je bil za nas hud očitok. Naši so vendarle potrpežljivi, saj so vedeli, da je potrebna samo iskra in vzplamtel bi ogenj. Takrat je eden izmed Čehov pljunil Srbu v obraz. To je bilo preveč. Ponosen mož tega ni prenesel. Še tako potrpežljiv človek ne prenese takega ponižanja. Udaril je Čeha in ta se je pod silo udarcev zvrnil po tleh.

Iskra je skočila in nastal je škandal, ki bi imel lahko hude posledice.

Vse to so sporočili na centralni komitej Zveze komunistov Jugoslavije. Dežurni, tovariš Belopavlovič, je vedel, da mora takoj nekaj ukreniti. Telefoniral je na maršalat. Misli je, da bo tam kdo od dežurnih generalov, a se je oglasil tovariš Tito. Prebudil ga je, saj je bilo med drugo in tretjo ponoči. Presenečen, a vzradoščen, kajti za vsakogar je čast, če govori s tovarišem Titom, je poročal o dogodku. Tito ga je poslušal z resnostjo in zbranostjo.

»Žal mi je,« je odgovoril. »Naši ljudje dovolj prenašajo, vsega pa ne morejo. Veliko smo pretrpeli med vojno, veliko pa bomo še morali!«

Na Djerdpaj so potem poslali posebno komisijsko, ki je pomirila prizadete in razčistila dogodek.

»Ni je težave, iz katere Tito ne bi našel poti!«, je ob koncu pogovora dejal tovariš Belopavlovič.

MOJCA JANŽEKVIČ, osmošolka

»Tujega nočemo, svojega ne damo!«, je tudi naše gesto in to sem ti, dragi tovariš Tito, želel povedati za tvoj petinosemdeseti rojstni dan.

IGOR VIDMAR, sedmošolec

Tito med brigadirji

Sama Tita še nisem videla, očka pa mi je povedal tole:

»Leta 1958 sem bil v mladinski delovni brigadi, ki je nosila ime Toneta Tomšiča. Pomagali smo graditi avtocesto pri Krškem. Takrat je bilo od Trebnjega do Brezic več tisoč mladincev-brigadirjev iz vseh predelov Jugoslavije, ki so zavzeto in navdušeno premagovali še tako hude napore. Vedeli smo, da mora biti avtomobilska cesta Ljubljana—Zagreb odprta ob dnevu republike in to nam je dajalo moči, poleta.

Vedeli smo tudi, da je to nalogo mladim zaupal Tito!

Tekmovali smo, kdo bo več in bolje delal. Borili smo se za udarniške značke. Delali smo tudi do kolen v vodi. Če se danes peljem po tej cesti, se mi vedno porodi želja, da bi se srečal s tedanjimi brigadirji. Bili smo veliki prijatelji, tova-

Srečni smo, da nas tovariš Tito v miru in svobodi vodi po poteh bratstva in enotnosti... Želim si, da bi bilo vedno tako!

BARBARA BULČ, šestošolka

riši. Delo nas je družilo in ljubezen do domovine! Skoraj vsak večer smo priredili program ob tabornem ognju.

Bilo je sredi avgusta. Rahljo je prišlo iz nizkih oblakov. Komandant naselja je sporočil, da je Tito v Sloveniji in da nas bo obiskal. Te novice smo se neverjetno razveselili, saj nas večina še ni videla Tita od blizu. Delo smo končali okrog dveh popoldne. Vsi blatni smo pobrali krampe in lopate ter se postavili v vrsto ob gradbišču.

Vsak trenutek, je bilo rečeno, bo prišel tovariš Tito.

Nenadoma smo ga zagledali v spremstvu sodelavcev. Nasmeh in mladost je odzdravljaj našim brigadirskim klicem. In zaželeli smo si, da bi ostal med nami, da bi bil naš komandant, pa kar verjeti nismo mogli, da je naš največji heroj med nami.

»Hvala vam, dragi brigadirji, graditelji ceste bratstva in enotnosti!«, je rekel.

Kdo bi lahko to pozabil!

VLASTA SKUFOČ, šestošolka

Tam, na meji dveh jezikov, kjer se narečji in besede prepletajo tako, kot vijuga Sotla po ozki dolinici med griči in poljem, ter si utira svojo pot k Savi, stoji Kumrovec, majhna Zagorska vasica, ki bi bila zagotovo neznana, kot so tamkajšnje okoliške vasice, na tej in oni strani Sotle, če se v Kumrovcu ne bi rodil Joža Broz, naš voditelj v boju in svobodi — tovariš Tito.

»Nikoli nisem pozabil na mladost, ki sem jo tukaj preživel. Zelel pa bi samo to, da bo ta mladi rod, ki sedaj raste, vzgojen v duhu NOV, v katerem so dali svoja življenja najboljše sinovi naših narodov. Naš boj naj bi bil vzor vsem, kako se je treba postaviti v bran za domovino. Na vas otroci pa je, da se boste učili in da boste delavni!«

Te besede tovariša Tita so zapisane na steni osnovne šole v Kumrovcu, ki nosi tudi njegovo ime, ime, ki je ne samo v Kumrovcu, temveč širom naše domovine največkrat izrečeno.

Mladi in stari od vsepovedno trumoma obiskujejo Titovo rojstno hišo, Titov Kumrovec, nekdanjo staro in sedanjko novo osnovno šolo pa Spominski dom... Z vrha hriba, kjer stoji Spominski dom, je lep razgled po okoliških gričih, po dolini pod vasjo, vse tja do Zelenjaka in Kunšperka, do Bistrice ob Sotli, Trebče, Podsrede. Oči nežno božajo Sotlo in tiste travnike, kjer so otroci pasli živino in pekli ukradeni koruzi z bližnje njive. Skratka, oči in spomini se ob takih priložnostih zaustavljajo na vsem, kar je povezano z mladostjo tovariša Tita.

● Ponoči vas — podnevi mesto

Kumrovec obišče te dni od 3000 do 10.000 in celo več obiskovalcev, kar mu nedvomno daje v teh dneh neko novo podobo. Sicer pa je Kum-

rovec prve otroke že letošnjo jesen.

Električno omrežje imamo že dotrajano. Kmalu bo treba začeti zbirati denar za preureditev električnega omrežja v celotni krajevni skupnosti. Zdaj smo veliko časa in dela vložili za dokončen predlog urbanističnega načrta, ki bo zajel spominska obeležja v Kumrovcu in njegovi okolici vse tja do Trebče.

Turizem v Kumrovcu počasi napreduje. Dve vaški gostilnici in restavracija komaj zmoreta vsakodnevni naval gostov. Pogosto ga tudi ne zmoreta. Prenočišč je v vasi malo, skoraj nič. Turista torej »podimo« iz Kumrovca. Kadar bo v Spominskem domu na voljo več prostora, no, šele takrat bo lahko več prehodnih gostov prenočilo v Kumrovcu. Do takrat pa...!

● Če Tito zmore...

Nekaj manj kot sto članov šteje ZB NOV v Kumrovcu. Čeprav so večini članov leta že dobro upognila pleča, še vedno radi poprimejo za sleherni delo. Pravi, če Tito zmore še veliko večje napore, jih bomo menda tudi mi!

Člani ZB v Kumrovcu so dali tudi pobudo za sodelovanje njihove osnovne šole »Maršal Tito« z učenci osnovne šole »Danile Kumar« iz ljubljanske bežigradske občine. Zdaj sta ti dve šoli prav na pobudo nekdanjih borcev pobrateni. Še več! Tudi ideja o gradnji Spominskega doma v Kumrovcu se je rodila med člani ZB Kumrovec in ZB Stožice-Posavje in to pred

Dolge vrste čakajočih, ki si želijo ogledati rojstno hišo tovariša Tita, so v zadnjih nekaj mesecih vsakodnevna podoba Kumrovca

NIKOLI NISEM POZABIL NA MLADOST, KI SEM JO TU PREŽIVEL!

valj so tovarišice učiteljice pripeljale na končni šolski izlet. Nekateri so bili prvič v Kumrovcu, učenec Peter Sianič že petič. Uroš Kranjc je vedel povedati o maršalu Titu največ. Zoran Tomažič pa se je rodil prav tako 25. maja, kot tovariš Tito, le 73 let pozneje!

● Eni tako, drugi drugače. Taki smo!

V Kumrovcu živita le še dva Titova vrstnika. Oba sta mlajša, Sandor Krajcar je pred petimi dnevi dopolnil 83 let, Lojzek Ulama pa jih ima menda 81.

Sandora Krajcara sem srečal nedaleč od njegove sedanjice hiše, ko je nameraval na njivi blizu Sotle posaditi sadike zelja. Prej je bil Sandor dolga leta Brozov sosed, sedem let po vojni pa skrbnik njihove hiše. V šolo sta hodila skupaj, pozneje pa so se le poredkoma videvali.

Sandor pravi, da zagotovo Tito ne pozna njega tako dobro kot ga pozna on, ko pa vidi vsak dan na stotine novih obrazov. »Pred leti smo se večkrat srečali tu v Kumrovcu, se pozdravili »zdravo Joža«, »zdravo Sandor«. Sedaj,« pravi Sandor, »se pa že dolgo let nisva videla in ne vem, če bi se še tako po domače pozdravila!«

Lojzka Ulama sem našel na terasi domače hiše v Kumrovcu. Ko sem mu povedal po kaj sem prišel, me je na kratko odpravil, češ, da on, ko govori o teh spominih na Tita, nima prav nič od tega, mi novinarji pa da dobimo več kot milijon na mesec.

le v Bistrici ob Sotli. Do Kumrovca je le dobre tri kilometre. V Titovem muzeju, šoli in Spominskem domu je bila že velikokrat. Nova šola v Kumrovcu ji je bila najbolj všeč, saj je njihova stara že osemdeset let in podprta s stebri, da se ne bi zrušil strop.

Kadar teče beseda o Titu, takrat Mateja vedno dobro prisluhne. Tudi v šoli so že pisali spise o Titu. Najboljše so objavili v šolskem glasilu »Naši kraji — Titovi kraji, kjer ima tudi Mateja dva ali tri prispevke.

● Trebče postajajo urejen spominski park

Okolica domačije Ane Kostanjšek na Trebčah postaja spominski park, hiša Ane Kostanjšekove muzej, v katerem so shranjeni številni dokumenti, kot neme priče revolucionarne poti tovariša Tita. Med temi številnimi dokumenti so napisani tudi spomini tete Ane. In če bi tisto dekletce iz Niša vprašalo Tita, kdaj mu je bilo najbolj hudo, bi se verjetno spomnil tistega dogodka, ki ga je teta Ana takole opisala:

»Srce mi je pokalo, ko sem morala povedati Joži, da je njegova mati mrtva, da je umrla pred dvema letoma. Prebledel je. Sedel je. Povedala sem mu, kako je njegova mati prišla tisto jutro jeseni 1917. leta in da je rekla, da mu grozi nevarnost, ker je proti svetu! Jože je je poslušal in ni rekel ničesar...

Rekla sem, da ne vem kako naj mu pomagam, vendar

Tajnik krajevne skupnosti Kumrovec Ivan Broz

rovec prav taka vasica, kot jih je veliko tam okoli. Domačini, ki zares niso pričakovali tako velikega obiska, so bili sprva nekoliko zmedeni. Kaj tudi ne bi bili? Saj je včasih zmanjkalo celo še sladoleda, čeprav se je tista naprava, v kateri dela privatni slaščičar sladolead, neprenehoma vrtela

● Veliko potreb in volje do dela

Sicer pa se vaščani Kumrovca prav v teh dneh srečujejo s številnimi težavami, ki se porajajo v njihovi krajevni skupnosti, v katero sodijo poleg Kumrovca še Razvor, Dolnji Skrnik, Kvarnik, Velinci, Risvica, Brezje, Duginevec, Razdrto in Podgora. »Tam pri Risvici,« pravi tajnik krajevne skupnosti v Kumrovcu, Ivan Broz, »nameravamo zgraditi nov most, ki bo povezal Slovenijo in krajšal »turistično« pot proti Kunšperku za 15 kilometrov. Ze pred leti smo se, prav tako kot marsikje drugje, odločili za samoprispevek, s katerim smo zgradili nov vzgojnovarstveni zavod, ki bo spre-

Mateja Rautner

približno desetimi leti. Zdaj že stoji dom, ki je lahko v ponos slehernemu Jugoslovianu.

● Osnovnošolka iz Kumrovca zadnja nosilka letošnje štafete

V osnovni šoli »Maršal Tito« v Kumrovcu je bilo 25. maja še posebno slavnostno, saj so bili sprejeti v ZSM Slovenije številni pionirji iz osnovne šole »Danile Kumar« iz Ljubljane. Razstavo likovnih del na temo »TITO-REVOLUCIJA IN MIR« si je v mesecu maju ogledalo več kot 10.000 solarjev. Prikazujejo tudi film o življenju in delu tovariša Tita, skratka, praznovanja Titovega rojstnega dne in njegovih jubilejev se bodo vrstila celo leto.

Prav v tistem trenutku, ko sem se o delu učencev ob letošnjem praznovanju pogovarjal s tajnikom šole Petrom Tomasom, sem zvedel, da bo njihova učenka zadnja nosilka štafetne palice, ki jo bo predala v Beogradu tovarišu Titu z iskrenimi željami nas vseh.

Uroš Kranjc

● Kdaj mu je bilo najlepše v življenju

Dolge in nepregledne vrste številnih obiskovalcev Titove rojstne hiše se počasi pomikajo z leve in desne strani hiše. Včasih je treba čakati tudi uro in več, da si lahko ogledaš notranjost hiše.

»Joj, kaj bi bilo, če bi se sedaj nenadoma pojavil pred hišo tovariš Tito?« je kar na glas povedala svojo misel učenka neke osnovne šole iz Niša. »No, kaj bi ga vprašala

Peter Sianič

v tem trenutku,« sem hitro pristavil svoje vprašanje.

Ja, vprašala bi ga, če je to res on. Pa tudi potipala bi ga, saj je zares čudno, da se lahko v tako majhni in skromni hiši rodi tako velik mož! Pa še nekaj bi ga vprašala. Recimo to, kdaj mu je bilo najteže v življenju in kdaj najlepše? Meni je najlepše danes!«

Trije peti, en četrti in en tretji razred učencev osnovne šole »Franja Goloba« iz Pre-

Zoran Tomažič

Da pač ni razpoložen za pogovor, je še navrgel za menoj, ko sem odhajal po stopnicah. Pravi, pa, da je bistrejši mož in da je dal pred dnevi za radio BBC London intervju kar v angleškem jeziku.

»Julija 1939. leta je bilo tu v Trebčah,« se spominja sosed Ane Kostanjšekove, Ana Zorenč, kamor je Tito s sodelavci rad zahajal, »ko sem stala z otrokoma pred hišo. Tito ju je slikal, vprašal za imeni, vendar mlajši Franci ni znal izgovoriti svojega imena in je Tito rekel, da mu je ime Panci. Slike sem dobila šele po vojni. Še zdaj jih hranim v okviru in moževi krojaški delavnici. Otroci so radi videli, da je k sosedu prišel stric v pumparicah, saj jim je vedno dal kakšen priboljšek ali pa dinar za kruh.

Ampak spomin ima ta naš Tito izreden. Kdo ve koliko let je že minilo od takrat, ko je slikal moja sina, ko sem neke jeseni, morda tri, morda štiri ali celo pet let po končani vojni pobirala krompir na njivi in me je mimo grede vprašal:

»Sta radi tvoj Panci?«

Mateja Rautner je učenka tretjega razreda osnovne šole

Sandor Krajcar

mu želim pomagati in če bo kdaj v nevarnosti, lahko vedno pride in se skrije v moji hiši.

Tovariš Tito praznuje svoj praznik delovno, delovno kot vedno doslej. Uspehi ga obvezujejo! Obvezujejo tudi nas. Ob tvojem prazniku pa le malo počij in prisluhni številnim iskrenim željam nas vseh, tovariš Tito!

Ob letošnjem Titovem rojstnem dnevu so učenci osnovne šole iz Bistrice ob Sotli zapisali še tole v svoje glasilo:

»Mineva petinosemdeset let, kar prišli ste vi na svet, saj ste nam kot oče, ki otrokom svojim dobro hoče...

Res je, tovariš Tito, da nikoli nisi pozabil na mladost, na svojo mlada in neugnana leta, ki si jih preživel v Kumrovcu, na travnikih ob Sotli, v Podsredi, na Trebčah... Vendar tudi mladost, naše mlade generacije ne bodo nikoli pozabile nate. Prizadevali si bomo nadaljevati tvoje začeto delo, uresničevati tvoja prizadevanja in pri tem nikoli pozabiti, da smo vse to, kar imamo, drago plačali.

In tega bi bil tovariš Tito zagotovo najbolj vesel!

TONE URBAS

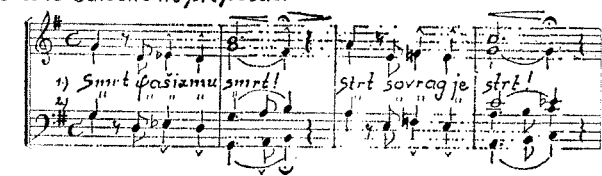
Hiša Ane Kostanjšekove na Trebčah, ki je preurejena v muzej, Trebče pa postajajo urejen spominski park

Tito o filmu in literaturi

ŽIVEL TITO

Slovesno odločno ne prepočasi

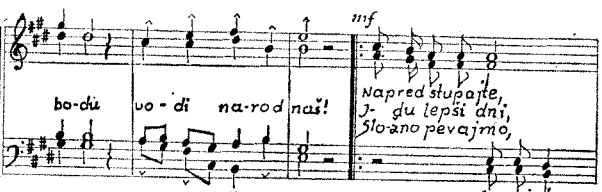
Mirko Vanda

HEROJ TITO

Velicastno-borbeno

Mirko Vucica

Mirko Vavda, 86-letni upokojeni učitelj iz Vukovskega dola pri Jarenini, je kljub visoki starosti še vedno delaven. Še vedno se srečujemo z njegovim imenom pod raznimi prispevki v naših listih. To pot pa objavljamo dve njegovi skladbi, posvečeni tovarišu Titu, ki ju je zložil kot izgnanec v Kragujevcu, leta 1943 oziroma 1944. Za prvo, Živel Tito, je sam zložil besedilo in napev, za drugo je našel besedilo v časopisu Rad. Obe skladbi je sam kot pevovodja izvajal s pevskim zborom Triglav v Kragujevcu. Vse od jeseni 1944 pa do osvoboditve sta bili skladbi priljubljeni točki na raznih prireditvah. Sam pravi, da skladbi nista posebno kvalitetni, vendar po našem mnenju vredni objave, saj sta obe nastali še v času narodnoosvobodilnega boja in sta posvečeni velikemu jubilarantu — tovarišu Titu.

Vsem je dobro znano, kako rad ima tovariš Tito ti dve umetnosti. Poglejmo zato, kaj je ob različnih priložnostih sam spregovoril o njiju in kaj v nji-ju najbolj ceni.

»Zelo rad gledam dobre filme, a se zgodi, da tudi zapustim dvorano. Enostavno ne razumem, kako lahko prikazujejo tako slabe filme, ki seveda slabo delujejo tudi na mladi- no. Zelo važno pa je, da damo mladim takšne fil- me, ki oplemenitijo njihov karakter. Tudi film naj bi jim ponujal smisel življe- nja in nakazal cilj, za ka- terega naj se v socialisti- čni družbi borijo. Samo ta- ko bo naša mladina lahko nadaljevala izgradnjo so- cializma in komunizma, saj mi starejši nismo niti poklicani, niti v stanju, da jo končamo.«

»Od vseh filmov, ki sem jih gledal, imam najraje »Sutjesko«, »Neretvo«, »Kozaro« in »Brezo«. V filmu »Bitka na Neretvi« je lepo pokazano, kakšna je moč naših narodov. Sigurno bo film omogočil boljše razumevanje naše

Nagrade Toneta Tomšiča

V dvorani Slovenske filharmonije je bila spominška slovesnost ob 35— obletnici junaške smrti organizacijskega sekretarja KPS Toneta Tomšiča, ki je 21. maja padel pod okupatorskimi kroglami v Gramozni jami. Na prireditvi je o liku in dediščini tega revolucionarja spregovoril član IK predsedstva CK ZK Slovenije Emil Rojc. Isti večer so podelili tudi tradicionalne Tomšičeve nagrade in nagrade sklada Toneta Tomšiča za posebne novinarske dosežke.

Najvišjo letošnjo nagrado, Tomšičevo nagrado za življensko delo je prejel dolgoletni dopisnik RTV in »Dela« v Celovcu Zvone Zorko. Tomšičeve nagrade so dobili dopisnik »Dela« v Kopru Gustav Guzej, kolektiv uredništva »Komunist« in urednik mariborskega tednika »7 D« Branko Senica. Nagrade sklada Toneta Tomšiča pa so prejeli komentator televizije Boris Bergant, urednik ljubljanskega »Dnevnika« Janez Čuček, stalni dopisnik »Dela« v Moskvi Tit Doberšek, glavni urednik jeseniškega »Železarja« Jože Varl in kulturni urednik »Dolenjskega lista« Ivan Zoran.

N. M.

**NEMOGOČE JE IZLOČITI NEKOGA
IN REČI, DA JE NAJVEČJI ČLOVEK.**

TITO

revolucije tudi tujcem in vsem tistim, ki ne morejo verjeti, da se je vse to v Jugoslaviji res dogajalo.

»Mladim priporočam, da veliko čitajo in sledijo zlasti znanstveni misli in vsemu, kar je sodobno. V tem pogledu, gre danes v svetu napredek z velikimi koraki in mi ne bi smeli v nobenem primeru ostati zadaj. Knjigo sem vzeljubil še v Sisku, največ pa sem prebral in naredil v zapori-
rih. To je bila največja šola. Zelo rad sem prebi-
ral svetovne klasike, pa tu-
di Scherlocka Holmesa sem bral. Tako čtivo raz-
vija domišljijo in občutek za pravičnost. Najbolj pa spoštujem ogromne nape-
re Marxa, Engelsa in Leni-
na, ki so jih vložili v svo-
ja dela. Seveda ne znaš vedno citirati določenih pomembnih misli, a dobro je že to, da prav ravn-
naš. Zato najbolj sovražim v pisanju komercialnost in fraze. Največja moč vsake-
ga pisarja je moč, naj bo pisatelj ali novinar, je namreč RESNICA.«

N. M.

RAZPIS KAJUHOVIH NAGRAD ZA LETO 1978

Da bi narodnoosvobodilna vojna slovenskega naroda dobila v slovenski književnosti še večji poudarek in da bi pisatelje, pesnike in druge umetniške oblikovalce ter zgodovinarje, zlasti pa vse, ki so kakorkoli sodelovali v NOV, še bolj zainteresirali za ustvarjanje del s tematiko narodnoosvobodilne vojne, razpisuje ZALOŽBA BOREC Kajuhove nagrade za leto 1978.

Kajuhove nagrade se podeljujejo za izvirna in še neobjavljena dela, napisana v slovenščini: za roman, povest, mladinsko povest, pesniško zbirko, zbirko novel, dramo, dokumentarna in znanstvena zgodovinska dela in za spomine. Za Kajuhove nagrade pridejo v poštev le dela, ki obravnavajo partizanstvo, ilegalno, predvojno partijsko delo in razredno borbo, koncentracijska taborišča ter sodobna napredna gibanja.

Avtorji naj svoja dela pošljejo ZALOŽBI BOREC, 61000 Ljubljana, Miklošičeva 28,
do 30. oktobra 1977.

Poslana dela bo ocenila žirija, ki jo bo imenovala ZALOŽBA BOREC iz vrst priznanih kulturnih in političnih delavcev. Žirija lahko predlaga nagrade posebej za leposlovje in posebej za dokumentarna dela.

Vsa nagrajena dela bo s posebno pogodbo odkupila ZALOŽBA BOREC in jih uvrstila v svoj redni knjižni program. Prav tako bo založba odkupila in tiskala vsa tista dela, ki sicer ne bodo nagrajena, a jih bo žirija predlagala za objavo.

Kajuhove nagrade bodo podeljene ob obletnici Kajuhove smrti v februarju 1978.

Nagrade so:

- I. nagrada 20.000.— dinarjev
II. nagrada 15.000.— dinarjev
III. nagrada 10.000.— dinarjev

ZALOŽBA BOREC
Miklošičeva 28
LJUBLJANA

»Ja, vidiš, ko gledam te moje otroke, vem, da sem star. Prvi me je z vnukom navdušil, drugi se rine v zakon, hči že tudi po fantih gleda, jaz pa...; leta, leta!«

Pa bi rekla mati Frančiška, Poletnikova z Erzelja: »Le kdo si je izmislil, da nam otroci upogibajo hrbet. Na krpi zemlje smo živeli in štiri otroke sem imela, pa me je sleherni za nekaj let pomladil. Leta 1943 sem bila že takko mlada, da sem odšla za njimi med partizane. Najmlajša VALERIJA očeta skoraj poznala mi. Leto dni je imela, ko je odšel v bolnišnico in osem let, ko je umrl. Pokopale so ga posledice ran iz prve svetovne vojne. Da bi se predala malodušju? Zaradi vsakega otroka sem bila v življenju enkrat močnejša, štirje otroci, štirikratna moč. Čeprav se je nekda trdna domačija med moževim zdraviljem omajala (več kot polovico so prodali, da so lahko plačali bolnišnico) in je revščina pritiskala z vseh strani, smo delali in upali na boljše čase.«

»Moja mladost? Kadar koli se spomnim na dolgo, grobo ometano poslopje na vrhu Erzelja, na vodnjak s škripajočim vretenom pred njim in na mamo, ki nas je klicala z vrha hišnih stopnic, postanem mlada. Mislim, da je vedela, da želim postati frizerka. Na smeh ji je šlo, kadar sem s skrbno urejeno pričesko stopila na dvorišče in se je za meno zapodila burja s Predmeje. Ampak človek postavi tako, življenje pa zasuka drugače. Še preden sem dodobra preživela otroštvo, sem postala sodelavka Osvobodilne fronte in partizanka.

Morda tudi sestra DORA ni želela postati trgovka, a druge možnosti ni bilo. Brat EVGEN pa je moral tako ali drugače, kot edini možki pri hiši, ostati doma. MIRA je bila pri hiši najstarejši otrok. Služila je v Trstu in je bila materi, v skrbi za obstoj družine, v veliko pomoč.

Nikoli se nisem čudila, da nam v italijanskih šolah niso uspeli izbrisati slovenske zavesti. Tista šola je bila samo neprijeten obred; misel, veselje, žalost in pesem — vse to je bilo po naše, po slovensko. Pravi, da sta Primorci obrusila burja in fašizem. V vasi smo imeli mešani pevski zbor in vse tiste slovenske knjige, ki jih je bilo pač mogoče dobiti. Fa-

Poletnikova MATI IN NJENE ŠTIRI MLADOSTI

Poletnikova mati
Frančiška

šizem smo prezirali in čakali...!

☆

Frančiška Kobal — Poletnikova je bila ponosna na svoje otroke. V tistih dneh okrog leta 1942 pa jih le ni razumela. Kar čez noč so se spremenili. Ves čas so hodili po neklih opravkih, prenašali so to in ono, hodili na nekakšne sestanke, dokler ji ni prišlo na uho, da so — aktivisti Osvobodilne fronte. Pa saj menda ni bilo nič drugače pri Volkovih, Repkovih, Verčonovih, Kovačkovih in ostalih družinah z Erzelja.

● Družina se razcepi

Evgen je odšel med partizane 3. januarja leta 1943 in sicer v 2. Vipavsko četo. Sestra Valerija je odšla tja tri dni kasneje. Tudi na Erzelju je začel ogenj vstaje vse bolj plameneti. Fašistična sodrga pa je besnela in si brusila kremplje.

Evgen Kobal

»Za pot med partizane sem se želela pripraviti. Dogovorjeno je bilo, da bo odšla z menoj tudi Dora, ki je takrat delala v Podkrajju. V Ajdovščini sem za obe kupila hlače in čevlje ter še to in ono. Ko sem se z avtobusom pripeljala v Vipavo, sem našla v Dorino gospodinjstvo s Podkrajja. Povedala mi je, da so Doro odpeljali orožniki. To je bilo tudi za mene resno opozorilo. Nekoga sem prosila, da je najino prljavo odpeljal do Slapa, sama pa sem jo peš ubrala proti domači vasi. V Taboru pri cerkvi sem srečala mater, ki se je tudi po naključju izognila aretaciji. Prav tistega dne je odšla po nakupih v Branič. Pred našo hišo so že stražili orožniki in čakali, da bi jim kdo od naših prišel v pesti. Po dveh dneh so se naveličali in odšli. To je bil trenutek, ko sem se odločila za pot med partizane. Vedela sem, da bom pri Kovačkovih, kjer je bila javka, našla tudi kurirje...!«

Valerija (Železnikar)
Kobal

Istega dne kot Doro, so italijanski fašisti zaprli tudi sestro Miro. Vtaknili so ju v kostanjeviške zapore v Gorici. Dolga in mučna pot se je začela 4. januarja in se končala 18. septembra.

»...Z groznimi občutki smo pobovali v taborišče, čeprav nas je bila večina prepričana, da se bomo vrnili, da bo naša partizanska vojska zmagala in nas osvobodila. Med izgnanimi so bili petnajst pa tudi šestdeset let stari. Težko je reči, kdo je težje prenašal tegobe internacije. Peljali so nas v vagonih s celicami, kot hude zločince. Med vožnjo v Fraschette smo enkrat samkrat dobili vodo. Sestro Miro sva ves čas razmišljali o materi, o Valeriji in Evgenju in o tem, kako bi se, kjer koli bi že bili, prebili nazaj — v naše gozdove.«

Čeprav je prišla tudi Valerija v Vipavsko četo, se z bratom Evgenom ni srečala. Ostala je s partizani pod Stjankom, dokler se niso premestili v Vrtovin. Po tistem, ko so nekaj dni zbirali fante in dekleta za partizansko vojsko, so odšli borci Vipavske čete na Banjšice in naprej v Tolminski Lom. Končno je prišla na Črni vrh, v Vojkovo četo. Pa je odšla po osmih dneh ponovno na Vipavsko (v začetku marca 1943) in ko so dobili obvestilo, da se pripravlja ofenziva, so se umaknili na Nanos. Po hrano so hodili na Vipavsko; nekega dne se je zgodilo v Mančah...!

● Partizanska kuharica Frančiška

»Osmege marca leta 1943 so Italijani izselili prebivalce partizanskega Erzelja. Domačije so ostale prazne in izropane. Pomene naj bi opozorilo vsem, ki bi še naprej sodelovali z »rdečimi uporniki«. Tistega dne, ko se je v vasi razšepirilo skoraj 12.000

Mira Uršič-Kobal

Italijanov, se je mati skrila v Taboru. Dva dni in dve noči je ostala v nekakšnem kurniku. Po tistem je prišla s kurirji na javko v Manče, kjer je našla na hčerko Valerijo.

»...Kdo bi si mislil, moja mala partizanka, da te bom srečala skoraj na pragu vasi, iz katere so nas potisnile zverine. Toda mi, mi jim bomo že še pokazali...« in je odšla z nami na Nanos. Od tam sva odšli z drugim transportom v Tomšičevo brigado. Mati je postala kuharica in na moč priljubljena med partizani. Zdelo se mi je, da je prenašala partizansko življenje odločneje kot prenekateri tovariši. Čeprav je imela že 45 let, nas je presenečala z mladostno zagnanostjo. In kuharica med partizani ni bilo bito lahko; še posebno takrat ne, kadar je moral ostati lonec prazen. Spominjam pa se, da je imela v nahrbtniku vedno prgišče soli in kanček masti. Komandant Efenka jo je pogosto opogumil: »Kar vzemite si in prihranite malo še za hčerko!«

V Beli krajini je zbolela. Bolečine v trebuhu so jo tako pestile, da ni bila več sposobna za hojo. Takrat sem morala biti poleg bolničarke tudi — njena hči. Pomagala sem ji pri hoji, nosila sem tudi njeno prtljago in bilo mi je hudo, zelo hudo.

Po tistem, ko se je njeno zdravje izboljšalo, je postala kuharica na gospodarski komisiji, kjer je ostala do leta 1944. V poletju tistega leta se je vrnila domov — na Erzelj.

☆

Zdaj, zdaj je bila mati Frančiška najbolj sama; v tistem obdobju se je prvič počutila staro — brez otrok, brez tovarišev, brez tisočev mladih, ki so jurili, ki so izmučeni stali pred kotlom in ki jim ni več mogla s toplim pogledom dodati, česar ni bilo v kotlu. V mislih je videla svojo Valerijo med napadom na belogardistično postojanko Turjak, pa ob robu gozda, ko je obvezovala ranjeno partizanko Alinco Malej, mitraljezca in komandirja prve čete. Videla jo je, kako obvezuje ranjeno mater štirih nedoletnih otrok. Najmlajši je imel nekaj več kot leto dni, najstarejši, ki je prišel ponjo na bojišče, pa borih šest let. Kri pa je tekla, tekla in Valerija je vedela, da bodo ostali otroci brez matere.

»Moji otroci, moja mladost,« je govorila. Ni vedela, da so se ji s prihajajočo svobodo, približevali tudi njeni štirje otroci. Evgen je bil kurir na Vipavskem in komandant 4. bataljona VOS. Valerija je tudi prišla s kurirji na Vipavsko in je postala obveščevalka. Mira in Dora sta se vrnili iz internacije in se za nekaj časa priključili partizanom Gradnikove brigade. Kasneje je delala Dora na vipavskem vojnem področju in v gospodarski komisiji. Ko je opravila radiotelegrafsko šolo pri 9. korpusu, je odšla na odsek za zveze, kjer je ostala do zadnje ofenzive leta 1945.

In spet je postalo življenje ena sama mladost, delo, delo in revolucija. Ni se jezila, če je svoje otroke videla vse bolj redko; vedela je, da so ostali tudi v obdobju po vojni borci, delavci, eni od milijonov, ki uresničujejo hotenja, za katera je živela tudi ona pred vojno in v obdobju narodnoosvobodilnega boja. Njena »mladost«, njeno življenje, se je končalo pred tremi leti — 26. maja.

SILVO TERŠEK

Domačija Kobalovih-Poletnikovih z Erzelja

Dora (Vidic) Kobal, fotografirana leta 1949 z Mirinimi otroki

Narod zna ceniti vsakega, ki daje svoj del za obče dobro.

TITO

Utrinki z obiska v muzeju 25. maja v Beogradu

Mesec maj je mesec mladosti, pravimo. Vse, kar smo lahko videli tisti majski dan, ko smo obiskali muzej z darovi tovarišu Titu, je temu pritrjevalo. Bil je prekrasen in sončen pomladni dan, do kamor je segal pogled, vse je bilo v zelenju, v novi rasti, v belem cvetju. Pred muzejem, do katerega vodi dolg drevored ob strani in prekrasno stopnišče po sredi, so razigrano skakali otroci. Tudi oni so si prišli pogledat vse tisto, kar muzej skriva rado-vednemu gledalcu v prvem nadstropju svoje stavbe. V štirih velikih sobanah so razstavljeni predmeti tovariša Tita. Tisti predmeti, ki mu jih poklanjajo v dar za njegovo neumorno delo in poslanstvo tako otroci kot odrasli občani, Jugoslovani in tuji državniki. Še tako majhen naj je predmet, poklo-njen je z občutkom hvaležnosti in ljubezni ter v želji, da bi tovariš Tito šedolgo živel.

Leta 1945, 25. maja, smo prvič v svobodni Jugosla-viji praznovali rojstni dan tovariša Tita. Ideja pa se je rodila že aprila meseca v Kragujevcu, ko so po mnogih krajih našega ozemlja divjali še hudi bo-ji za dokončno zmago. Pro-fesor telesne vzgoje Josip Prohaska si je domislil, da bi v čast rojstnega dneva maršala Tita pripravili šta-fetni tek po vsej deželi. Tako so prve štafete pri-šle v Beograd 24. maja le-ta 1945, kjer je bilo na Slaviji veliko zborovanje. Štafete so nato prenesli v Beli dvor in kasneje v Za-greb, kjer jih je 26. maja sprejel osebno tovariš Ti-to.

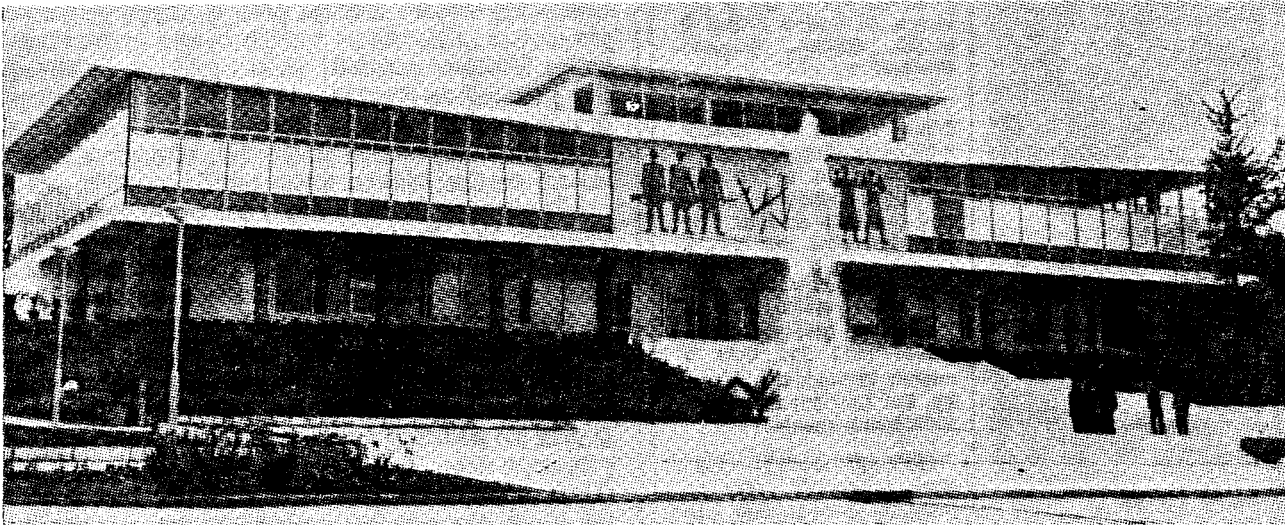
Takrat so imele vse eki-pe štafete palice razen tiste iz Kragujevca. Ta je nosila knjigo s plavim ovitkom, v njej pa so bili podpisi in pozdravi kragu-jevške mladine.

Od leta 1946 do 1956 je štafete sprejemal tovariš Tito pred Belim dvorom, na Trgu republike pa je bil sprejem štafete.

Ne samo štafete, tudi druga darila so se kopiči-la in naraščala iz leta v leto. Tako se je rodila ideja, da bi ta darila, ki imajo poleg svoje lastne vrednosti še velikansko simbolično vrednost, prav tako pa tudi zgodovinsko in etnografsko vrednost, neke razstavili, ali pa vsaj del njih in bi bili pokloni, ki jih je tovariš Tito dobil od svojega naroda in od tujih državnikov na svoji dolgoletni poti »misije miru«, na ogled pravsem, domačim in tujim obisko-valcem, delegacijam, poli-tičnim obiskom in podob-no.

Leta 1962 je dal pobudo za ustanovitev Muzeja 25. maja narodni odbor mesta Beograda in otvoritev, na katero je prišel tudi tova-riš Tito, je bila na njegov sedemdeseti rojstni dan. V ta namen je bila nedaleč od mesta, kjer so se leta 1941 napredni komunisti dogovorili za odpor proti okupatorju in nedaleč od mesta, kjer še danes živi tovariš Tito, zgrajena stva-ba po projektu Mike Jan-kovića na Topčiderskem hribu, kjer so vse od ta-krat naprej razstavljeni številni predmeti — poklo-ni tovarišu Titu. Prav za-to se muzej tudi imenuje Muzej 25. maja, po dnevu, ko se hkrati praznuje ta-ko rojstni dan tovariša Ti-ta kot tudi Dan mladosti, se pravi, da je to dan, ki simbolično govori o pove-zavi tovariša Tita z naro-dom.

Ze ob vhodu v muzej stoje številna kiparska de-la in na podu prekrasen mozaik, odkrit na naših

Muzej 25. maja v Beogradu. Nad vhodom se lepo vidi mozaik z ženskimi in moškimi figurami, delo Boška Karanovića.

tlih. Kiparska dela tudi si-cer dopolnjujejo prostor v vseh štirih razstavnih prostorih v prvem nad-stropju, kjer razstavljeni predmeti stoje. Spodaj v pritličju pa je projekcijska dvorana, kamor navadno najprej zapeljejo večje skupine in zlasti šolsko mladino. Obiskovalcev je vsako leto okoli osemdeset tisoč.

Muzej ima na razpolago približno 56 filmov, v dol-žini petnajst do dvajset minut. Največ je filmov s poti obiskov tovariša Tita v nevrščenih deželah, po-tem pa dokumentov o naši deželi in razvoju, tu so številni dokumentarni za-pisi skoraj vseh predaj štafetnih palic in nekaj do-kumentov iz časa narodno-osvobodilnega boja. Na voljo za ogled je tudi bio-grafski film o tovarišu Ti-tu »Dokumenti našega živ-ljenja«, nadalje Beograjska konferenca, zgodovin-ski materiali o Jugoslaviji leta 1941, Uziška republi-ka, med drugim tudi film na temo »Pesniki-borci«. S pomočjo tega filmskega gradiva si obiskovalec lah-ko v kratkem času ustva-ni sliko o zgodovinski poti naše dežele, našega razvo-ja in vlogi tovariša Tita v njej. Filmi s poti pa na nek način tudi približuje-jo dežele, o katerih filmi obstajajo, našemu človeku, saj ga seznanjajo s pokra-jino, običaji, etnografijo, umetnostjo in tudi podob-no, če ne kar isto politič-no usmeritvijo.

★

V Muzeju 25. maja je razstavljeno približno 2000 predmetov. Težko si je vse zapomniti, zato se bomo skušali osredotočiti le na tiste, ki imajo zaradi ene

ali druge stvari še poseben pomen in ki jih je nagla-sila med svojim prijaznim vodenjem po muzeju tova-rišica KATARINA KR-KLEC, sicer kustos-peda-gog v muzeju.

Najprej naj povemo splošni pomen vseh raz-stavljenih predmetov. To je brez dvoma tista di-menzijska, ki jih združuje v želji, dati poklon človeku, ki ga spoštujemo, ljubimo in ki mu z vsem srcem pa so to predmeti, ki ka-žejo svojo vrednost tako v vertikalni kot horizon-talni zgodovinski razpore-

ditvi. Se pravi njihova vred-nost je v zgodovinski sta-rosti in v sočasni različno-sti v etnološkem smislu. Seveda pa je tu še velika vrednost predmeta samega, ni nujno le v materialu, ampak v njegovem simbo-ličnem pomenu, se pravi, kaj za nek narod nek predmet pomeni. Če je ti-sti predmet največje vred-nosti v tisti deželi, kjer ga dobiš, potem si brez dvoma pri njih visok gost in v najvišjih časteh. In brez skromnosti zapišimo, da so v Muzeju 25. maja sami takšni predmeti.

Na fotografiji je eksponat v muzeju — torbica kot poklon prebivalcev občine Trilj.

V prvi sobi, ko se po-zvzpemo po stopnicah, nam oko obstane na veliki freski, delu Raula Boldo-nija. Na levi strani je upo-dobljena bitka kmečkega upora, na desni pa bitka iz narodnoosvobodilnega boja. To je soba, ki obi-skovalca pravzaprav pri-pravi na ogled razstavlje-nih predmetov. Zato stoji na zadnji steni velik zem-ljevid z označbami dežel, v katerih je tovariš Tito bil in od koder so tudi posamezni predmeti. Na-dalje je na desni steni lepo viden model študije maršalskega znaka še iz časa NOB, delo Antuna Augustinčića. V istem pro-storu stoje nadalje različna kiparska dela iz različnih materialov in precejšnje število listin tovariša Tita kot častnega meščana šte-vilnih jugoslovanskih mest.

Ko stopimo v drugo so-bo, nam najprej padejo v oči prekrasne in živahne narodne noše, vse ročno delo, in seveda prelepa rdeča burmanska toga s črno kapo, kar vse je to-variš Tito nosil, ko so ga v Burmi proglasili za čast-nega doktorja tamkajšnje univerze ob njeni šestde-setletnici. Bil je prvi tuji državnik, ki so mu podelili tako visoko častno prizna-nje. Slede predragocena darila iz različnih dežel, med drugim tuniško sedlo in indijski sprejemni stol, najvrednejša darila teh de-žel, pa različne gosli, ki v tem sklopu seveda po-meniijo mnogo več kot le narodno glasbilo, pomeni-jo čutenje celega naroda, spoštovanje celega naroda do velikega državnika.

Soba je precej velika in so v njej še pokloni v obliki orožja ter ščitov iz

Burme, Japonske, Etiopi-je, slede darila naših pred-šolskih otrok, tudi iz Se-žane, pa številni modeli ladij ter nepregledna vrsta albumov. Tudi album AFZ Slovenije iz leta 1946 je na razstavi lepo viden.

Naslednji prostor je kot nekakšna slikarska galeri-ja, z vitrino v sredini. Sli-karska dela so po letnicah zajeta od začetka stoletja do danes, med njimi pa je najti tudi številna dela slo-venskih umetnikov. Ome-nimo Jamo, Jakopiča, Gro-harja, Pengova, Koširja in še kdo. V osrednji vitrini pa so tisti predmeti, ki razstavljeni zbirki v celoti dodajajo arheološke di-menzijske. V njej je najti vazo iz alabastra iz leta 2750 pred našim štetjem, poklon predsednika Naser-ja, pa ilirski predmet iz okolice Kamnika, nadalje antično korintsko vazo iz 4. stoletja pred našim štet-jem, poklon grške vlade, in še en zgodovinski ščit.

Tej sobi velike umetni-ške vrednosti sledi soba, kjer imajo svoj prostor razni delovni kolektivi, voj-ska, različne organizacije, ena stena pa je poklonjena šeststotim Titovim štafe-tam. Zadnja razstavljena je iz leta 1970, stkana iz prečudovite sreberne niti, dolge deset tisoč metrov. Seveda so v vitrinah tudi pisma iz teh štafet. Le-te so tako raznolike, da sko-raj ni potrebno brati, či-gave so, ker vsebino izda-ja že oblika sama.

Po preostalem prostoru pa so razne makete naših tovarn, med katerimi je morda po ideji in kot izde-lek še najbolj zanimiva ti-sta iz tovarne Jesenica, kjer je leta 1927 delal tovariš Tito in se danes imenuje Geša. Ko je tovarno leta 1952 ponovno obiskal, so mu delavci poklonili zani-mivo skulpturo, narejeno iz ostankov materiala, ki ga uporabljajo pri svojem delu.

Verjetno smo pri tem grobem naštevanju spustili marsikaj pomembnega, saj pravzaprav vredno in po-membno je na tej razstavi vse. Prav tako je razstava pripravljena tako, da mo-ra zadovoljiti vsakogar, še posebna zanimivost pa je naša zastava, ki je bila z astronavi na Luni, in ko-šček njene površine, pa li-stina miru, ki jo je podpi-sal tudi tovariš Tito, vse dar predsednika Nixona. Tod pa se naša pot skle-ne, kajti prav miru je po-svečena vsa življenjska pot tovariša Tita kot tudi na-ših narodov in narodnosti. Pa naj bo to doma, na tujem, na Zemlji ali v vesolju.

NEVA MUZIČ

Obogateni z novimi idejami

Minuli petek se je na Pokljuki končal petdnevni seminar za politične komisarje teritorialnih enot, ki ga je pripravil republiški štab za teritorialno obrambo Slovenije. Okoli sto političnih komisarjev se je vrnilo s Pokljuke obogateno z novim znanjem, ki ga bodo nedvomno s pridom uporabljali v štabih in enotah teritorialne obrambe v miru, še posebej pa v primeru vojne. Sicer pa so neposredno po zaključnem tečaju povedali:

NIKO LUKEŽ — Ljubljana: »Menim, da delim mnenje vseh, če rečem, da je bil delovni program tega našega seminarja zares pester in zanimiv, k čemu so veliko pripomogli odlični predavatelji. V svoje domove in enote teritorialne obrambe, v katerih delujemo, se vračamo obogateno s številnimi novimi idejami in znanjem, s katerim bomo lahko kot vojak v štabih teritorialne obrambe in politični delavci v družbenopolitičnih organizacijah na terenu ter ne nazadnje kot borci za nadaljnji razvoj splošnega ljudskega odpora in teritorialne obrambe, največ koristili.

Pogoji za ustvarjalno delo, pa tudi vzdušje med nami tečajniki in predavatelji, je bilo tu na Pokljuki zares enkratno.

BRANKA KRANJC-SLUGA — Maribor: »Na tem seminarju smo dobili mnogo teoretičnih in praktičnih napotkov za delo v enoti. Dodobra smo se spoznali tudi z načini družabnega življenja v enotah, tako v vojni, kot v miru, kar mislim, da je zelo pomembno. Dobili smo tisto znanje, ki nam bo pri delu v enotah zares najbolj koristilo, da bomo zmogli naše delo tu-

Niko Lukež

Branka Kranjc-Sluga

Anton Polanc

Franci Cvelbar

Edo Lenarčič

d: v najtežjih pogojih morebitne vojne.

Čeprav sem bila edina ženska na tem seminarju, so me tovariši upoštevali kot sebi enako. Zares prijetno je bilo!

ANTON POLANC — Ravne na Koroškem: »Na tem seminarju za politične komisarje teritorialnih enot menim, da sem tako jaz, kot tudi moji tovariši, dobili konkreten odgovor na nekatera vprašanja, s katerimi smo se v praksi v svojih enotah, pogosto srečevali.

FRANCI CVELBAR — Novo mesto: »V dolino odhajamo obogateno z novim znanjem in spoznanjem ter ponosom, da pripadamo tako številni družini, kot smo teritorialci.

Na seminarju sem zvedel zares veliko novega, kar mi bo nedvomno koristilo tako pri delu v enotah teritorialne obrambe, kot tudi pri družbenopolitičnem delu!

EDO LENARČIČ — Cerkljica: »Osrednje teme seminarja so nam dale, oziroma pokazale praktične napotke za uspešno delo v enotah. Predavatelji so nas tudi praktično uvajali v delo in nam tako kar najbolj nazorno pokazali, kje je naše mesto in kako naj svoje dolžnosti v enotah kar najbolj hitro, predvsem pa učinkovito opravljamo!

Ne morem mimo tega, da ne bi omenil izrednega doživljanja nas tečajnikov ob nastopu Partizanskega pevskega zbora, ko so v pravem partizanskem vzdušju nastopajočim iz grla vrele enkratne partizanske pesmi. Partizanskemu pevskemu zboru v imenu vseh še enkrat hvala!

TONE URBAS

Petintrideset let veterinarske službe v ljudski obrambi v Sloveniji

Konj je še vedno nenadomestljiv

Letos praznujemo poleg maršalovega in partijskih jubilejev še 20-letnico veterinarskega oddelka in 30-letnico biotehniške fakultete ter 35-letnico veterinarske službe v ljudski obrambi v Sloveniji.

Ob teh praznovanjih so delavci veterinarskega oddelka biotehniške fakultete iz Ljubljane pripravili na Pokljuki nadvse uspešno posvet o veterinarstvu v ljudski obrambi, konjereji in podkovstvu. Posveta so se udeležili številni družbenopolitični delavci, predstavniki JLA, milice, veterinarji in veterinarski delavci ter študentje, ki so ob tej priložnosti izvedli tudi obrambni dan.

Po zanimivih strokovnih referatih dr. Karla Gošlerja o veterinarstvu v ljudski obrambi, general-

majorja Branka Jerkiča o pomenu konja v oboroženih silah in prof. dr. Jožeta Jurkoviča o konjereji in podkovstvu, so si udeleženci ogledali praktičen prikaz veterinarske opreme in dejavnosti v »vojnih razmerah«.

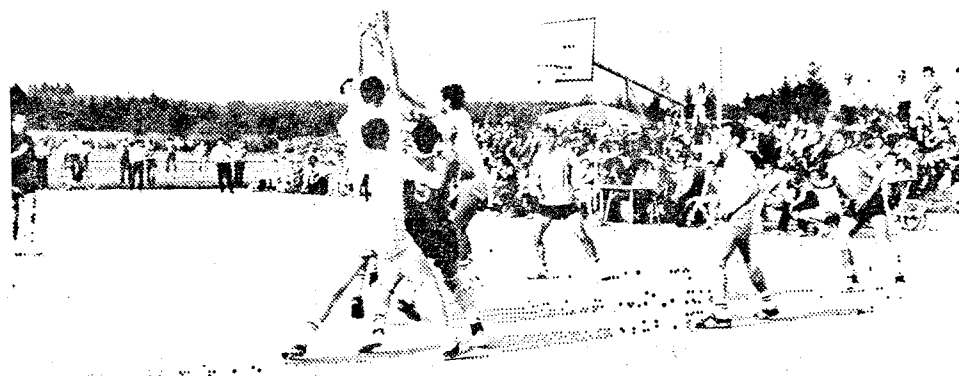

Kovaška podkovska delavnica s privočnim prenosnim orodjem v primeru vojne

Študentje in delavci veterinarskega oddelka so se v sklepnem delu udeležili tudi orientacijskega pohoda, ki jih je vodil po poključkih gozdovih na Uskovnico in Viševnik.

T. U.

Pred športnim prvenstvom armadnega območja

Le združeni do uspeha

Čez nekaj dni, ali točneje prvega junija, se bo v Postojni začelo 32. športno prvenstvo pripadnikov ljubljanskega armadnega območja, ob koncu junija pa bo Maribor gostitelj vsearmadnega športnega prvenstva. Gre torej za dva pomembna dogodka, ki naj bi pokazala stopnjo telesne in psihične pripravljenosti vojakov in starešin ter civilnih oseb zaposlenih v armadi. Po drugi strani naj bi obe prvenstvi, območno in vsearmadno, potekali v znamenju medsebojnega spoznavanja mladih, krepitve bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti ter praznovanja meseca mladosti in jubilejev tovariša Tita. Postojna, Maribor in še nekatera mesta v naši republiki, so že prevzela vlogo gostitelja, ki bo športnike iz armade, sinove vseh naših narodov in narodnosti, seznanila z našim včeraj, danes in jutri. Gostitelji so torej načrtovali vrsto obiskov zgodovinskih krajev in pomnikov osvobodilnega boja slovenskega ljudstva, kot tudi srečanja z našimi delovnimi ljudmi. Junija bo Slovenija gostitelj Jugoslavije v malem, bližajoči se prvenstvu pa sta bili povod za pogovor o vlogi in pomenu telesne vzgoje in športa pri nadaljnji krepitvi splošne ljudske obrambe zlasti pa njenega oboženega dela. Zato smo se za našo okroglo mizo pogovarjali z generali, družbenopolitičnimi delavci, z oficirji in vojakmi. Kramljali smo torej s tistimi, ki so neposredni izvajalci te, za pripadnike JLA tako pomembne, dejavnosti.

● Naš prvi sobesednik, generalpodpolkovnik Jože Ožbolt, načelnik štaba poveljstva ljubljanskega armadnega območja, je uvodoma poudaril, da prvenstvu nista le armadna zadeva, saj so se v pripravah vključili delovni ljudje, mladina in družbenopolitične organizacije Primorske, Notranjske in Štajerske. Ne gre torej le za denarno ali materialno, temveč z moralno pomoč.

»Živimo v času,« je dejal, »ko se naši ljudje zavedajo izrednega pomena telesne vzgoje — dejavnika, brez katerega ni moč govoriti o krepitvi naših obrambnih vrst, še manj pa v primeru dejanske potrebe, premagovati napore in težave, ki jih vsiljuje sodobna vojna.«

● Naj uvodoma omenimo, da so vsa dosedanja predtekmovanja v vojaških enotah potekala v znamenju množičnosti. V tej ali oni športni panogi so se najprej pomerili posamezniki, zatem oddelki, vodi, čete... Vzporedno s tem je tekla tudi gradnja novih športnih objektov. V Postojni so to delo opravili vojak in tamkajšnja mladina in je mesto dobilo nov športni park, ki so ga mladi že lep čas pogrešali. Podobno je tudi v Mariboru in še v nekaterih mestih Primorske in Notranjske. In kaj pravi o tem eden gostiteljev letošnjega prvenstva armadnega območja, generalmajor Stevan Mirkovič: »Telesna vzgoja je sestavni del vsakdanjika naših vojakov in starešin. Zavedamo se, da mora biti poleg politične zavesti te taktične in strokovne izurjenosti naš vojak ali starešina tudi telesno pripravljen. Kajti, v središču naših obrambnih priprav je človek in ne tehnika.«

● Starešina Milan Gorjanc je eden tistih, ki se praktično ukvarjajo s telesno vzgojo vojakov. Tudi on ugotavlja, da sta telesna in psihična pripravljenost predpogoj in zagotovilo za uspešno bojovniško urjenje vojakov in starešin.

»Naša enota preživi veliko časa na poligonih, v naravi, na marših. Gre torej za izredno težke napore, ki postanejo še težji, ko se nam pridružijo veter, sneg, dež ali slabo vreme. To seveda terja nove in dodatne napore slehernega posameznika, ker vemo, da se bomo v primeru potrebe bojevali tudi v slabih vremenskih razmerah... Skratka, vojak je dober bореc in branilec le v primeru, ko brez večjih težav prenaša

V atletski tekmovalni vojak se vključuje tudi številni strokovnjaki in športni delavci iz naše republike.

Dejali bi, da nekatere vojaške prepreke mejijo z akrobatiko. Premaga jih lahko le fizično in psihično pripravljen vojak.

vse napore dokaj zahtevnega bojevnškega urjenja.

● Vojak-desetar Jože Gorican, doma iz okolice Ruš, pravi, da telesna vzgoja in šport nista le psihofizična priprava za urjenje, ampak sta tudi svojevrsna sprostitelj vojak po napornem dnevu.

»Tudi zame je šport sestavni del vsakdanjika. Z redno obvezno telovadbo pa tudi z odbojko, ki jo igram v prostem času, prispevam h krepitvi bojne pripravljenosti enote. Po drugi strani pa se ob tekmovanjih z drugimi vojaškimi enotami in mestno mladino mladi še bolj spoznavamo in utrjujemo veliko in pomembno pridobitev našega ljudskega boja — bratstvo in enotnost.«

● O tem, kaj za Primorsko in Notranjsko pomeni bližajoče s prvenstvo ljubljanskega armadnega območja, je spregovoril tudi Tomaž Tušar, sekretar komiteja občinske konference ZKS Postojna: »Nov športni park v Postojni je pravzaprav prvi tcvrstni objekt na našem območju. Z delom ob prostih sobotah so naši delovni ljudje poskrbeli za denarna sredstva, naša mladina in vojska pa so z udarniškim delom gradili. In to je dokaz več, da le s skupnimi močmi lahko razrešimo še tako velik problem. Gradnja športnih objektov v letu Titovih jubilejev je potrdila, da sta ljudstvo in njegova armada eno in isto, kar posebej velja za naše skupne priprave za obrambo naše socialistične in samoupravne skupnosti. In ne nazadnje, z letošnjim športnim prvenstvom vojakov in starešin so se odprle nove možnosti za uresničitev Titovih besed, ki povedo, da naš šport mora biti množičen.«

Tako torej sobesedniki. Ne preostane nam nič drugega, kot da se vam zahvalimo za sodelovanje in da športnikom ljubljanskega armadnega območja zaželimo veliko športne sreče.

Tekst in slike:
B. JAKOVLJEVIČ

Petintrideset let jugoslovanskega vojnega letalstva

Letos praznujemo petintrideset let, odkar je bilo ustanovljeno jugoslovansko vojno letalstvo. Polni dve leti in pol je trajalo, da so zavezniki spoznali, kdo se bojuje v Jugoslaviji proti skupnemu sovražniku. Šele na teheranski konferenci (1. december 1943) so trije veliki zavezniki (Roosevelt, Churchill in Stalin) priznali, da se na našem ozemlju bojuje proti nacifašistom le NOV Jugoslavije. Sklenili so, da bodo to vojsko materialno podprli. Tako je bila naša narodnoosvobodilna vojska priznana kot član v protifašistični koaliciji.

Na podlagi tega je lahko prišlo v Drvarju do dogovora o formiranju naših letalskih enot v okviru britanskega vojnega letalstva (RAF). Materialno in vso ostalo pomoč nismo dobili kot miloščino, pač pa kot nekaj, kar so nam bili zavezniki dolžni dati za uresničitev naših skupnih ciljev. Ko je bil 12. marca podpisan sporazum v Drvarju, so morali ta sporazum še podrobneje obdelati pri vrhovnem poveljstvu britanskega letalstva za Sredozemlje. Leto je imelo svoj sedež v Kairu. Jugoslavijo je pri teh pogovorih zastopal polkovnik Pirc. V Kairu je bil 29. marca sestavljen dopolnilni sporazum, ki je vseboval štirinajst točk. V njih so se podrobneje obravnavale, v Drvarju samo načelno sprejeta, določila o delovanju naših letalcev v okviru RAF. Maršal Tito je soglašal s trinajstimi točkami, ne pa s šesto točko tega sporazuma. Po njej naj bi pripadala poveljstvu RAF pravica odločanja, do kdaj bodo morali letalci ostati v okviru britanskih zračnih sil — kdaj se bodo lahko vrnili v domovino. Tovariši Tito je menil, da pravica takšnega odločanja pripada samo vrhovnemu štabu NOV Jugoslavije. Vsaka stran je vztrajala pri svojem stališču. Ob odločnem stališču maršala Tita je kazalo, da se bo omenjeni sporazum o letalstvu izjalovil. Takšne odgovornosti pa RAF v Kairu ni hotel prevzeti. Zadevo je prepustil v odločanje ministrstvu letalstva v Londonu. Od tam je prispel odgovor: sprejmite točko šest, kot je predlagal maršal Tito! To je bila izjemna poteza tovariša Tita, kar se je dokazalo na jesen istega leta v Alžiriji. Če bi ostalo pri za-

htevi RAF, bi alžirski letalci (bilo jih je okoli 1300) prav gotovo dočakali konec vojne v letalskih delavnicah na Maison Blancu pri Alžiru. Tako pa so na zahtevo našega Vrhovnega štaba odpotovali iz Alžira in prispeli 25. decembra leta 1944 v Beograd. Tam so jih takoj razporedili v razne letalske enote.

● Tudi letalci hočejo v Titove vrste

Znano je, da so Primorci in Istrani v Afriki (najprej italijanski vojaki, kasneje zavezniški ujetniki) prišli v začetku v kraljevsko-jugoslovansko vojsko. Druge izbire niso imeli! In vendar so znali pravilno oceniti, kam mora voditi njihova pot. Znan je dogodek s 1. decembra leta 1943, ko je skupina letalcev v Kasfaretu (v bližini Sueza) zahtevala, naj jih uvrstijo med borce NOV Jugoslavije; odslej, da ne bodo priznavali niti kralja in tudi ne kraljevih oficirjev. Britanci so tej zahtevi ugodili, čeprav je bilo znano, da zavezniški krogi niso bili naklonjeni našemu gibanju. Tako je nastala tistega dne na Bližnjem vzhodu prva enota NOVJ, ki je štela šestintrideset mož. Kmalu po novem letu jim je sledilo še tristo letalcev, ki so bili čez približno mesec dni jedro naših eskadrilj.

Samo dvanajst dni po dogodku v Kasfaretu, se je nekaj podobnega zgodilo 3.000 kilometrov daleč na letališču Maison Blanche v Alžiru. Tam se je uprl 78 letalcev — primorskih Slovencev. Pogumno so izstopili iz postrojenih vrst in kraljevim oficirjem povedali, da ne želijo več ostati pod njihovo komando in da ne priznavajo več kralja Petra. Ta upor je nastal spontano, brez zunanjega vpliva, saj alžirskim upornikom sploh ni bilo znano, da se nahajajo v Egiptu naši ljudje, ki jih je mučila ista usoda. Vedeli pa so za herojsko borbo v domovini; njihov edini cilj je bil, da bi se vrnili v Jugoslavijo in se vključili v boj za svobodo vsega našega ljudstva. S to skupino upornikov pa so Britanci drugače postopali: za dva meseca so jih zaprli v kazensko taborišče. Zgledu teh dveh upornih enot so kmalu sledili v pretežni večini vsi Primorci in Istrani in pripadniki vseh ostalih narodov Jugoslavi-

ZA SVOBODNO NEBO IN ŽIVLJENJE POD NJIM

Domicilni odbor letalcev prekomorcev iz Pira na je imel 20. maja letos v Strunjanu slavnostno sejo v počastitev Dneva letalcev. Na slovesnosti je med drugimi govoril tudi Rafael Perhauc, nekdanji komandant letalcev v Alžiriji. Objavlja mo njegov skrajšan in za objavo prirejen oris razvoja našega letalstva.

je. Omeniti velja, da je bilo med letalci prekomorci tudi precejšnje število Italijanov iz Trsta, Goriške, Istre in Reke. Spomnimo se samo priljubljenega pilota Rugia Luigija, ki je žrtvoval svoje mlado življenje kot pilot Prve eskadrilje.

V eskadriljah smo zelo občutili pomanjkanje pilotov. Pri čemer gre britanskemu RAF vsa zahvala za pomoč pri vzpostavljanju naših zračnih enot. Pa vendar nam je ostalo vse do danes nerazumljivo, zakaj niso hoteli uvrstiti v lovsko-pilotski tečaj osemnajst naših pilotov, ki so diplomirali tik pred začetkom vojne (manjkala jim je praksa v letenju). Omenjeni piloti bi se v dveh ali treh mesecih prav gotovo usposobili za pilote lovce v eskadriljah, kjer smo izgubili štirinajst tovarišev. V začetku smo komaj izpolnili vsako eskadriljo s predpisanimi piloti za 16 eskadriljskih letal. Namesto, da bi RAF s šolanjem teh pilotov po hitel, se je lotil zavlačevanja. Tako je maršal Tito po večkratnih brezuspešnih posredovanjih pooblastil polkovnika Pirca, naj

vse letalce, ki so zaman čakali od maja meseca na uvrstitve tudi v razne ostale tečaje, izpiše iz RAF in napoti v Sovjetsko zvezo. Šlo je za približno 80 letalcev, med njimi tudi omenjenih 18 diplomiranih pilotov. Med slednjimi je bil tudi kasnejši komandant našega vojnega letalstva Viktor Bujanj. Vsi ti so odpotovali septembra 1944 v Sovjetsko zvezo in se tam izsolali.

Ko je postal položaj v zvezi s pomanjkanjem pilotov v Prvi eskadrilji zelo kritičen, je sporočila komanda BAF (Balkan Air Forces) našemu vrhovnemu štabu, da je 58 kraljevih letalcev, med njimi osem pilotov izrazilo pripravljenost za »sodelovanje« s partizani.

Toda do sodelovanja ni prišlo zaradi spora o tem, kakšne našitke na kapah bodo nosili ti letalci. Komanda naše eskadrilje je zahtevala, da morajo nositi rdečo zvezdo, oni pa so zahtevali samo našitke RAF. Število pilotov je zdrknilo na dvajset, a so kljub temu uspešno opravili naloge, ki so bile postavljene pred eskadriljo.

● Razvoj našega letalstva v minuli vojni

Prvi je priletel med partizanske pilote Franjo Kluz (23. maja 1942). Še istega dne mu je sledil pilot Čajavec z mehanikom Jazbecem. Prihod teh dveh letal na osvobojeno ozemlje je bil izrednega moralnega in političnega pomena. Oba sta bila sestreljena 4. junija leta 1942 med poletom nad sovražnimi postojankami. Simbolični začetek našega letalstva pomeni 21. maj, dejanski začetek pa 14. september 1943. Takrat je Vrhovni štab objavil odlok o formiranju Prve letalske baze. Najprej je šlo za zbiranje letalskega osebja in urejanje letališč.

Prva letalska baza je imela v začetku svoj sedež v Livnu v Bosni, kjer se je do decembra zbralo približno 60 letalcev. V tem kraju je bilo med sovražnikovim napadom 6. decembra ubitih 23 naših letalcev. Po tej tragediji se je začela prva letalska baza postopoma seliti na dalmatinsko obalo, pa na otok Vis in končno v Italijo.

Prav v času teh dogodkov v Livnu je bila tja namenjena skupina 32 letalcev iz Slovenije (med njimi tudi Brane Majcen), ki se je kasneje preusmerila proti Dalmaciji. Od tam so skupaj s preostalimi letalci iz Livna nadaljevali potovanje v Bari, kamor so prispeli 7. januarja. Zavezniki so jim določili za bivanje šolo v mestecu Carovigno pri Brindiziju. Tam so čakali dolge štiri mesece na počasno »razvedrilo« političnega neba.

Dvanajstega marca leta 1944 je bil sklenjen v Drvarju, kjer se je tedaj nahajal maršal Tito, pismeni dogovor o formiranju naših letalskih enot, ki je bil natančneje obdelan v Kairu, kot smo že omenili.

Dvajsetega aprila se je vkrcalo v Tarantu na ladjo 255 letalcev, ki so se zbrali v Italiji. Izkrkali so se v Aleksandriji v Egiptu. Na letališča blizu Bengazija v Libiji so prispeli ob koncu meseca aprila. Čakala jih je skupina nad 300 nekdanjih kraljevih letalcev iz Bližnjega vzhoda, ki so odrekli poslušnost kralju in pristopili v NOV.

Na letališču Benina pri Bengaziju (Libija) sta bili ustanovljeni dve eskadrilji. Prva lovsko eskadrilja je imela 16 lovsko-bombar-

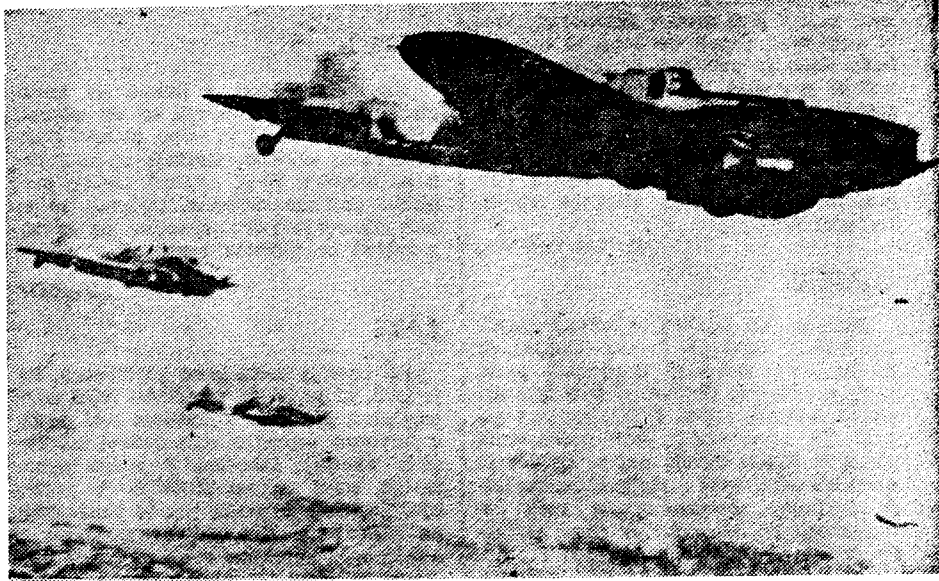
derskih letal Spitfire. V boje je posegla 16. avgusta 1944. Druga lovsko eskadrilja je imela 16 lovsko-raketnih letal Hurricane. V boje je posegla 13. oktobra leta 1944. V eskadrilji je bilo približno 250 mož, od tega 23 pilotov. Do konca vojne sta obe eskadrilji opravili 596 vojnih operacij z 2191 vojnimi poletji. Območje njihovega delovanja je bilo od reke Bojane pa do Trsta. V borbenih operacijah smo izgubili 11 pilotov. Med šolanjem v Afriki so se smrtno ponesrečili trije piloti.

Na severu naše države je nastajalo letalstvo ob pomoči Sovjetske zveze. Sovjetske letalske enote so prvič stopile v borbo na našem nebu 4. oktobra 1944. Pripadale so skupini sovjetskega generala Vitruka in so bile sestavljene iz 10. letalsko-jurišne divizije (štoroviki) in iz 236. lovske (istrebiteljne) divizije. Na osnovi sporazuma, ki sta ga dosegla komandant 3. ukrajinske fronte maršal Tolbuhin in maršal Tito 16. oktobra 1944, naj bi skupina Vitruk delovala še naprej na sremški fronti, vendar samo za potrebe NOVJ in na zahtevo naših vojnih oblasti. Poleg vsake sovjetske komande eskadrilje, polka ali divizije je bila za isto enoto tudi jugoslovanska komanda, ki je delovala kot dvojnik (dublior). Jurišna divizija je imela marca 1945 91 letal tipa Iljušin, v lovski diviziji je bilo 116 letal tipa Jakovljevič. Novi letalci so se zbirali najprej v Zemunu, nato v Pančevu in Beli Cerкви. Sprejete so uvrščali v razne tečaje. V Zemunu so se šolali jurišni piloti, v Rumi pa lovci. V štirih mesecih je bilo usposobljeno 140 pilotov lovcev in 145 jurišnikov. Solški poligoni so bili že kar objekti na sovražnikovem področju.

Aprila meseca leta 1945 so začeli naši letalci z dokončnim prevzemom vseh letalskih enot, ki so pripadale letalski skupini Vitruk. Ko so prišli v domovino letalci prekomorci, so se naše letalske enote kar nekako pomladile. Sedemnajstega januarja 1945 so naši lovci in jurišniki poleteli na prve vojne operacije. Tako so letalske enote, osnovane na severu države, sestavljale skupaj z letalci prekomorci jedro novega jugoslovanskega letalstva.

Vrnitev ene od posadk »štorovikov« našega jurišnega polka s prvega borbenega poleta januarja leta 1945

Napad »štorovikov« naše 42. jurišne divizije ob proboju sremske fronte

GOLNIK — GORICE

Društvo VVI iz tega kraja je v maju za svoje člane organiziralo odličen izlet v Kumrovec. Seveda so si udeleženci iz leta spotoma ogledali vse znamenite in iz zgodovine znane kraje, a vendar je bil Kumrovec najbolj veličasten. Ogledali so si tudi filme iz življenja in dela tovariša Tita. Obiskali so seveda tudi njegovo rojstno hišo, spremenjeno v muzej. Vsi zadovoljni so zapustili kraj in se vrnili domov. Izlet je bil odlično organiziran tudi po zaslugi tovarišice Anice Prešeren.

IVAN LESNIK

BEGUNJE

Tu je bila prva redna seja novo izvoljenega odbora OO ZB Begunje. Prejšnji predsednik odhaja na novo dolžnost, ustanovil naj bi se aktiv Koroškega odbora, novi predsednik tovariš Ruda Horvat pa je že pričel z delom. Najprej naj bi odkrili spominsko obeležje pod Begunjsko, 25. maja.

P. V.

BEGUNJE

Tudi letna skupščina ZRVS je za nami. Ugotovljeno je bilo, da so bili najbolj aktivni posamezniki, društvo kot celota pa ne. Zato so izvolili nov, pomlajen odbor. Za uspešno delo se bodo člani udeležili tudi seminarja OO ZRVS za vodstvo osnovnih organizacij. V kraju so ustanovili sekcijo strelske družine. Na seji je bil kot gost komandant občinskega štaba TO Radovljica, tovariš Slavko Staroverski-Metod.

PAVLE VUGA

ČRNOMELJ

V organizaciji športnega društva Invalid in pod pokroviteljstvom občinske strelske zveze Črnomelj je bilo v kraju dne 15. maja izbirno področno tekmovanje invalidov v streljanju z zračno puško za republiški finale. Sodelovalo je 40 invalidov, med njimi 5 žensk. Sodelovala so društva Kočevje, Ponikve, Ljubljana-Siška, Ljubljana-slušno prizadeti, Ljubljana-Malenski 1 in Črnomelj.

ALOJZ STARIHA

PRREBOLD

Med vrsto letošnjih prireditev so se v tem kraju sestali tudi predvojni komunisti, prvoborci in revolucionarji ter povojni politični aktivisti. Osvetlili so tiste strani naše zgodovine, ki bo ostala zapisana z zlatimi črkami. Med gosti je bil tudi narodni heroj Peter Staneti-Skala, pa Ljubo Jakše, Albin Vipotnik, Tone Bole in Janez Zahraščnik. Upajmo, da bodo tako prijetna srečanja še kdaj.

D. N.

ZALEC

Mladi pri OK ZSMS Zalec ugotavljajo, da je delo mladine v njem vse prej kot zadovoljivo. Se posebno stipendisti se vse premalo zavedajo, da prejema sredstva za šolanje od družbe. Prav s svojo družbenopolitično dejavnostjo v kraju, kjer živijo, bi lahko vsaj malo poplačali trud, ki ga za njih vlagajo delovni ljudje.

DRAGO NARAGLAV

KOČEVJE

Osilnica pri Kočevju praznuje 21. maja svoj praznik v spomin na dogodke med vojno. Kot uvod v praznovanje naj bi uprizorili napad na kraj, ki naj pokaže, kako so partizani leta 1942 napadli močno sovražno postojanko. Sledilo bo množično zborovanje, kjer bodo položili temeljni kamen za obrat LIV Postojna. Sledilo bo tovariško srečanje, obujanje spominov na bratske vezi s partizanskimi enotami iz območja Hrvaške med NOB.

VIKTOR DRAGOS

CERKNO

Skupina 200 dijakov in učiteljev srednje šole iz Ronk pri Trzinu (Italija), ki so jo vodili nekdanji italijanski partizani, je obiskala Cerkno. S šolo žele navezati tesnejše stike. V pozdravnem govoru je spregovoril tudi predstavnik ANPI iz Ronk. Menda naj bi se učenci obeh šol učili tudi obeh jezikov, za lažje kasnejše sporazumevanje med seboj. Gosti so se poklonili pred grobnico padlih in obiskali bolnišnico Franjo.

JANEZ JERMAN

v nekaj
vrsticah

LJUBLJANA

Društvo Invalidov Ljubljana-Siška je priredilo po programu izlet v Gonars. Na izlet je odšlo 142 članov. Udeležence je pred spomenikom v Gonarsu pozdravil podžupan mesta in dejal, da človeštvo ne sme nikoli pozabiti in ponoviti strahot druge svetovne vojne. Omenil je tudi, da mladina neguje grobove padlih. Mesto Gonars je pobrateno z Vrhniko.

VINKO BOVCAN

VELENJE

Komisija za nekdanje preselejence, zapornike in internirance pri občinskem odboru ZB Velenje je organizirala potovanje na spominske svečanosti ob 32. letnici osvoboditve koncentracijskih taborišč. V enem avtobusu je potovala tudi rudarska godba iz Velenja, ki je na svoj način svečano počastila spomin padlih pred spomeniki v Dachauu, Guseh, Mathausenu, Auschwitzu. Pot je bila odlično organizirana, saj so bili na kome-moracije vabljeni tudi naši ljudje v omenjenih krajih, pa tudi predstavniki političnega življenja, ki zastopajo našo državo zunaj. Na pot so odšli tudi tovariši in kulturna društva iz Srbije. Prav v Mathausenu je bila jugoslovanska udeležba najštevilnejša in opazna. Za dobro organizacijo sta prejela priznanje tudi jugoslovanski konzul v Linzu in ambasador z Dunaja.

DOLINSEK

SLOVENJ GRADEC

Tukajšnji praznik se praznuje vsako leto 2. junija, na dan zmage Zidaniško-ve brigade leta 44 na Mali Kopu. Spored letošnjih prireditev se bo raztegnil na teden dni. V tem času bodo številne kulturne in športne prireditve. Gostoval bo tudi Koroški oklet. Na dan praznovanja bo tudi slovesna seja zborov skupščine občine na kateri bodo podelili Vrnunovo in občinsko nagrado. Na prvi dan občinskega praznika pa bo tudi referendum.

ADOLF ANKON

RADOVLJICA

Tudi Kino podjetje v tem kraju se bo pridružilo letošnjim jubilejem s svojim programom slovenskih filmov in še posebej filmov o Titu. Da bi si ogledalo filme čim več mladine, učencev in občanov, bodo predstave v kinu na Bledu in Radovljici vsak dan od 16 za mlade ob 18 pa za odrasle. Vstopnina bo polovična. Za uvod bodo predvajali film »Naš Titov«. Sledil bo »Dobri, stari pianino«, »Tri četrtine sonca«, »Na svoji zemlji«, »Trenutki odločitve« in za konec »Balada o trobenti in oblaku«.

JR

BOVEC

Na osnovni šoli v Bovcu so imeli obrambni dan. Sodelovali so vsi učenci, tudi iz male šole, in učno osebje. Delo so opravili odlično. Kasneje so se zbrali na letališču in si ogledali nastop pionirske gasilske desetine. Ogledali so si tudi raznovrstno orožje, vojaki pa so odgovarjali na številna vprašanja.

DANILO SULIGOJ

LAZE

ZB Laze je imela letno konferenco. To je kraj, ki je bil že v začetku NOB zelo napreden, saj je že konec leta 1941 odšlo v partizane precej mladih fantov, kot tudi iz sosednje Jakovice. V juniju nameravajo borci odkriti obeležje ob progi, kjer je tekla kurirska pot iz Primorske na Dolenjsko. Vas aktivno sodeluje z mladino, ki sprejema revolucionarne tradicije in vzore. Borci so lepo povezani

s krajevno skupnostjo in SZDL. Srečanje mladine in borcev bo v Tončkovem domu v Kališah. Po konferenci je zadel partizanska pesem.

FRANC JERINA

GORICA PRI SINJEM VRHU

Ob letošnjem praznovanju in v spomin na komunisto Franca Seharja so v kraju odkrili spominsko ploščo. Ko so mladega Franca izdali in je bil zverinski ubit, je prav njegova smrt mnoge spodbudila, da so odšli v boj ali se drugače udeležili osvobodilne revolucije.

VIKTOR DRAGOS

ZALEC

Mesec maj je mesec izredne aktivnosti in prireditev, zlasti med mladimi. Povsod je v ospredju tema o razvoju Komunistične partije in o življenju tovariša Tita. Pripravlja se vrsta spominskih pohodov in kulturnih prireditev pa tekmovalij v znanju in športu. Seveda bodo v tem času tudi sprejemi v mladinsko organizacijo, ki pa naj bi bili letos drugačni kot doslej. Potekali naj bi na znanih krajih iz NOB in tako pridobili na simbolnem pomenu.

D. N.

ZALEC

Številnim letošnjim pohodom, posvečenim jubilejnim praznovanjem, je dala plemenit prispevek tudi Zveza prijateljev mladine Slovenije, ki je organizirala v letošnjem letu pohod pionirjev, mladine in odraslih po poteh slovenskih brigad in političnih aktivistov. V žalski občini je trajal pohod 4 dni. V vsaki etapi so bili novi pohodniki. Prehodili so vsa obrambna področja in spominska obeležja ter izvajali kvalitetne kulturne programe, prave partizanske mitinge. Spomin na NOB se tako ohranja in postaja skoraj vedno bolj živ.

D. N.

HORJUL

V okviru aprilskih in majskih praznov so v Horjulu v osnovni šoli pripravili 14. aprila zanimivo preizkušnjo znanja na temo »Tito, revolucija, mir, Preizkušnje, ki je potekala v vsejugoslovanskem merilu tekmovanja v znanju, se je prostovoljno udeležilo 24 učencev, poznavec življenja in dela tovariša Tita. Pet učencev, ki so se najbolje odrezali, bo zastopalo šolo na zbirnem tekmovanju osnovnih šol občine Ljubljana-Vič-Rudnik.

B. VRHOVEC

LOŠKA DOLINA

Ob praznovanju letošnjih pomembnih jubilejev, so sredi maja, delovni in prizadevni člani DU Loska dolina uspešno zgradili v Starem trgu novo dvostezno balnišče. Slavnosti so se udeležili številni domačini, predstavniki DU s katerimi v Loški dolini tesno sodelujejo in številni balinarji — upokojeanci iz Postojne, Rakeka, Cerknice in Loške doline, ki so se ob otvoritvi tudi pomerili med seboj.

Kot je ob otvoritvi novega dvosteznega balnišča še posebej poudaril predsednik društva upokojeencev Loške doline Jakob Mlakar, »se s tem novim balniščem uresničujemo dolgoletne želje ljubiteljev športnega balinjanja, ki pa ne bo služilo le upokojevcem, temveč vsem delovnim ljudem v širši in bližnji okolici, ki jih navdušuje športno delovanje. S tem se bo nedvomno kakovost balinjanja še izboljšala, doseženi bodo, seveda z marljivo vadbo, še boljši tekmovalni uspehi v notranjski balinarski ligi, v kateri nastopajo štiricilnske ekipe upokojeencev iz Cerknice, Rakeka, Logatca, Zorov, Vrhnike in Loške doline. Tem ekipam pa se bo že jeseni pridružila še ekipa iz Idrije in Borovnice. Športno življenje se v Starem trgu in v Loški dolini prebujajo s čimer pa smo upokojeanci še posebno zadovoljni, da smo k pozitivni tega življenja pri nas prispevali svoj delež tudi mi«, je zaključil Jakob Mlakar.

TU

NOVA GORICA

Delovni in uspešni

Informativno-propagandna dejavnost ima v občinski organizaciji ZRVS v Novi Gorici dve temeljni nalogi. Informativno-propagandna dejavnost, kot sestavni del splošne dejavnosti občinske organizacije ZRVS v SLO in informativno-propagandna dejavnost, kot medij v krepitvi obrambnih priprav.

Informativno-propagandna dejavnost je že dobra tri leta v organih občinske organizacije ZRVS deležna velike pozornosti, saj skoraj ni sestanka v občinskem odboru, kot tudi v odborih osnovnih organizacij ZRVS, da ne bi posvetili informativno propagandni dejavnosti vsaj delček časa ali pa celo podrobneje ocenili stanje in opredelili akcijske programe za njen nadaljnji razvoj.

Pri komisiji za informativno propagandno dejavnost občinskega odbora in poverjeniki za informativno propagandno dejavnost odborov osnovnih organizacij so postali zares tvorci dejavnosti doma vseh dogajanj v organizaciji. Jasno začrtane programske usmeritve delo še popestrujejo, podpora vseh organov občinske organizacije ZRVS v Novi Gorici pa je tudi perok za doseganje še boljših delovnih uspehov na področju informativno propagandne dejavnosti v občini.

MILE GOJKOVIC

GRIŽE

Planinsko društvo in tradicije

Na nedavnem občnem zboru Planinskega društva Vransko — Tabor je bilo ugotovljeno, da se v društvu polaga velika pozornost gojenju tradicij NOB. To je tembolj razveseljivo, ker je v društvu vključenih 229 pionirjev.

Dejavnost Planinskega društva lahko razdelimo na več področij. Markacisti društva vzdržujejo markirane poti čez partizansko

V kolektivu industrije montažnih konstrukcij »TRIMO« v TREBNJAH je bila slavnostna seja organizacije ZK. Na proslavi je govoril predsednik komisije za vprašanja naših rojakov zaposlenih v tujini pri predsedstvu CK ZKS Roman Ogrin. Ob tej priložnosti je odkril železno strukturo pisatelja in kiparja Toneta Svetine, »Uro časa«. Kulturni program so pripravili učenci osnovne šole pod vodstvom Slavke Kline.

SLAVKO DOKL

Dobrovlje, to je področje, ki je bilo med vojno center partizanstva na Stajerskem. Pri tem skrbijo, da markirane poti vodijo do posameznih spomenikov in krajev, znanih iz NOB. Lani so obnovili vse poti in markirali pot do kraja, kjer sta padla Vera Slander in Dušan Kraigher.

Blizu kraja, kjer se je odvijala prva frontalna bitka med partizani in Nemci na Stajerskem leta 1941, so si postavili skromno planinsko postojanko. Ta postojanka postaja središče hribovskih domačij iz tega področja. Te domačije so bile že od leta 1941 drugi dom partizanom. Redek je primer kot na Vranskem, namreč, da bi planinci pripravili ženam iz teh domačij v njihovem domu proslavo ob Dnevu žena.

Dom je tudi ena od končnih točk pohodov ob poti spomenikov NOB. Vrhovi Dobrovelj in planinski dom so tudi točke Trimčkovske planinske poti.

Zelo je nadalje uspel množičen pohod pionirjev ob krajevnem prazniku KS Vransko. Zaključek je bil v domu. Ob dnevu mrtvih so pionirji okrasili grobove borcev in uredili spomenike. Vsako leto imajo tudi orientacijske pohode posvečene tej bitki. Zadnja akcija je bila kresovanje ob 1. maju in udeležba 48 pionirjev na pohodu po poteh slovenskih brigad in aktivistov. Te prireditve so letos dosegle višek, saj je čez partizanske Dobrovle krenila tudi Titova štafeta. V planinskem domu je bila prisrčna planinska svečanost.

Lanskega slavlja prve frontalne bitke se je udeležila velika množica. Letos pa se obeleži odkritje spomenika na Čreti. Ob priložnosti bo tudi zbor aktivistov celjsko-savinjskega okrožja. Prireditve bi lahko imela vse-slovenski značaj, kot lani Dražgoše. Tako kot Dražgoše sta tudi Dobrovle in Čreta mejnik v zgodovini NOB. Tu so partizani že oktobra leta 1941 v frontalni bitki celi dan odbijali Nemce in se ponoči brez izgub umaknili in krenili na znani Brežiški pohod. Bitko je vodil I. štajerski bataljon.

Da bi se hribovske kmetije, znana partizanska oporišča, povezala z dolino, grade cesto proti Čreti. Tudi s prostovoljnimi delom. Planinci ugotavljajo, da mora ostati Čreta kot je, simbol odpora.

FRANC JEZOVNIK

STARI TRG PRI LOŽU

Slovesnosti v Loški dolini

V nedeljo so v Loški dolini odkrili dve spominski plošči, posvečeni trem pomembnim dogodkom. Prvo so odkrili na nekdanji ljudski šoli v Starem trgu pri Ložu, kjer so domobranci 24. novembra 1944 učenecem Loške doline med poukom odpeljali ravnateljico Steffko Prešeren in jo umorili pod Križno goro. Ploščo je odkrila profesorica Zora Janežič-Vivod, ki je bila leta 1944 ravnateljica nižje realne gimnazije v Starem trgu. Za tem so pionirji osnovne šole heroja Janeza Hribarja iz Starega trga položili venec, recitatorji te šole pa so recitali dve pesmi, posvečeni Steffi Prešeren. Eno je napisal France Šušteršič, drugo pa njena učenka Danica Petrič.

Nastopil je še pionirski in moški pevski zbor delavsko-prosvetnega društva Svoboda Loška dolina in godba Kovinoplastike iz Loža.

Drugo spominsko ploščo so odkrili na nekdanji občinski hiši tudi v Starem trgu pri Ložu. Posvečena je revolucionarni zmagi kmečko-delavskega gibanja na občinskih volitvah leta 1936 v občinah Lož, Stari trg in volitvam leta 1938 v združeni občini Stari trg. Ploščo je istočasno posvečena tudi ustanovitvi nižje realne gimnazije v Loški dolini, ki je bila v tej stavbi ustanovljena z odlokom predsedstva SNOS (5. 11. 1944). Slavnostni govor je imel član Centralnega komiteja zveze komunistov Slovenije, Tone Kraševac. Spominsko ploščo je odkril predvojni in medvojni revolucionar in nosilec spomenice 1941, Feliks Razdrih. V kulturnem programu so sodelovali recitatorji osnovne šole Janeza Hribarja, moški pevski zbor DPD Svoboda Loška dolina in godba Kovinoplastike.

Obeh odkritij spominskih plošč se je udeležilo več sto občanov, mladine, borcev ter predstavnikov družbenopolitičnega življenja občine Cerkljica in ostalih. Obe spominski plošči sta bili odkriti v počastitev 40. obletnice ustanovnega kongresa KPS, 40. obletnice prihoda tovariša Tita na čelo partije, njegovega 85. rojstnega dne in 500-letnice ustanovitve mesta Loža.

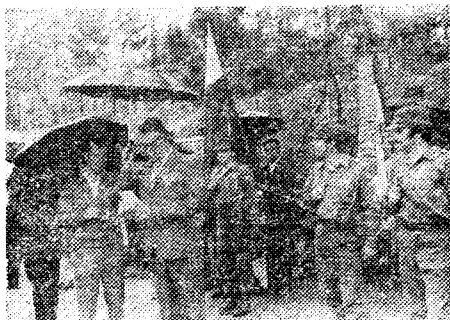
SLAVKO BERGLEZ

GORIŠKA BRDA

Srečanje borcev v Brdih

Minulo nedeljo se je pri Peterneleu v Goriških Brdih zbralo okoli 3000 ljudi na tradicionalnem srečanju borcev in aktivistov NOV iz Brd in drugih krajev ter Garibaldincev in prebivalcev obmejnih krajev v spomin na skupni boj borcev Briško-beneškega odreda in italijanske partizanske divizije Garibaldi — Natisone, ki se je bojevala v okviru 9. korpusa.

Dne 22. maja 1944 so Nemci silihi v Brda. V akciji je sodelovalo okoli 8.000 sovražnikov vojakov. Pri Peterneleu pa so okupatorsko kolono presenetili borci Briško-beneškega odreda in Garibaldinci, ki so iz zasede napadli Nemce in jih pri tem 168 tudi pobili. Ker sovražnik partizanom ni mogel do živnega, se je masčeval nad

Prizor s komemoracije v Gorenjem Cerovem, ki so se je kljub slabemu vremenu udeležili številni prebivalci Brd in okolice. Foto: J. Alič

nedolžnim civilnim prebivalstvom. V Peternelevo hišo je zaprl 22 ljudi, med njimi starčke, žene in dva otroka, hišo pa zažgal.

Istega dne so Nemci besneli tudi v Gorenjem Cerovem, kjer so po streljih, namenjenih nemškemu motoristu, prišli v vas z blindiranimi avtomobili in tanki in pri nekdanji šoli ustrelili 10 talcev, med njimi tudi nosečnico.

V spomin na dogodke v Gorenjem Cerovem so minulo nedeljo priredili komemoracijo. Poleg številnih prebivalcev krajevne skupnosti Hum in svojcev talcev so se svečanosti udeležili tudi predstavniki italijanskih partizanov.

JANEZ ALIČ

LJUBLJANA

Uspela vaja Savskega naselja

Rezervni vojaški starešine Savskega naselja so, kot vsako leto, preverjali rezultate svojega dela. Minulo nedeljo so se zbrali na Igu, kjer so uspešno opravili naloge taktično-orientacijske vaje in tako proslavili 25-letnico ustanovitve zveze rezervnih vojaških starešin.

Približno 300 udeležencev vaje se je od ranega jutra, kljub slabemu vremenu, lotevalo vprašanj in nalog vaje. Na dnevnem redu so bili izpiti iz ideološko-političnih vprašanj, vojaških ved in ljudske obrambe, preverjanje strelskih sposobnosti ter izpit iz taktike.

Že na prvem koraku so starešine dokazali, da so dobro seznanjeni z dogajanjem v našem družbeno-političnem življenju, prav tako pa z vojaško teorijo, strategijo in taktiko. Seveda, saj je to samo del njihovega vojaško-strokovnega izpopolnjevanja.

nja, ki poteka vse leto na rednih predavanjih in seminarjih. Odgovori so bili obširni in vsebinsko bogati, čeprav so nekateri menili: »Vprašanja niso težka, težji so le odgovori...«

Z drugim delom vaje je bilo še manj težav. Za marsikoga je streljanje z vojaško pištolo zahtevno zaradi elementov tega orožja. Rezervni oficirji iz Savskega naselja pa so se odrezali več kot dobro. Zato so pohvale članov komisije deževala bolj, kot je pršlo iz meglenih oblakov nad Kureščkom. Strelski instruktorji, ki so skupaj z mladinci vzorno pripravili improvizirano strelišče, so nekaterim priporočili, naj se vključijo v delo strelskih družin. Če že komu ni šlo od rok, ali pa so streljali prehitro, so se opravičili, da so pomotoma streljali ter zadevali v sosedovo tarčo...

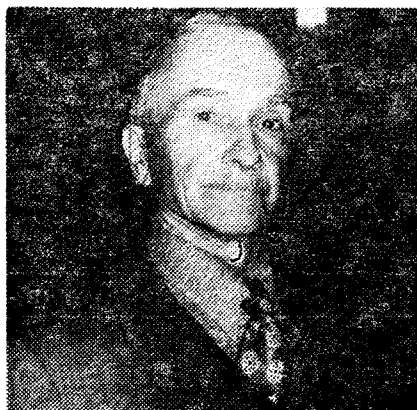
Najzahtevnejši in najpomembnejši del vsake taktično-orientacijske vaje je pohod z izpitom iz taktike. Po dobri uri hoje navkreber so starešine reševali taktično nalogo in pri tem dokazali, da obvladajo ne samo vojaško teorijo, temveč da lahko v vsaki priložnosti z obvladanjem vojaških veščin in iznajdljivostjo rešujejo tudi najbolj zahtevne naloge. Kot pred leti, ko so starejši med njimi kot partizani po istih hribih in grapah presenečali okupatorja na vsakem koraku.

Člani ZRVS Savsko naselje so s prav dobrim uspehom opravili vse naloge taktično-orientacijske vaje.

S. F.

Namesto čestitk v boj

»Potem, ko sem se vrnil z borci prve Prekomorske brigade v Jugoslavijo«, pripoveduje IVAN SEMENIČ iz Podrage 38 pri Ajdovščini, »sem prišel v tretjo Krajiško brigado. V začetku 1944. leta je že delovala kulturna skupina. Jaz sem bil član pevskega zbora. Nekaj dni pred Titovim rojstnim dnevom, maja 1944. leta, smo krenili iz brigade na pot v Dr-

»Borcem tretje Krajiške brigade, oziroma naši kulturni skupini ni nikoli uspelo pokazati, kaj smo pripravili za Titov 52. rojstni dan«, pravi IVAN SEMENIČ iz Podrage 38

var, da bi ga 25. maja zgodaj zjutraj na njegov 52. rojstni dan presenetili z nastopom naše kulturne skupine in počastili njegov rojstni dan.

Okoli tretje ure zjutraj smo bili že zbrani v neposredni bližini glavnega štaba in nestrpnost pričakovali, kdaj bomo lahko prvič pred Titom pokazali kaj zmora naša skupina, ki je šla takrat okoli 80 borcev.

Okoli petih zjutraj, ko se je tisto majsko jutro komaj zbudilo, smo na nebu zagledali ogromno padal s padalci. Presenečeni smo bili, saj sprva niti nismo vedeli kaj naj bi to pomenilo. Ne dolgo zatem smo že zgrabili za puške in »kulturniki« smo v trenutku postali borci. Naša kulturna skupina je bila sestavljena iz borcev številnih enot brigade, zato smo še dolgo potem, ko smo bili boj za Drvar, iskali poti do svojih enot, ki so bile takrat tako rekoč v nenehnih pohodih. Svojo enoto sem uspel najti šele po 14 dneh, vmes pa sem bil borec še nekaterih drugih brigad. Tudi ostali tovariši iz kulturne skupine so naleteli na poti proti svojim enotam na številne ovire in težave.

Niti takrat, 25. maja 1944. leta niti kdajkoli pozneje nam ni uspelo pokazati maršalu Titu kaj smo uspeli pripraviti za njegov 52. rojstni dan!

STONE URBAS

Kako do hitrejšega napredka vasi?

Tam kjer je tiste februarske dni 1944. leta prišla štirinajsta divizija iz Dolenjske čez Sotlo na sosednjo Hrvatsko, je prehodila doberšen del poti po vaseh, dolinah in bregih sedanje krajevne skupnosti Bistrica ob Sotli, ki je še pred vojno štela okoli 3.000 prebivalcev in kjer je bilo kar šest trgovin, enajst gostiln in tri mešnice.

Danes živi na domala enakem območju le še 1.750 ljudi v 450 gospodinjstvih. Ljudje so si poiskali kos kruha v delovnih organizacijah od Jesenic do Zagreba. Na domačih tleh je zaposlenih le 175 domačinov. Kar 135 pa jih je na delu v Nemčiji! Prejšnji mesec so zabeležili kar 15 odjav stalnega prebivališča. Ljudje se odseljujejo. Skoraj nikoli se ne vračajo nazaj. Enako je z učenci, ki gredo po končani osemletki v srednje ali poklicne šole. Redkokateri se vrne domov. Kaj bi doma sicer počel, če ni na voljo ustreznih delovnih mest.

»Pa ne samo to«, pravi predsednik KS Bistrica ob Sotli FRANC RAUTNER in nadaljuje:

»Danes imamo samo eno trgovino in še to bo menda sanitarna inšpekcija kmalu zaprla. Nedolgo tega smo našli sto perspektivnih kmetij primernih za zrejo živine, nimamo pa niti ene mesnice. Po meso moramo v sosednjo republiko!

Naša KS šteje šest vasi v katerih je še vedno 47 gospodinjstev brez električne napeljave, tretjina hiš brez vode... Stanovanjska gradnja ni predvidena niti v srednjeročnem programu razvoja občine! Ob vsem tem obstajamo nemočni, čeprav si v veliki meri prizadevamo, da bi tudi naši kraji na tem koščku Kozjanske zemlje gospodarsko in kulturno le napredovali! Ob tem naj povem to, da smo se prav danes (18. maja op. pisca) zbrali v Zadržnem domu v Bistrici ob Sotli s predstavniki republike, občine, gospodarstva, banke, cest, gospodarske zbornice SRS itd. na skupnem informativnem sestanku, kjer smo goste seznanili z našimi težavami in načrti kako iz teh težav.

Čeprav je morda še malo prezgodaj, vendar naj omenim, da v naši KS resno računamo na gradnjo obrata »Gorenja« iz Velenja v kateri bi našlo zaposlitev 140 krajanov.

Stropi osnovne šole so že vrsto let podprti s stebri. Lokacijo za gradnjo nove šole že imamo, denarja pa ne!

Še in še bi lahko naštevali, vendar menim, da je v tem trenutku najpomembnejše, da smo se lotili težav. Konec junija, tako smo namreč sklenili na posvetu, se bomo ponovno dobili na skupnem sestanku in takrat tudi bolj konkretno opredelili naloge, ki nas čakajo v prihodnje.

Ob tej priložnosti bi se še posebej zahvalili Francu Setincu, Lidiiji Sentjurčevi, tovarišu Kajtimiru in seveda vsem, ki so namerili doberšno me-ro skrb in razumevanja za hitrejši

Predsednik krajevne skupnosti Bistrica ob Sotli FRANC RAUTNER

napredek našega kraja na gospodarsko manj razvitem območju. To pa nas še posebej navdaja z upanjem, da v gospodarskem razvoju KS Bistrica ob Sotli lahko v prihodnje pričakujemo boljše gospodarske dosežke!

STONE URBAS

Kje so meje pregrade,
za slovenske brigade,
ne, za nas ni pregrad in ne mej...

Takrat, ko je stara Jugoslavija kapitulirala (17. aprila 1941), sta si Nemčija in Italija Slovenijo razdelili s tako imenovano demarkacijsko mejo. Le-ta je tekla od Žirov na Porezen, čez Polhograjske Dolomite, mimo Šentvida nad Ljubljano, ob reki Savi do Laz, pri Podgradu čez Ljubljano na Kašeljki hrib. Od tam mimo Pečarja čez Javor nad Sostrem in na Teličarja, Obolno, Osredek, Felič vrh nad Javorjem pri Litiji, Leskovco, Razbure nad Grmado, mimo Preske na Dole pri Litiji, mimo Šentjanža in Krmelja na Rako in Bučko ter mimo Kostanjevice ob Krki naprej na Hrvaško.

V začetku okupacije so Italijani večkrat poskušali razširiti svojo okupacijsko cono, zlasti v Zasavju. Prizadevali so si zavzeti Revirje s premogovniki in industrijo. Toda Nemci niso hoteli odstopiti od svoje črte, ki so jo začrtali približno deset kilometrov, neke več ali manj, skozi vso Slovenijo. Končna odločitev meje med njima je bila podpisana 29. aprila leta 1941.

V začetku meja ni bila posebno označena niti zavarovana. Na cestnih in železniških prehodih so bile postavljene zapornice in na dveh straneh straže, vzdolž meje pa so hodile vojaške patrulje. Toda Nemci so kmalu začeli izseljevati prebivalce in to najprej iz mejnega pasu. Že v drugi polovici leta 1941 so naredili načrt za preselitev vsega prebivalstva v cono, od meje do reke Save. Na izpraznjene domačije so nameravali naseliti svo-

Sestri Petje Mimi in Mila s komandirjem TV postaj za Štajersko

KURIRJI

je ljudi ter z njimi zagotoviti varnost ob meji. Toda vodstvo NOG je prebivalstvo pozvalo, da se zoperstavi selitvi. Po splošni vstaji slovenskega naroda proti okupatorju so se začele sabotaže in oborožene partizanske akcije. Na Gorenjskem je to preprečilo načrtovano selitev. Toda na spodnjem Štajerskem je okupator izselil vzdolž meje do reke Save vse družine, razen tistih, katerih člani so bili zaposleni na železnici, v rudniku ali na ostalih delovnih mestih, pomembnih za nemoteno delovanje okupacijske oblasti.

Zaradi povečanega nemškega terorja proti narodno zavednim in politično aktivnim ljudem, je vedno več ljudi bežalo čez mejo v italijansko zasedbeno cono. Mnogi so si sami iskali zanesljivih prehodov čez mejo, prenekateri pa je te možnosti iskal s pomočjo zanesljivih ljudi. Seveda to ni ostalo skrito okupatorju. Prizadeval si je preprečiti ilegalne prehode meje.

V začetku leta 1942 so Nemci začeli

Kurirji in aktivisti OF na poti iz Trojan na Vransko, avgusta leta 1944

utrjevati mejo. Mobilizirali so delovno silo, vozove z vprego in orodjem ter jih pod močno oboroženo stražo pripeljali na mejo. Začeli so sekati gozd, sadno drevje in odstranjevati grmovje v širini 50 metrov. Po sredini čistine so zabili kole dva metra visoke, v širino pa štiri metre in jih na gosto prepletli z bodečo žico. Vmes so navesili ročne bombe, francoske sifonirice in italijanske paradržarice. V zemljo so skrili »nagazne« mine. Vse to je bilo med seboj povezano in je lahko že ob rahlem dotiku eksplodiralo. Zaradi nepoznavanja sistema tega miniranja je prehod meje zahteval precej naših žrtev, poginilo pa je tudi več živali in divjačine, ki je zašla v žico. Tako zavarovana in utrjena meja je ostala vse do osvoboditve. Po italijanski kapitulaciji Nemci niso odstranili meje; še bolj so jo utrdili in zastražili, da bi preprečili številnejše prehode partizanov.

Kljub tako utrjeni in vojaško zastraženi meji pa vez med eno in drugo stra-

njo žice ni bila pretrgana. Vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja je posvečalo posebno skrb zanesljivim prehodom čez mejo. Z razvojem partizanstva po vsej Sloveniji, so se te zveze še okrepile. Zlasti za Gorenjsko, Koroško in Štajersko so bile ilegalne zveze čez mejo še posebej koristne in mnogokrat edine. Čez mejo je bilo treba voditi ne-le organizatorje, vojaške in politične delavce NOG, temveč tudi prenašati literaturo in razno gradivo. Te naloge so najprej opravljali posamezni kurirji, ki so potovali od mesta, kjer so jo sprejeli do kraja, kjer so jo morali oddati. Tako potovanje je bilo naporno in nevarno.

V drugi polovici leta 1942 je GS NOV in POS odredil ustanovitev posebne enote za vzdrževanje kurirskih zvez. Imenovala se je terenski vod. Njena centrala se je imenovala TV-15 in se je nahajala v okolici Dolenjskih Toplic. Njene postaje so bile označene s tekočo številko in začetno črko, ki je označevala območje Štajerske, Gorenjske itd.

Na litijemskem je čez mejo delovala zveza od vsega začetka okupacije. Prek nje področja je vodilo več poti. Jeseni leta 1942 pa je čez mejo začela delovati TV 3, ki se je nahajala blizu Stične. Ti kurirji so vzdrževali zvezo s TV 15 in prek svoje TV 3 čez mejo vse do reke Save in celo naprej na Moravsko, kjer je bila zveza z vojaškim in političnim vodstvom NOB na Štajerskem. Tudi ta razdalja je bila silno naporna in nevarna. Meseca novembra leta 1943 je bila v okolici Janč ustanovljena vmesna TV 3 S. Tako sta ti dve postaji vzdrževali najtežjo zvezo čez okupacijsko mejo in čez reko Savo.

Kurirji teh dveh postaj so bili izredno hrabri, iznajdljivi in predani borci, izbrani člani SKOJ in KP. Vsi so se usposobili za odstranjevanje bomb in min, za odkrivanje najbolj varnih prehodov meje. Ob tem je bila njihova sreča, da so imeli zelo malo žrtev. Poleg svojih osnovnih nalog vzdrževanja zvez so bili v prvih dveh letih skoraj edini politični

Rušenje cerkve sv. Roka na demarkacijski meji na Felič vrhu, ko so Nemci in Italijani »očistili« mejo v širini stotih metrov

delavci na tem terenu. Bili so organizatorji zanesljivih obveščevalnih javk za zbiranje podatkov o sovražniku. Prav kurirji TV 3 in TV 3 S imajo precej zaslug za odkrivanje mreže belogardizma, ki si je prizadeval iz ljubljanske pokrajine prodreti na Štajersko. Zato ni čudno, da so si Nemci z vsemi sredstvi prizadevali odkriti in preprečiti te zveze. V zasledovanje kurirjev so pošiljali celo skupine, med ljudmi silno osovraženi raztrgane, ki so se vdinjali okupatorju. Če bi ujeli kurirja s pošto, bi to lahko pomenilo uničenje brigade ali zajetje visokih vojaških in političnih funkcionarjev. Toda kurirji so imeli zanesljivo oporo pri zavednih ljudeh; še posebej so bili priljubljeni pri mladini in otrocih. Obveščeni so bili o vsakem pojavu sumljivih in neznanih ljudi.

Obeležje kurirskim prehodom na Debečah, območju občin Grosuplje, Litija in Moste-Polje, bi bilo lahko kjerkoli vzdolž meje tega terena. Toda na tem kraju je bilo največ in najbolj zanesljivih prehodov. Zato je obeležje ne-le spomin na tragično in krivično raznarodno razdelitev Slovenije, temveč tudi spomin na prizadevanje posebne partizanske enote, ki je kljub silnim težavam in nevarnostim povezovala partizanstvo na Štajerskem z vojaškim in političnim vodstvom NOG v Ljubljani, Dolomitih, Dolenjskem oziroma v Beli krajini, s kraji, kjer se je pač vodstvo nahajalo. To spominsko obeležje naj govori naslednjim rodovom da ni pregrade, ki bi razdvojila narod, ki hoče živeti svobodno in si po svoje graditi srečno prihodnost.

Z odkrivanjem tega obeležja se nekdanji kurirji, borci, aktivisti, skupaj s prebivalci tukajšnjega in širšega zaledja, pridružujejo praznovanju zgodovinskih jubilejev v tem letu.

JANEZ PETJE

Mimica je opravila najtežjo nalogo

V maju 1942. leta se je Notranjski odred nahajal v Jazbini nad Loškim potokom. Dobili smo nalogo, da odnesemo več paketov, za vsebino katerih nismo vedeli, v Suho krajino. Naloga je bila precej zahtevna, saj je bilo za njeno izvršitev določenih šest partizanov; mitraljezec Ciril Vidmar, njegov pomočnik Jud (ime-na se več ne spominjam), Franc Knavs s Hriba, dva partizana, katerih imen se tudi ne spominjam in jaz. Akcije sta se udeležila in jo vodila komandant odreda Mirko Bračič in politični komisar Janez Hribar.

Šli smo 29. maja skozi Loški potok, ki je bil tedaj osvobojen, prek Travnice gore, mimo Ribnice, kjer smo prestopili železniško progo in čez Sv. Ano, mimo Strug do Tisovca. Ves čas, odkar smo zapustili Hrib v Loškem potoku, smo hodili ponoči in naslednji dan ob 5. uri prispeli na cilj. Šele tedaj smo zvedeli, da smo prenašali radijsko postajo, ki smo jo izročili Glavnemu štabu partizanskih odredov Slovenije.

Pot je bila naporna — paketi, ki smo jih prenašali, so bili težki in izogibati smo se morali izhोजenih poti. Hodili smo počasi, zlasti v Ribniški dolini, kjer smo morali prestopiti progo. Ves čas pohoda sta bila na čelu mitraljezec in njegov pomočnik. Zahvaliti smo se morali prav Cirilovi spretnosti, da smo se izognili vsem

sovražnikovim patrolam in zasedam.

Ciril Vidmar (Vinko) je bil hraber, neustrašen in odločen borec. Doma je bil iz Kočevja. V mladosti je okusil vse tegobe življenja. Že pred odhodom med partizane je bil skojevec. Zaposlen je bil v Tekstilani, kjer sta skupno z Milanom Remihom ustanovila skojevsko organizacijo. Delovala sta po navodilih Jožeta Šeška in Albina Videniča, organizatorja vstaje na Kočevskem. Ciril je bil tudi dober tovariš in ni čudno, da smo ga borci vzljubili in mu zaupali.

Popoldne smo bili naređ, da se vrnemo. Rečeno je bilo, da gremo v Sodražico, ki je bila tiste dni osvobodjena. Naši skupini se je priključil dr. Aleksander Gala, ki je prišel iz Ljubljane, da bi zdravil ranjene partizane. Za nas je to veliko pomenilo,

saj smo dobili zdravnika, ki nam je bil tako potreben.

Do noči smo se približali progi. Ko smo ugotovili, da ni zapreke, smo brezskrbno nadaljevali pot. Omeniti moram, da smo šli čez progo blizu Zlebiča, kot smo predvidevali — in smo prišli v zasedo. Italijani so nas pričakali na kraju, kjer je sedaj bencinska črpalka. Odpri so ogenj z vseh orožij tako nepričakovano, da nam ni kazalo drugega, kot da se razkropimo. Težko je bil ranjen Ciril Vidmar, Jud pa laže in še nekaj drugih je dobilo manjše praske.

Matija Maležič, ki je tedaj organiziral vstajo v Ribniški dolini, se spominja, da je prišlo naslednji dan na omenjeni kraj veliko italijanskih vojakov, ker da so pričakovali napad partizanov na njihovo postojanko.

Zvestoba ljudstvu in njegovemu boju

Iščem besedo, s katero bi ga predstavil. Kako pravzaprav predstaviti človeka, ki je že v svoji najzgodnejši mladosti okusil domala vso Sodomo in Gomoro narodnoosvobodilnega boja — trpljenje, sovraštvo in gorje, ki je bilo neločljivo povezano s tem delom naše preteklosti. Njegovo življenje, zlasti pa vlogo v NOB, si preprosto predstavljamo kot nekakšen mozaik, zelo razgiban in živopisan mozaik, v katerem je predvsem ujeta podoba neuklonljivega revolucionarja, borca, zavednega rodoljuba in nenazadnje tudi prizadevnega pisca.

Franc Strekelj se je pridružil narodnoosvobodilnemu gibanju že kmalu po okupaciji. Z neprikritim sovraštvom in prezirom je v »Produktivni zadrugi ljubljanskih mizarjev Vič-Glince«, kjer je tedaj delal, spremljal neobrzdani teror italijanskih fašistov nad našim ljudstvom, nakar je — tako kot mnogo drugih zavednih Slovencev — sklenil, da stopi proti njim v neizprosni boj. V vrstah OF je najprej (na ljubljanskem območju) sodeloval v raznih propagandnih akcijah, pomagal pri zbiranju orožja in raznoraznega materiala, aprila 1942 pa se je, s pomočjo OF in njenega sodelavca Jake z Loga, priključil partizanski enoti na Ključu. Tako je okusil pravo partizansko življenje; življenje, o katerem je sicer tudi predtem nemalo slišal, vendar o njem bržčas še ni imel predstave. Kaj hitro je uvidel, da je takšno življenje neizogibno povezano z velikimi, čestokrat nadčloveškimi naporami, strogo disciplino, a tudi s trenutki sreče in radosti. Franc je bil kajpada pripravljen na vse to, kajti njegova patriotska zavest in odločnost nista poznala kompromisa z omahovanjem in politično cagavostjo.

Tako je Franc, zdaj že s partizanskim imenom Krepki, v partizanski enoti na Ključu dočkal svoj

prvi ognjeni krst. Bilo je to 7. maja 1942, ko so Italijani z velikimi silami napadli šolsko taborišče na Ključu.

»Ta bitka je trajala s kratkotrajnimi presledki ves dan, skoraj do večera«, se Franc Strekelj spominja tega prvega boja v svoji knjigi »Partizan«. »Bila je pogostoma silovita, po vsakem zavrnjenem napadu pa je za nekaj časa nekoliko pojenjala. Italijani so izvršili štiri ali pet močnih jurišev, vmes pa je bilo puškarjenje in obstreljevanje naših položajev z gostim ognjem iz minometov. Vendar so vsi sovražnikovi poizkusi, da bi nas uničili in pregnali s položajev, ostali jalovi«.

Čeravno za partizansko strategijo uspešna, je bila ta bitka za Franca vendarle usodna: neposredno pred njenim koncem ga je hudo ranila italijanska mina in komaj živ je v neki skrivni kotanji polne tri dni čakal na tovariše, da bi ga odnesli na varno. To so bili nedvomno najmučnejši trenutki v njegovem

življenju; nkrati je trpel nepopisne bolečine, ki mu jih je prizadejala mina in doživljal mučno negotovost sprčo italijanskih patrolj, ki so nenehno patroljirale v njegovi neposredni bližini. Ko zavoljo čudnega spleta okoliščin le ni bilo od nikoder njegovih tovarišev, se je naposled s skrajnimi naporami skušal sam zavleči na varnejše mesto.

Po naključju ga je na tej mukotrpni poti našla neka partizanska patrolja.

Na pol mrtvega ga je odnesla k nekemu zanesljivemu kmetu nedaleč od Brezje. Ob skrbni negi, ki je bil deležen pri tem kmetu, pa kasneje tudi v drugih hišah, kjer so bili na strani narodnoosvobodilnega gibanja, je kmalu okreval. Vendar pa se ni vrnil takoj v gozdove. Skupaj s še nekaj tovariši je (kot poklicni čevljar) delal v skrivni čevljarški delavnici v Gabrju pri Dobrovi, ki so jo zgradili po ukazu štaba Dolomitskega odreda in se hkrati udeleževali akcij na terenu. Naključje je

Franc Strekelj-Franček v upodobi Božidarja Jakca

nanoslo, da se je v tem času udeležil tudi krvave bitke v Belški grapi. To je bil dolomitski Dunkerque, ki je po svoji tragiki in vojaški neizprosni nedvomno pomenil eno najmučnejših žaloiger NOB.

»Tu je nastal pravi pekel, iz katerega se je bilo treba izvleči kakorkoli ali pa podleči neprimerno močnejšemu sovražniku«, se spominja Franc Strekelj tega boja. »Regljali so mitraljezi, lahki in težki, brozostrelke vseh vrst so z dolgimi rafali sejale smrt med skalami in drevjem. Tu in tam se je slišalo pritaženo stokanje ranjenega tovariša, ki pa mu tačas nismo mogli pomagati z ničemer drugim, kakor s požirkom vode. Kamorkoli bi se premaknili, bi bili še bolj na očeh sovražniku, ki nas je obsul s točo krogel, trombloni in minami, kakor hitro se je kdo izmed nas samo ganil«.

Po tej hudi bitki, iz katere je na skorajda čudežen način odnesel celo glavo, se je Franc vrnil v podzemno delavnico v Gabrju. Delo je ponovno steklo po starem, vmes pa priložnostne akcije manjših razsežnosti. Toda ne, usoda ni poznala sprajljivosti: ko se je nedolgo za tem sredi sovražnikove ofenzive, skupaj s tremi tovariši, zatekel v skrivni bunker v goz-

du nad Gabrjem (Franc je sicer doma iz bližnje Stranske vasi), so ga zalotili Italijani in belogardisti in ga po krajšem zaslišanju, skupaj s tovariši, odvezli v Ljubljano. Tu so ga zaprli v domobransko kasarno (današnja Titova), potem pa v Belgijsko (v Metelkovi ulici). V tej je bil Franc nekaj mesecev, nakar so ga s transportom odpeljali v Italijo.

Gonars — eno najbolj mračnih koncentracijskih taborišč fašistične Italije; prisposoba bede in zla, kakršno Apeninski polotok bržčas še ni doživljal nikoli poprej. Hladne zidove ljubljanskih zaporov so tu zamenjale zatohle taboriščne barake — življenje je bilo domala v vseh ozirih še bolj bedno kot prej. Na srečo je najhujše preprečila skorajšnja kapitulacija Italije. Franc jo je dočkal po skupno dveh mesecih taboriščnega življenja. Tedaj se je skupaj s soprotni rešil objema proslulega taborišča in se preko Gorice vrnil v domovino.

Toda tu je vojna vihrala divjala s skoraj nezmanjšano silovitostjo. Pobegle Italijane so zamenjali še bolj fanatični Nemci, ki so skupaj z domačimi izdajalci s pospešeno zagrizenostjo izvajali svoje zločinsko okupatorsko poslanstvo.

Ze takoj po prihodu na Primorsko se je v kraju Vogrsko povezal s takojšnjim partizanskim gibanjem in v njegovih vrstah nadaljeval boj za dokončno osvoboditev domovine. Med veliko nemško ofenzivo na Primorskem je bil še isto jesen (1943) dodeljen patrolji, ki je spremljala Franca Leskoška-Luko, takratnega sekretarja CK KPS. V tej patrolji je bil Franc Strekelj, zdaj (na predlog tovariša Luke) s partizanskim imenom Franček, vse do februarja 1944. Tedaj pa je bil po odhodu Franca Leskoška-Luke v Kočevski Rog, kjer je bil sedež CK KP Slovenije, dodeljen za osebnega spremljevalca Borisu Kidriču.

Vesten pri svojih dolžnostih in poln iskrenega čuta za tovarštvo, je Franc Strekelj sekretarju IO OF Slovenije kmalu postal več kot zgolj spremljevalec; postala sta neločljiva prijatelja, ki sta poslej skupaj delila vse tegobe narodnoosvobodilnega boja. Skupaj sta bila na terenu, med aktivisti, na položaju med borci ali v višji partijski šoli med gojenci.

To neskaljeno sožitje pa je jeseni leta 1944 nepričakovano zagrenila nezgoda z angleškim minometom, pri kateri je bil ubit partizanski komandant Franc Rozman-Stane. Franc Strekelj, ki je bil neposredno udeležen pri tej preizkušnji (minomet je edini od prisotnih odnesel celo kožo. Sreča mu je bila — tako kot domala vsa leta narodnoosvobodilne borbe — očitno še vedno ob strani, brez nje bi ga nedvomno že zdavnaj doletela enaka usoda kot mnoge njegove tovariše.

Devetega maja 1945 je Franc Strekelj-Franček v vrstah zmagovalne partizanske vojske zmagoslavno vkorakal v osvobodeno Ljubljano. Ironija usoda je tako poskrbela, da je svoj boj končal prav tam, kjer ga je začel, le da je to pot iz njega izšel kot zmagovallec. To pa je bilo konec koncev tudi neogibno, kajti fašistični in nacistični teror ob vsej svoji nezmernosti in podlosti ni mogel končati druge kot je — v smetnjaku zgodovine.

BRANKO VRHOVEC

Franc Strekelj-Franček (na desni), s komandirjem prve čete zaščitnega bataljona Francem Trkmanom v Bazi 20

Mimica je opravila najtežjo nalogo

Mislili so, da smo tedaj opazovali njihove položaje.

Ciril Vidmarja so nato prenesli v partizansko bolnišnico v Zapotok. Rana se mu je dobro zdravila. Ob Roški ofenzivi v juliju 1942 pa je bil z ostalimi ranjenci prepeljan v bolnišnico k Ogencam. Tam je v bližini kraška jama, ki so jo preuredili v skrivališče in vanjo so prenesli ranjence, ki so se tam zdravili. Vso skrb nad ranjenci je prevzela bolničarka Mimica Čepun.

V jamo je prišel tudi Ernest Senčar, ki se je delal, da je težak revmatik. Ze naslednji dan je šel iz jame z izgovorom, da gre na potrebo — pa se ni več vrnil. Odšel je v Loški potok, kjer se je predal Italijanom in 31. julija je tja pripeljal italijanske vojake...

Začela se je tragedija. Tovariš Mulac, rezervni podpolkovnik, eden od treh preživelih ranjencev, se spominja: »Tragedijo smo zaslužili, brž ko se Senčar ni vrnil. Zato smo se še pred prihodom Italijanov dogovorili, naj Mimica poskrbi, da ne bi živi padli fašistom v roke«.

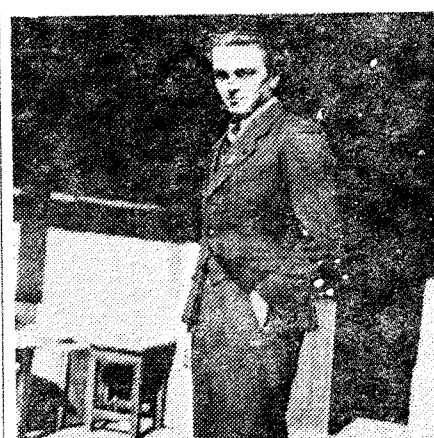
Ciril Vidmar je imel puško in nekaj nabojev, Mimica pa pištolo z 20 naboji. Ko so zaslišali Italijane, sta se Mimica in Ciril povzpela do odprtine v jamo in nekajkrat ustrelila na italijanske vojake. Za hip sta jih zadržala. Nato sta se vrnila v jamo in Mimica je izvršila sklep, ki so ga bili sprejeli. Ciril pa si je nastavil puško na srce in si z zadnjim nabojem vzel življenje...

Podroben opis dogodkov bo v knjigi »Ogenca«, ki jo je napisal

dr. Aleksander Gala-Peter in bo izšla v juliju letos, ob 35. obletnici tragičnega dogodka. Tedaj bomo na tem mestu odkrili spominsko obeležje, da bi pričalo bodočim rodovom, kako so se partizani borili za svobodo in jo izbojevali...

Ta moj prispevek je posvečen Cirilu Vidmarju, ki mi je ostal v spominu kot skromen, predan tovariš in izreden človek. Ko sem pred kratkim obiskal njegovo mater, mi je s solzami v očeh govorila o njem. In ko mi je pokazala njegovo sliko, je rekla: »To je bil moj otrok. Najraje bi jokala, pa se tolažim, ker je s svojim življenjem prispeval k temu, da sedaj vsi lepše živimo...«

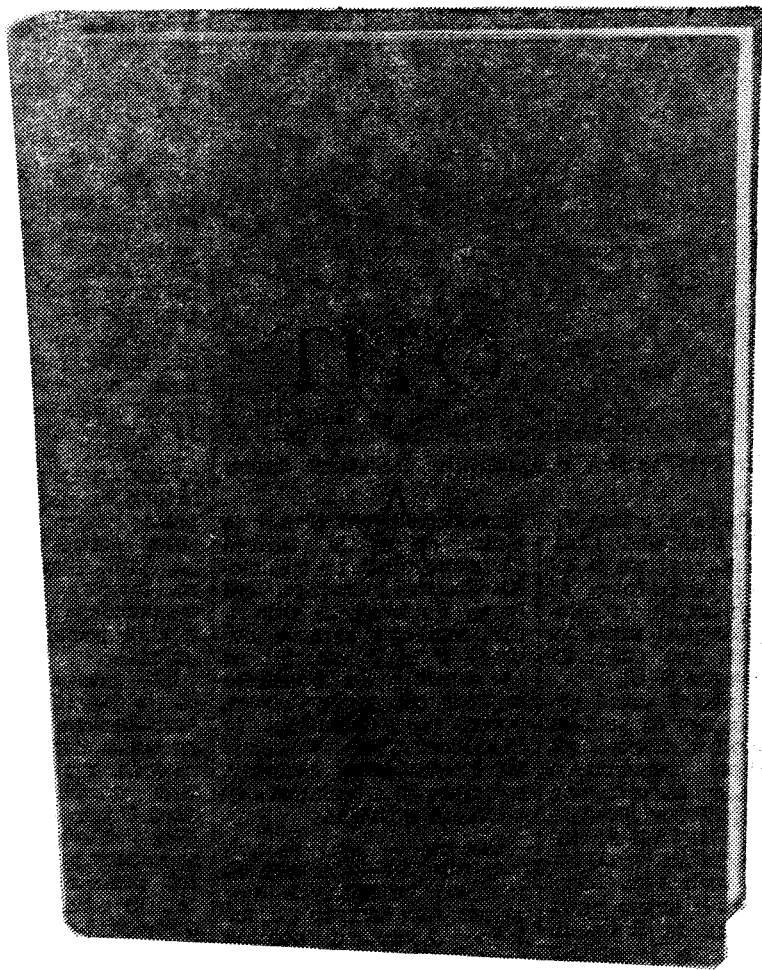
KAREL MIKULIČ

Ciril Vidmar-Vinko

**CANKARJEVA
ZALOŽBA
OB LETOŠNJIH
JUBILEJIH**

TITO

Izbor govorov in člankov o revoluciji, samoupravljanju in neuvrščenosti, misli njegovih sodelavcev o njem ter ljudske in umetne pesmi o Titu

Knjiga bo izšla v priročnem formatu 10,5 x 14,5 cm na 464 straneh, vezana v umetno usnje in stane 80 din. Kupite jo lahko v vseh knjigarnah in pri zastopnikih založbe, ali pa jo naročite neposredno pri CANKARJEVI ZALOŽBI s spodnjo naročilnico

NAROČILNICA

TV 15 — 26. 5. 1977

Priimek in ime

Naslov

ulica

kraj

pošt. št.

Zaposlen(a) pri

poklic

Naslov del. org.

ulica

kraj

pošt. št.

Rojen(a)

reg. št. os. izk.

kdo jo je izdal

Datum:

Podpis:

Nepreklicno naročam knjigo TITO za ceno 80 din. Naročnino bom poravnal(a) po prejemu računa in položnice.

Pošljite mi jo: v službo — na dom

Cankarjeva založba, Ljubljana, Kopitarjeva 2

pravna posvetovalnica

Uveljavljanje posebne dobe v enojnem trajanju

K. J., Kranj

Vprašanje: Med vojno ste pomagali aktivistom in partizanom, vendar niste bili organizirani v nobenem odboru. Po vojni ste bili zaposleni in nato invalidsko upokojeni, takrat pa ste zaradi bolehnosti zamudili rok za uveljavljanje posebne dobe. Sedaj ste brali o možnosti priznanja posebne dobe, zato ste se z vsem materialom informativno obrnili na občinski odbor ZZB NOV. Po pročitvi gradiva so vam odgovorili, da bi imeli pogoje za priznanje posebne dobe v enojnem trajanju, da pa se z dopolnjenimi določili zakona lahko uveljavlja le posebna doba v dvojnem trajanju. Zato za priznanje enojne posebne dobe ni nobene možnosti več, so vam zatrdili, zanima pa vas, ali je to res.

Odgovor: Odgovor, ki ste ga prejeli od občinskega odbora ZZB NOV je povsem pravilen, kajti zakon o dopolnitvi zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Ur. l. SFRJ št. 18/76) ponovno omogoča le uveljavljanje posebne dobe v dvojnem trajanju, o čemer prav izrečno tudi govori. Če boste zahtevek kljub temu vložili, bo zavrnjen, saj so za priznavanje staža v enojnem šteju še vedno v veljavi določila zakona o časovni omejitvi vložitve zahtevka (konec 1966. leta).

Različne pokojnine

L. Š., Semič

Vprašanje: Zanima vas, kakaj prejema tako različne pokojnine ženska s priznano posebno dobo v dvojnem trajanju od leta 1941 in z 18 leti delovne dobe, moški z dvojnimi štetjem od leta 1942 in 16 leti pokojninske dobe ter moški s priznanim dvojnimi štetjem in 20 leti delovne dobe.

Odgovor: Že na prvi pogled je jasno, da je v naštetih primerih prišlo do razlik v višini pokojnine zaradi različno dolge delovne dobe pri posameznikih, lahko pa je vplivala tudi višina osebnih dohodkov v letih pred upokojitvijo, pomembna pa je tudi letnica

partizanski humor

Svetniki v partizanih

Konec 1943. leta so v partizansko ladjedelnico v Veli Luki privlekli našo oboroženo ladjo Sveti Ivan. Treba je bilo kar najhitreje popraviti poškodbe, ki so mu jih prizadejala sovražna letala, in ga usposobiti za nadaljnji boj. Za popravilo pa so potrebovali tudi kositer, tega pa ni bilo ne v ladjedelnici ne drugje v mestu. Situacijo je rešil neki duhovnik s Korčule, ki je prinesel nekaj cevi, ulitih iz kositrove legure. Očitno je v cerkvi demontiral orgle.

— To je poslala sv. Cecilija v dar sv. Ivanu! se je pošalil.

Po celi noči dela je bila ladja ob svitu popravljena in so jo potisnili v morje. Poveljnik ladje, Vlado Lujak, je izrazil priznanje in pozdrav delovnemu kolektivu s tremi žvižgi ladijske sirene.

— Pa še en pozdrav oni tovarišici od orgel! je zaklical nekdo z obale.

upokojitve. Brez podrobnejših podatkov pa je seveda težko ugotavljati, zakaj so pokojnine različne.

Vprašanje glede upokojitve

Z. S., Vrhnika

Vprašanje: Ste v delovnem razmerju in imate priznane 30 let delovne dobe. Dopolnili boste 53 let in boste morali zaradi družinskih razmer prekiniti delovno razmerje. Zanima vas, ali lahko vložite prošnjo za upokojitev pred prekinitvijo delovnega razmerja, ali pa boste šele ob dopolnjenih 55 letih pridobili pravico do pokojnine.

Odgovor: V svojem dopisu navajate tudi, da nimate priznane posebne dobe, ker ste zahtevek vložili prepozno. Zdaj lahko zaradi dopolnjenega zakona sprožite postopek za ugotovitev posebne dobe, zato vas na to pravico še posebej opozarjamo. Glede na vašo sedanjo starost in delovno dobo se seveda še ne morete upokojiti in tudi ob ali pred prekinitvijo delovnega razmerja ne morete vložiti prošnje za upokojitev. Pravico do starostne pokojnine pa boste pridobili, ko boste izpolnili 55 let starosti, ne glede na to, da tedaj ne boste zaposleni.

Takse in cestnina

S. J., Nova Gorica

Vprašanje: Zanima vas ali so vsi vojaški invalidi ali le določene kategorije oproščeni plačila taks in cestnine.

Odgovor: Zakon o vojaških invalidih (Uradni list SFRJ, št. 67/72 in št. 33/76) določa v 60. členu, da ima vojaški invalid I. do IV. skupine ter vojaški invalid V. in VI. skupine, ki je invalid zaradi okvare spodnjih okončin, za vozilo enkrat v koledarskem letu pravico do povračila zneskov, ki jih je plačal na račun upravnih taks za registracijo vozila in na račun pristojbine za javne ceste pri rabi motornih vozil ter vprežnih vozil, ki ga uporablja edinole za svoj osebni prevoz. Ker ste navedli, da ste 70 % vojaški invalid z okvaro hrbtenice, po našem mnenju do navedenega povračila niste upravičeni.

Pravica do družinske invalidnine

K. S., Slivnica

Vprašanje: Ste vojaški invalid VIII. skupine (40 %) in prejimate mesečno invalidnino. Sprašujete ali pripada po vaši smrti ta invalidnina ženi, ki je bila tudi borka NOV.

Odgovor: Pravice po zakonu o vojaških invalidih imajo glede na določilo člena 16/1 tč. 3 le družinski člani vojaških invalidov I. do VII. skupine po njihovi smrti. Kot 40 % vojaški invalid spadate v VIII. skupino, zato po vaši smrti vaša žena ne bo upravičena do družinske invalidnine.

Poveljnik se je nasmehnil in potegnil še tri žvižge. Tokrat za sv. Cecilijo.

Tevtonski karakter

Po pobegu jetnikov je star nemški delavec »krpalk« prerezano bočečo žico in godrnjal, ker se je vsak hip opraskal. Jetniki so se zbrali okrog njega in komentirali primer: ugibali so, v katero smer so ubrali begunci in do kod so prišli. Nemec je godrnjal:

— Drugič pa ne boste mogli več prerezati žice!

— Bomo, bomo! je smehljaje se zaklical kipar Arambašič.

— Kje pa boste dobili klešče za to?

— Od vas, Nemcev.

— O, to pa ni mogoče!

— Za sto cigaret — zmeraj!

Nemec dvigne glavo, pogleda postrani ujetnika in pravi:

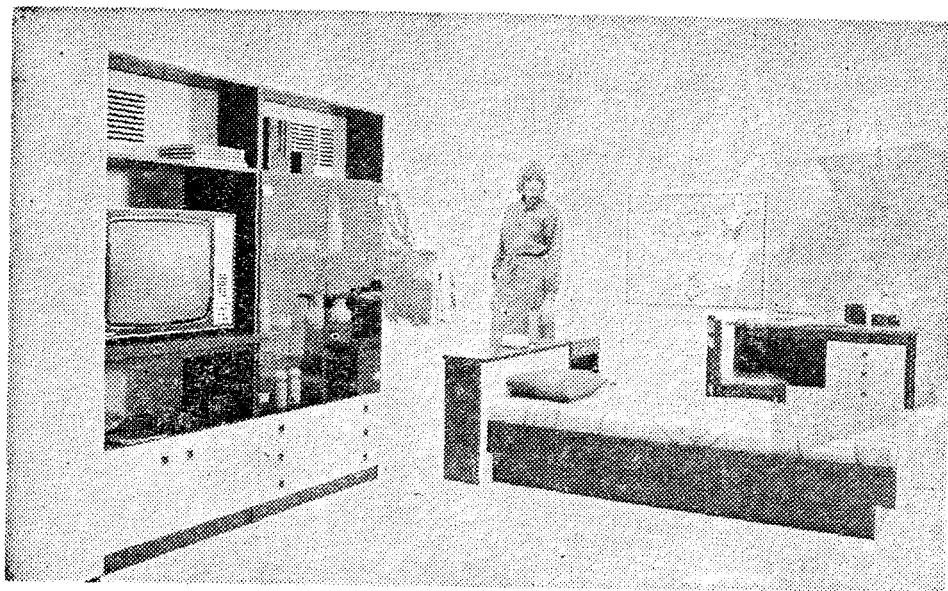
— Malo je!

Dobre vesti

Konec januarja 1945. leta so Nemci peljali nekaj sto onemoglih ujetnikov skozi Pomeranijo. V Novem Štetinu so jih gledali Nemci civilisti, ki jim je bilo za dviganje morale objavljeno, da so to Rusi, zajeti na fronti, in so se navduševali nad »uspehi« svoje vojske.

— Vi ste Rusi? je vprašal nekdo.

— Ne, mi smo Jugoslovani. Rusi kmalu pridejo.

brest
cerknica

industrija pohištva jugoslavija
telefon 061-791200 telex 31167

dekliška
soba
katarina

program katarina
v vseh trgovinah s pohištvom

za devne sobe
samske sobe
spalnice

salon pohištva brest cerknica in
prodajalna brest v mariboru, kneza koclja 6

potrošniško posojilo do 30.000.-
10% polog
ob nakupu z devizami 5% popust
dostava na dom brezplačna

GRADBENO INDUSTRIJSKO PODJETJE

- gradi industrijske, energetske, uške in hidro-tehnične objekte, mostove, ceste in druge zgradbe, objekte družbenega standarda in stanovanja za trg;
- izdeluje gradbene elemente, vse vrste betonskih prefabrikatov, konstrukcijske elemente iz prednapetega betona;
- izdeluje in montira tipizirane industrijske hale in montira gradbene konstrukcije;
- izdeluje gradbene stroje in opremo;
- opravlja vsa hidroizolacijska dela;
- izdeluje jeklene konstrukcije;
- projektira vse vrste objektov;
- izvaja investicijska dela v tujini.

»unija« Papir servis

LJUBLJANA, POD JEZAMI 3
Telefon: 314 886, 321 308

Odkupuje star papir –
časopis, arhiv, valovita
embalaža vseh vrst
grafičnih in industrijskih
papirnih odpadkov.

Gradbeno podjetje »TEHNIKA«

LJUBLJANSKE OPEKARNE

Vošnjakova 8 — Ljubljana

TOZD LJUBLJANSKE OPEKARNE
61000 Ljubljana, Cesta na Vrhovce 2
Telefoni: direktor 61-804, centrala 61-025, Industrijska prodajalna 61-965
in 61-805,
Obrati BRDO 61-802, INDOP 58-546
Tekoči račun: 50100-601-10077

VAM NUDIJO

Vse vrste opečnih izdelkov za nosilce, predelne stene in strope, ter ostali gradbeni material — apno, cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schiedel dimnike, betonske strešnike.
Iz nove tovarne Keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter glazirane in neglazirane keramične ploščice.
Informacije 61-965

KRIŽANKA

	SESTAVIL:	NAJEMNINA	MESTO NA	LETOVIŠČE V	TUJE	NADAV
	KOPRIVŠEK	STANOVANJA	MADA-	KVARNERJU	M.IME	
	VELIK		GASKARJU			
	ZASTOR					
	VRSTA					
	KOPITARJA					
	ČRNOMORS.					
	LETOVIŠČE					
	KING				M.IME	INDIJSKI
	COLE					DROBIŽ
	PRITRDLJICA					
RISAL:	UPORABA	ZAPORNIK	SVETOVNI			
JAK			DIRIGENT			
			NASE			
			SMUČIŠČE			
VRSTA				SULTANOV		
JUHE				UKAZ		
				SVETINOV		
				ROMAN		
CINCARIJ					SREDIŠČE	
					VRTENJA	
OBČAJNI					GORA V	
JUTRANJI					TURČIJI	
NAPITEK					TAPETA,	SOODBNA
					ZASTOR	TEHNIČNA
						NAPRAVA
OKRASNA				GR. BOG		
ROŽA				LJUBEZNI		
				LESJAK		
TV-15	TELUR		NATRIJ		VULKAN NA	
	HASELJE		ŠAHOVSKI		MINDANAU	
			IZRAZ		DEPARTMA	
					V FRANCJI	
VALJEVO			ZACIMBA			
			KOTOR			
Z.IME				ST.RIMSKA		
				BOGINJA		
CENT				BELO		
				RIMSKEGA		
				KORSAKOVA		

V. MEDNARODNI
SEJEM OPREME
IN SREDSTEV
CIVILNE ZAŠČITE
v KRANJU
od 30. maja
do 5. junija

HELIOS kemična industrija Domžale n. sol. o.

NAREDI SAM enostavno in hitro

Za kakovostno zaščito ali obnovo lesa, kovin in sten vam svetujemo:

● Za vrata in druge lesene dele v stanovanju

DOM emajl extra — hitrosušeci emajl z visokim leskom ter odličnim razlivanjem

● Za okna in druge lesene predmete

LUMALIN special — emajl z veliko odpornostjo proti vremenskim vplivom ali VIKEND emajl extra — najkakovostnejši premaz, ki ga odlikuje visok in obstojen lesk, odlična pokrivnost ter obstojnost v najslabših vremenskih pogojih.

● Za zaščito lesenih delov, ki jim želimo ohraniti naravni videz

LAK ZA COLNE — brazbarvni lak z visokim leskom, veliko obstojnostjo proti vodi in vremenskim vplivom, hitro sušeci TESAROL lak (izdelujemo ga tudi v mat izgledu) ter VIKEND lak — naš najkakovostnejši premaz, ki je odporen tudi proti sončnim žarkom.

● Za opaže, rolete, lesene balkonske ograje ter ostale lesene dele

BONDEX — sredstvo za oplemenitenje in zaščito lesa proti vlagi, gnilobi, mrčesu, mikroorganizmom in UV žarkom.
(Izdelujemo ga v sodelovanju s podjetjem S. DYRUP — Danska.)

● Za kovinske ograje in ostale kovinske dele

TESAROL emajl export — že 4 desetletja znani in preizkušeni emajl z veliko elastičnostjo ter odpornostjo proti vremenskim vplivom. Izdelujemo ga v 12 različnih tonih in je primeren tudi za niansiranje ostalih sintetičnih premazov. Za radiatorje in druge kovinske predmete, ki so izpostavljeni toploti, pa priporočamo RADIA TOR emajl.

● Za parket

IDEAL lak NOVI — dvokomponentni kislinotrdilni lak, ki daje trd in elastičen film (sijajni ali polmat). Če želimo parket oplemeniti, lahko uporabimo kot prvi premaz pigmentirani BONDEX

● Za stene v stanovanju

DOMAL poldisperzijska barva za notranja dela — cenen premaz, odporen na suho drgnjenje (dobro diha).

HELIOPLAST extra disperzijska barva — kakovosten premaz, pri katerem je možno čiščenje sten z mokro krpo in blagimi detergenti (primer na tudi za zaščito fasad).

MOZAIK barva — najkakovostnejši premaz za zid. Z enim nanosom dosežemo večbarvni izgled. Izdelujemo jo v sodelovanju s podjetjem Paul JAEGER & Co lackfabrik Zahodna Nemčija.

● Za balkone, stene in tla v garažah ter kurilnicah

BETONAL — najnovejši premaz za beton, odporen proti obrabi, kurilnemu olju in bencinu

● Za preprečevanje plesni v kletih, kuhinjah, pekarnah, pivovarnah itd...

SANITOL — sredstvo za preprečevanje plesni. Pri uporabi upoštevajte navodila na embalaži

Vaš dom bo lepši in vaše počutje boljše

kemična industrija Domžale
telefon 72-711

Gradbeno podjetje »TEHNIKA«

LJUBLJANSKE OPEKARNE

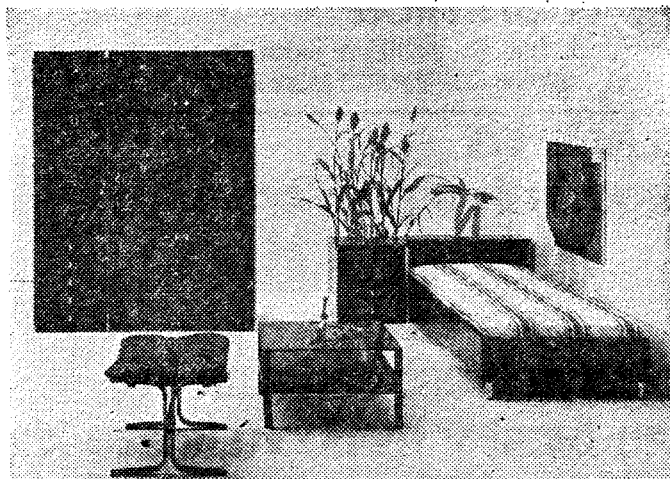
Vošnjakova 8 — Ljubljana

TOZD LJUBLJANSKE OPEKARNE

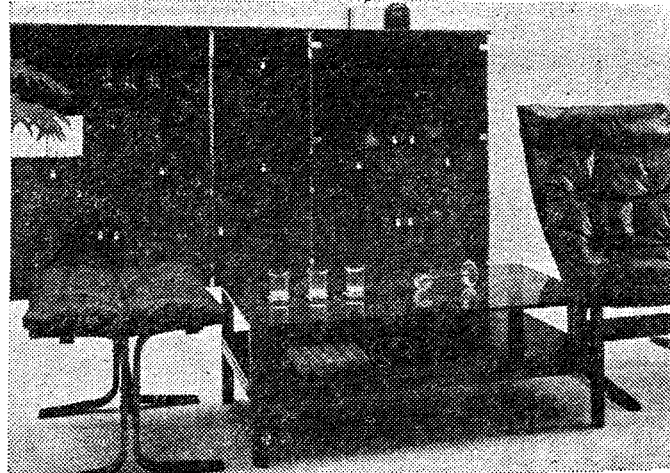
61000 Ljubljana, Cesta na Vrhovce 2
Telefoni: direktor 61-804, centrala 61-025, Industrijska prodajalna 61-965 in 61-805
Obrati BRDO 61-802, INDOF 58-546
Tekoči račun: 50100-601-10077

VAM NUDIJO

Vse vrste opečnih izdelkov za nosilce, predelne stene in strope, ter ostali gradbeni material — apno, cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schledel dimnike, betonske strešnike.
Iz nove tovarne Keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter glazirane in neglazirane keramične ploščice.
Informacije 61-965

Proizvodni program »DOMUS 2000« predstavlja nadaljnjo stopnjo razvoja nove tehnologije. Zasnovan je na rezultatih preučevanja opremljanja sodobnega stanovanja. Odlikuje se po funkcionalnosti, eleganci, večjem številu možnih prostorskih kombinacij. Novost v programu omar so estetsko rešeni aluminijasti profili, regulacijske sponke in metalni ročaji. Omare so sestavljene iz kombinacij predalov, polic, lesenih vrat. Eleganco dajejo knjižnim omaram steklena vrata v barvi fume. Priporočamo se o funkcionalnosti in kvaliteti pohištva! In prav kvaliteta je tista, ki ima mnogo prijateljev. Prav zato je pohištvo iz programa »DOMUS 2000« tisto, ki ga že daj časa iščete.

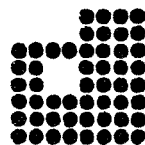

TOVARNA POHIŠTVA

AJDOVŠČINA — JUGOSLAVIJA — TELEFON 065-73010/73011 — TELEKS: 34340

SLOVIN

DELO

ČASOPISNO
IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.
Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.
V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastičarstvo.

Izdaja osrednji slovenski in evnik »DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI RAZGLEDI, revija AVTO, revija STOP, revija JANA, ZABAVNIK.

NAGRADNA KRIŽANKA št. 147

INLES

Razpis nagradne križanke

»Inles« industrija stavbnega pohištva iz Ribnice (na Dolenjskem) nam je tokrat priskočila na pomoč, da nismo oboji praznih rok glede nagradnih križank. Marljivemu delovnemu kolektivu se ob tej priliki zahvaljujemo želeč jim nadaljnjih uspehov pri delu. Vas pa, ki ste nam zadnje čase poslali kar veliko rešitev, pa naprošamo za rešitev, »Inlesove« nagradne križanke do 13. junija. Naša založba BOREC je pripravila za vas dve knjižni nagradi: Žareči sneg in Mladost na vasi. Pričakujemo čim več rešitev. Na razpolago imamo nekaj števil TV-15 v kateri objavljamo to nagradno križanko. Več rešitev — več možnosti za uspeh pri žrebanju. Pišite nam, ali sporočite po telefonu, če jih potrebujete. Posamezna številka stane tri dinarje. Lepo pozdravljeni in mnogo uspeha.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

SESTAVIL: KOPRIVSEK

MESTO V DALMACIJI

NAŠA SOSEDA

VRSTA ELEKTRONKE

POGORJE V ARABIJI

147

POKRIVALO

IRIDIJ

KOSITER

OTOK ČAROVNICE KIRKE

KEMIČNI ELEMENT

PRISEDNIK NA SODIŠČU

VZKLIK SLOVENSKI GEOGRAF

PREDLOG

DOBOJ

„INLES“

VALENTI VOJNI NESPRETNOST

KRAJ NA J. POLJSKE

MESTO V SENEGALU

RISAL: JAK

PLANINSKI KOZEL

LANENINA

GORA V TURCIJI

DRŽAVA V S. AMERIKI

DERIVAT AMONIKA

MUZEJ V RIMU

JOZE OZBOLT OŽINA NA MALAKI

AVSTRALSKI MEDVEDEK

SLOVENSKI DOMAČI ANSAMBEL

ŽENSKA, KI SEJE MAKARSKA

„INLES“

ODTAKANJE RASTLINSKO STEBLO

VRSTA BONBONA

100 M²

VISENJE

MESTO V ČSSR ESTONEC

JUŽNI SADEŽI

„INLES“

KRČMA STARA PALESTINA

ARGON

IT. DENAR

OSKAR KOVAČIČ IVO ROBIČ

KARDELJ EDVARD

TUJA NAFTNA DRUŽBA GR. ČRKA

TANTAL

VELETOK V SIBIRIJI

TAJNIK

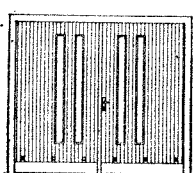
ZAPOR OBVESTILO

SPLIT MESTO V FRANCIJI

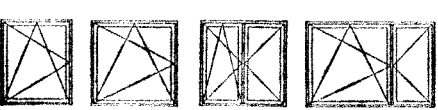
ORAČ

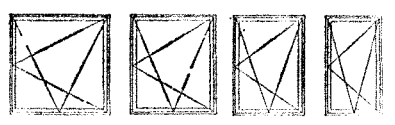
GLASBENO DELO VOJNI ODSEK

OČE OTRIN KAREL

TV 15

ZGODNJE VINO

ŠTEVNIK

TITANOV SILIKAT

PRELAZ NA VELEBITU

GORNJA OKONCINA

Ž. IME

BEOGRAJSKI TEDNIK

KAVBOJ FANFANI

DOLGOREPA PAPIGA

POVRTHIMA IZDELOVAL. TORB

IZDELOVALEC NOŽEV KRMILU PRI SPLAVU

POLITIK LON

3 SVETO-ZAREVO

DRŽAVNA BLAGAJNA

ORANJE

ZIDOVSKO M. IME

GREGOR VESEL ST. FRANC. GROFIJA

VEZNIK

NAŠA REKA GERMANSKI OREL

„INLES“ RIBNICA

ELDA VILER ENAKA VOKALA

KONICA

PESTNER

ANDREJ RAMOVŠ

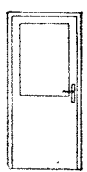
PREVOZNO SREDSTVO

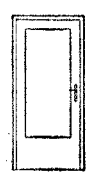
NOVICA

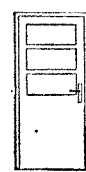
NAGRADNI KUPON ŠTEV. 147

Priimek in ime _____

Točen naslov _____

Varnostno obveščevalna služba za Slovensko Istro v Gabrovici

Po veliki nemški požigalni ofenzivi v Slovenski Istri 1. in 2. oktobra 1943, ko je nemški okupator zamenjal 25-letno italijansko fašistično okupacijo, je v sredini oktobra 1943 vodstvo bataljona VOS — za okrožje Brkini — Slovenska Istra iz svojega sestava poslalo v Slovensko Istro skupino prekaljenih borcev varnostno obveščevalne službe, ki jo je vodil Albert Gruden — Blisk (narodni he-roj). V grupi so bili poleg Bliska še Olga Smiljanič — Albinca, Marjan Furlan — Toto, Alojz Renar — Maček, Drago Benčič, Jože Filipič — Jurko, Pavle Andrijašič-Izidor, Jože Pečar in Gabrijel Polak. Skupina je prišla v Gabrovico. Z organiziranjem samostojnega okrožja, za področje Slovenske Istre je bila ustanovljena tudi Okrožna komisija VOS za Slovensko Istro, s skupino varnostnikov z obveščevalnim oddelkom.

Petega novembra leta 1943 so borci VOS v hiši Baruta Valerija v Gabrovici zaprile. Po slovesni zaprisegi je nastopil pevski zbor udarne čete Istrskega odreda, imenovane Stojanova četa. Kmalu po ustanovitvi se je VOS za Slovensko Istro povečal na četo.

Varnostniki so imeli svoje bivališče v bunkerjih pod skalo nad vasjo Gabrovica, pod cerkvijo v Tresi in pod vasjo Gabrovica v smeri proti Tinjanu, v lepem in toplim vremenu pa v hosti nad in pod vasjo. Ker so opravljali razne akcije so se gibal in zadrževali po vseh območja Slovenske Istre in njenega širšega zaledja. Sedež okrožne komisije VOS za Slovensko Istro, sedež načelnika VOS in šefa obveščevalnega oddelka, pisarna in arhiv, je bil v posebej izdelanem bunkerju pri Lojzu Ivančiču, Gabrovica 54. Bunker je bil zgrajen med vodnjakom in hlevom. Vhod vanj je bil iz stanovanjske hiše v hlev, s posebnim vhodom izpod jasli. Nad bunkerjem je bila zemlja, na kateri so Ivančičevi gojili povrtnino. Zračnik je bil v vodnjaku. Za vhod v bunker je vedelo zelo malo ljudi. Bunker so gradili pok. Luka, Zito-mir, Lojze Ivančič, Borut Valerijo, Maček, Jurko in Gabrijel. Ta bunker je služil OK VOS od ustanovitve do reorganizacije VOS aprila 1944, nato obveščevalnemu oddelku Okrožne izpostave oddelka za zaščito naroda, do požiga vasi Gabrovica in domačije Ivančič. Čeprav je izdajalec, skrit v policijskem fašističnem avtomobilu, usmerjal fašiste na bunkerje, med temi tudi na bunker OK VOS, ga niso našli. Tako je ostal celoten arhiv ohranjen, sovražniku pa prikrita vsa obveščevalna mreža in pomembni podatki.

Sedež OK VOS-a za Slovensko Istro, pozneje Okrožna izpostava ONZ za Slovensko Istro, sta bili v Gabrovici do požiga vasi 28. maja 1944.

Iz Gabrovice se je organizirala obveščevalna, zasledovalna in kurirska mreža po vsej Slovenski Istri, v Trstu, na Hrvaško do Pule in Buzeta. Za posamezne primere so iz Gabrovice odpotovali obveščevalci in kurirji tudi v Italijo, vse do Rima in v Dalmacijo. Veliko zelo nevarnih nalog so opravili Gabrovčani.

Gabrovica je bila prava partizanska prestolnica. V njej so imele sedeže tiste okrožne ustanove, ki so potrebovale hitre kurirske vezi ali so morale javno delati glede na zahteve dejavnosti, ki so jo opravljale. Okrožni komite KPS, okrožni odbor OF, VOS, komanda mesta Koper, okrožna ali zbirna kurirska postaja za zvezo z drugimi predeli okrožja — pokrajinskim in republiškim vodstvom in drugim blagom v partizanske bolnišnice in operativne enote 7. korpusa in v Glavni štab NOV in POS. Gabrovica je bila tudi zbirališče prostovoljcev in ubežnikov ali izpuščenih iz italijanskih koncentracijskih taborišč in zaporov, ki so odhajali med partizane.

Vse to življenje in vrenje, ki je potekalo v Gabrovici podnevi in ponoči, ni ostalo skrito nemškemu okupatorju in ostankom italijanskega fašizma. Ze aprila leta 1942 je italijanska fašistična

vlada ustanovila v Trstu poseben inšpektorat javne varnosti z eno samo nalogo: uničiti narodnoosvobodilno gibanje v Slovenskem Primorju in Istri. Inšpektorat »squadra speciale« sta vodila Sloven-cem dobro znana fašistična veljaka Giuseppe Gueli in dr. Gaetano Collotti. Po razpadu fašistične Italije je sam vrhovni poveljnik nemških SS enot in šef gestapa Himmler poslal v Trst dobro poznane višje vodje SS in policijskega generalnega poročnika Odila Globotschigga, ki je vključil v delo za uničevanje narodnoosvobodilnega gibanja svoje SS enote, nemško policijo, ostanke italijanske fašistične policije in slovenske domobrance. SS general Globotschigg je poseben fašistični inšpektorat »squadra speciale« obnovil in okrepil. Fašistična Italija je imela dobro razpredeno mrežo agentov. Največ agentov je bilo poslanih iz Italije; občinski tajniki in uradniki, učitelji, kolonov in drugih nameščencev. Bilo je tudi nekaj prodanih duš iz vrst Slovencev in Hrvatov. Z razpadom fašizma in kapitulacijo Italije je večina naseljenih Italijanov in kompromitiranih domačih izdajalcev, v kolikor že niso dobili zasluženega kazen, zbežalo. Ti isti domači izdajalci — agenti OVRE, ki niso bili kompromitirani, so se potuhnil, nekatere je splošna ljudska vstaja in velikansko vse ljudsko navdušenje potegnili za seboj. Postalni so simpatizerji ali celo aktivni v OF. Ob prihodu nemškega okupatorja je bila fašistična mreža agentov razbita.

Collotti in njegova »squadra speciale« se je morala veliko truditi, da je pridobila nekaj svojih agentov za nadaljevanje izdajalskega dela. Collottiju in nemškemu gospodarjem je uspelo dobiti nekaj novih plačancev. S pošiljanjem posebno izurjenih agentov v belogardistični šoli pri Sv. Ivanu v Trstu ali dobro plačanih agentov, je uspelo okupatorju ugotoviti splošno razpoloženje prebivalstva na vasi. Večkrat so tudi izvedeli za aktiviste in organizatorje OF, ker so le-ti bili vsem na vasi ali okrožju znani, saj so delali javno. Težje so ugotovili, kje se zadržujejo, kje imajo skrivališča, sestanke in podobno. Bilo je nekaj primerov, ko je bil aktivist OF aretiran in je zaradi mučenja klonil in priznal sodelovanje v OF ter izdal sotovariše — aktiviste OF in skrivališča.

Iz dokaznega gradiva lahko ugotovimo, da so obveščevalne službe OF (t.j. VOS), okrožne izpostave ONZ, OZN, obveščevalne službe vojaških enot VOS in POS, ki so svoje delo usmerile na masovni in poseben obveščevalni službi, na množici poštenih in predanih OF, bile uspešnejše od okupatorjevih. Vosu in okrožni izpostavi ONZ za Slovensko Istro je uspelo takoj ob začetku poizkusa organiziranja bele garde odkriti organizatorje le-te in jim onemogočiti njihovo protiljudsko dejavnost. Tako je uspelo preprečiti poizkuse organiziranja bele garde v Dekanih, Ospu, Krogjah, Mačkovi-ljah, Gradenu. Župnik v Gradenu (dr. Albin Tekavec) je v Istri navezal

osebne stike z ljubljanskim nadškofom dr. Gregorjem Rožmanom in kvizlinškim generalom Leonom Rupnikom. Od njih je dobil navodila in podporo za organiziranje belogardizma v Istri. Sistematično izrabljanje prižnice in vere za sovražno propagando proti partizanom, je naletelo pri ogromni večini prebivalstva, pa tudi večini nacionalno zavedne duhovščine v Slovenski Istri, na odločen odpor. Varnostnikom ni bilo težko odkriti protiljudske dejavnosti dr. Tekavca in mu jo onemogočiti. Žal se je po zmagoviti narodnoosvobodilni vojni, v času množičnega naseljevanja ljudi na Slovensko obalo, naselilo tam tudi nekaj kvizlinških oficirjev, hrvaških domobrancev in slovenskih belogardistov. Ker njihovo medvojno protinarodno delovanje na Slovenski obali ni bilo znano, so z lahkoto zasedli dobre in pomembne položaje.

Obveščevalni službi je uspelo odkriti mrežo agentov OVRE in Gestapa v Dolini, Boljuncu, Krogjah, Borštu, Ospu, Domjetu, Sv. Ani pri Trstu in drugod. Pa tudi vrinjenci OVRE v vrste OF so bili kmalu odkriti. Obveščevalna služba je večkrat odkrila načrte in nakane sovražnika.

Visoka politična zavest, enotnost prebivalstva Gabrovice (z izjemo nekaj oportunistov in skrivačev), tajnost važnih skrivališč — bunkerjev, je zasluga, da kljub velikemu trudu nemškega okupatorja in Collottijeve »squadre speciale« ni okupatorju in izdajalcem uspelo 28. maja 1944 poloviti v Gabrovici voditelje NOG v Slovenski Istri in dobiti arhivov.

Taka in še večja politična zavest, enotnost in budnost prebivalstva kakršna je bila med narodnoosvobodilno vojno in ljudsko revolucijo, je potrebna tudi danes. S posamezniki in skupinice, v tujini pa organizacije, ki jim ni po volji naša zmaga v NOV in povojna uspešna graditev naše samoupravne, neuvrščene socialistične družbe. Z raznimi oblikami boja hočejo čimbolj škodovati naši družbi. Na Slovenski obali, pa tudi v Gabrovici, je značilna oblika sovražne dejavnosti ta, da z raznimi intrigami ustvarjajo nasprotja med borci NOV na vasi in delavci v delovnih organizacijah. Nezadovoljstvo in intrige nujno vplivajo na slabše delovne uspehe.

Potrebno je, da se ta velikanska množica nekdanjih obveščevalcev, borcev in aktivistov NOV vključi v organizacije družbene samozasčite v krajevni skupnosti in delovnih organizacijah. Da se aktivno, vsak dan in v vsakem času, borimo proti škodljivim pojavom v naši družbi.

DANILO PETRINJA — PRIMOZ

V osvobodjeni Ilirski Bistrici je navdušeno ljudstvo 1. maja proslavilo zmago in svobodo

Proslava v Dolenjskih Toplicah

— V počastitev prve obletnice osvoboditve Dolenjskih Toplic 24. maja 1942, so v nedeljo praznovali v tej krajevni skupnosti novomeške občine. Zbrali so se številni občani, mladina in borci 1. brigade VDV ter tako obujali spomine na težke vendar slavne dni iz revolucije, kjer se je tkalo trajno prijateljstvo med borci in ljudmi iz obronkov mogočnega partizanskega Roga.

Na zboru 1. bataljona 1. VDV brigade in mladinske pohodne enote v Podturnu, ki nosi ime in nadaljuje borbene tradicije 1. bataljona VDV, je govoril komandant 1. brigade

VDV Tone Ljubič, ki je opisal nastanek in zgodovinsko pot te partizanske brigade. Kulturni program pa so pripravili učenci z osnovne šole »Baza 20« iz Dolenjskih Toplic.

S slavljenjem so potem nadaljevali pri osnovni šoli v Dolenjskih Toplicah, kjer je bila slavnostna seja skupščine KS Dolenjske Toplice, kjer je govoril predsednik KS Franc Markovič. Ob tej priložnosti so podelili domobilno listino 1. bataljonu 1. brigade VDV in sedem priznanj krajevne skupnosti. Med drugim je tako priznanje prejel tudi prvi komandant slovenskih partizanov Franc Leskošek-Luka.

Krona proslavljanja pa je bilo večje ljudsko zborovanje, ki so ga pripravile krajevne skupnosti Dolenjske Toplice, Žužemberk, Straža, Uršna sela in Hinje v parku zdravilišča. Na proslavi je govoril predvojni komunist in prvoborec Niko Šilih, ki se je spomnil na velik delež, ki so ga prebivalci Topliške doline prispevali v predvojnem in medvojnem revolucionarnem obdobju.

Kulturni program so pripravili združeni kulturni delavci iz prej omenjenih krajevnih skupnosti.

SLAVKO DOKL

Proslava

Dne 28. maja 1977 bo v partizanski vasi Gabrovici v Slovenski Istri osrednja proslava v počastitev padlih med NOV, v tej herojski istrski vasi in okolič, združena s praznovanjem letošnjih jubilejev KP in tovariša Tita.

● Borcem

Južnoprimorskega odreda

Dne 8. aprila je bil ustanovljen Pripravljalni odbor Južnoprimorskega odreda v Sežani, katerega predsednik je njegov nekdanji komandant Karel Nardin-Jakec.

Pripravljalni odbor pripravlja izdajo monografije o delovanju Južnoprimorskega odreda in zbira podatke o borceh (živih, padlih in po vojni umrlih) tega partizanskega odreda. Izšla bo predvidoma leta 1978, pisal pa jo bo tovariš Milko Štolfa.

Pripravljalni odbor Južnoprimorskega odreda, ZZB NOV Sežana in terenske borčevske organizacije pripravljajo tudi srečanje borcev in prebivalstva z območja delovanja Južnoprimorskega odreda, ki bo 25. septembra 1977 v Kolje vasi na Krasu.

Vse borce Južnoprimorskega odreda ter svoje padlih in po vojni umrlih prosimo, da se z dopisnico čimprej javijo na naslov: Pripravljalni odbor Južnoprimorskega odreda ZZB NOV Sežana, 66210 Sežana, Partizanska 15.

Napišite točen naslov, kdaj in v kateri enoti Južnoprimorskega odreda ste se oziroma so se bojevali. Naslove potrebujemo zaradi podatkov za monografijo in kasnejših obvestil o srečanjih.

● Iščemo partizanske učitelje

Gradivo za zgodovino »Litijsko okrožje v NOB« obravnava tudi partizansko šolstvo. Znano je, da je na območju tega okrožja med NOB, predvsem v letu 1944, delovalo več šol, ki jih je obiskovalo več kot 200 otrok. Manjkajo pa podatki o šolnikih-učiteljih, ki so poučevali. Ker želimo opisati tudi njihovo delovanje kot prispevek k vzgoji in izobraževanju v času NOB, jih prosimo, da nam sporočijo:

Ime in priimek, ilegalno ime, leto rojstva, poklic, kraj in domačijo, kjer so poučevali, katere razrede in število učencev, od kdaj do kdaj je šola delovala itd. Opišite tudi druge zanimivosti, ki so vam ostale v spominu na delovanje šole, v kateri ste učili.

Podatke pošljite na naslov: Občinska konferenca SZDL, Komisija za zgodovino NOB, Litija, Trg na Stavbah 1.

● Skupaj smo gradili progo Šamac—Sarajevo

Povedal bi rad, da sem bil tudi jaz na delovni akciji graditve proge Šamac—Sarajevo, in sicer v 3. celjski mladinski brigadi, ki je nosila ime Franca Leskoška-Luke. Bil sem udmik in še danes skrbno čuvam to priznanje! Ker bi se rad srečal s tovariši, me zanima, ali se pripravljajo kakšno srečanje brigade 3. celjske mladinske brigade »Franca Leskoška-Luke«.

Ciril Kosmač,
Trg 4. aprila 6, Mežica

● Kdo sta borca, ki sta padla severno od gozdarske hiše v Mrzli dragi?

Letos, ko praznujemo tako važne in pomembne obletnice, bi rada ZB Lokve-Lazna odkrila spominsko ploščo prvima dvema partizanoma, ki sta padla v teh krajih. Ta želja je že dolgo prisotna, vendar nam ni uspelo izvedeti, kdo sta bila ta dva partizana. Povedati moramo, da je tisto zimo in to zadnje mesece leta 1942 in prve mesece leta 1943 na Lazni in v okolici taborila tako imenovana Mojzesova četa, ki je štela osemnajst borcev. Do napada je prišlo, ko so prišli italijanski vojaki na Lazne, in sicer iz močno utrjene postojanke na Lo-

kvah. Bilo je to 16. februarja 1943! Mojzesova četa je baje hotela Italijanom narediti zasedo, ker pa je bilo zaradi zelo hudega snežnega meteža težavno. Partizana, ki sta bila v zasedi, baje nista opazila vračajočih se Italijanov in so ju podrli po kratki borbi z rafali iz brzostrelke. Padla sta približno sto metrov od gozdarske hiše v Mrzli dragi.

Za ta dva borca nismo nikoli uspeli izvedeti, kdo sta in od kod. Zato se obračam s tem vprašanjem na TV-15 in vas prosim, če bi nam z objavo poizvedbe pomagali rešiti to vprašanje — posebno pa se s to prošnjo obračam na borce Mojzesove čete.

Alojz Krivec,
Lokve 26, Trbovo pri Gorici

● Poizvedba o Antonu Zalokarju iz Bele cerkve

Pri izkopu novega groba na pokopališču v Podgradu sredi marca tega leta je bila med posmrtnimi ostanke v opuščenem partizanskem grobu najdena steklenička, v kateri so bili štirje dokaj dobro ohranjeni dokumenti na ime Anton Zalokar. Poleg lastnoročno napisane kratkega življenjepisa, odredbe o priznanju ranga poročnika in izkaza o zaključenem 11. tečaju partijske šole pri centralnem komiteju KP Slovenije, je bil v njej tudi identifikacijski listič z naslednjo vsebino:

»IV. SNOU brigada Matija Gubec. Zalokar Anton, komisar 1. čete 2. bataljona. Rojen 1. septembra 1924. Bela cerkev. Kmet. Stopil v NOV dne 8. februarja 1944. Padel Puta Vrh (prav: Potov vrh) dne 5. aprila 1945. leta. Na položaju, Podgrad, 6. 4. 1945. Pomočnik polit. komisarja 1. čete Colja Stanko.«

Po doslej zbranih podatkih naj bi politični komisar 1. čete 2. bataljona Gubčeve brigade poročnik Anton Zalokar, ki je bil s skupino soborcev v patrulji, padel v spopadu s sovražnikom, oziroma je padel smrtno zadet od strela, za katerega se ne ve, kdo ga je izstrelil.

Prosimo borce Gubčeve brigade, ki so bili 5. aprila 1945 s padlim Zalokarjem v patrulji, in vse, ki jim je karkoli znanega o njegovi smrti, zlasti pa pomočnika političnega komisarja Stanka Coljo, da to sporočijo oddelku NOB Dolenjskega muzeja v Novem mestu.

● Borcem 3. bataljona 1. brigade VDV

Vabimo borce 3. bataljona 1. brigade VDV na tovariško srečanje s kulturnim programom in k odkritju spominskega obeležja na dan krajevnega praznika Mirne na Dolenjskem, ki bo 5. junija ob 12.30.

Objava velja kot vabilo, saj posebnih vabil ne bomo pošiljali!

● Še enkrat: »Tovariš, skupaj smo bili v podoficirski šoli!«

Iščem tovariša, ki je bil pooblaščenec partizanske komande iz Barija (južna Italija) in je prišel v Toronto v angloameriško ujetništvo. Bilo je to 1943/1944. leta. V skupini, ki je pobegnila iz nemške vojske in šla k partizanom, nas je bilo devet.

Leopold Krenker
Kajuhova 26, p. Ljubljana

● Poizvedba za sodelavci

Pri uveljavljanju posebne dobe za čas narodnoosvobodilnega boja imam težave, ker so znani iz naše občine, s katerimi sem bil skupaj, padli v boju za svobodo ali umrli po osvoboditvi, za druge pa ne vem naslove.

Gre za obdobje po kapitulaciji Italije, od 8. 9. 1943 do vstopa v vrste narodnoosvobodilne vojske.

Zato prosim vse tiste, s katerimi sem bil skupaj v kazenskem bataljonu, pa na Siciliji, kjer so nas zavezniški 10. 7. 1943 osvobodili, in kasneje v Calabriji, kjer sem kot šofer terenskega vozila pri zavezniških spoznal veliko Primorcev in Istranov, ki sem jih seznanjal s cilji narodnoosvobodilnega boja in jim tudi omogočil vstop v partizanske vrste, da mi pošljejo svoje naslove, za kar se jim najlepše zahvaljujem.

Slavko Vekar
Goričane 29
p. Hruševje

Metod Jurčič

Ognjeni ples pri Jančah in Muljavi

V jeseni in pozimi 1941/42 so se začele ustanovljati na širšem področju grosupeljskega in stiškega področja in Dolenjske prve partizanske enote, vzporedno s hitrim razvojem in utrjevanjem organizacij OF.

Kadar nismo bili v zasedah ali patruljah, smo imeli intenzivno vojaško in politično vzgojo. Bilo je na predvečer 3. junija. V bataljonu smo dobili povelje za odhod. Hitro smo pripravili opremo ter orožje in čakali. Prišlo je novo povelje, da pustimo opremo v taborišču in vzamemo samo orožje in municijo. Odšli smo. Ničesar nismo vedeli, niti kam gremo, niti po kaj. Iz taborišča smo krenili severno proti vasi Oslica. Še bolj smo se začudili, ko smo prišli iz gozda in pred nami zagledali približno 400 moških prebivalcev okoliških vasi, vsak oborožen z močnim, okoli dva in pol metra dolgim drogom. Civilni so se vključili v kolono za bataljonom in nadaljevali smo pot čez Velike Vrhe—Polzevo, na Stransko vas in Pristavo. Tam nas je pričakovalo kakih sto lojtrskih voz z vpreženimi konji. Ko smo bili vsi zbrani, so nam pojasnili, da gremo v akcijo v Višnjo goro, kjer je močna italijanska posadka. Naloga bataljona je, da gre naprej, napade italijanska zavarovanja, jih prežene v zgradbe in napade te zgradbe ter drži Italijane v šahu, da lahko civilni, ki pridejo z nami, odnesejo iz skladišča moko, sladkor in ostalo, kar bodo našli. V Višnji gori je bilo namreč veliko centralno skladišče hrane, za preskrbo italijanske vojske in za »na karte« tistim, ki so jim še dajali »garantirano preskrbo«. Moko so morali civilni odnesti v strmi breg, kjer so za razvalinami starega višnjegorskega gradu čakali vozniki. Ko bi bilo skladišče izpraznjeno, bi se umaknili tudi mi.

Ker je II. grupa takrat štela že okoli 700 mož, civilnemu prebivalstvu pa so ukiniteli preskrbo, je bila potreba za hrano velika. Akcijo smo izvršili na predlog terencev iz Višnje gore. Z vojaškega stališča je bila akcija precej nepremišljena in tvegana. V Višnji gori je bilo čez 500 italijanskih vojakov, nas pa, ki smo imeli nalogo napasti in zavarovati akcijo, samo 100.

V staro mesto smo šli zelo počasi in previdno. Stopali smo po ozkih uličicah proti glavnemu trgu. Vsak čas smo pričakovali močan ogenj. Za čuda pa smo prišli do italijanskih kasarn brez strela. Postojanke smo z bližine blokirali, naperili orožje na vrata in okna in čakali. Ker Italijani niso streljali, nismo streljali niti mi. Civilni so mirno praznili skladišče in odnašali do voz. Mi pa smo si dovolili, ker ni bilo nobenega odpora, uničiti pošto, požgati dokumentacijo na sodišču, obiskali pa smo tudi nekaj privatnih stanovanj, kjer so stanovali italijanski oficirji. Po končani akciji smo se brez strela umaknili. Ta akcija je bila verjetno edinstvena. Zaplenili smo okoli 20 ton živil, pretežno moke. Del smo podelili civilnemu prebivalstvu, za nas pa smo v Znojilah odprli prvo »partizansko pekarno« in od takrat dobivali dnevno vsak po hlebec kruha.

Rušenje proge, napadi na vlake, zasede in ovire na cestah

Zadnje dni maja in v začetku junija je bilo več akcij na železniški progi. Spominjam se prvega neuspelega miniranja na Vrhopolju. Nevešči miniranja, smo kocke trotila posamično privezali na tračnice, vsako nekaj metrov drugo od druge. Ko je prisopihal vlak, smo sprožili eksplozijo, a so posamezne kocke potrgale tračnico le v dolžini kakšnih 20 — 30 cm. Tako je vlak le dun-dun-dun... odpeljal dalje. Obstreljevali smo ga, a ga nismo mogli zadržati. Izkušnja pa nam je koristila pri naslednji akciji pri Vrhopolju. Ta je bila zelo uspešna. Iztili sta dve lokomotivi in osem vagonov. Nato smo z napadi nadaljevali na več odsekih dolenjske proge.

Pri akcijah smo mobilizirali tudi civilno prebivalstvo. Prekopavali so ceste in delali zaseke zlasti v gozdu, skozi katerega vodi cesta od Muljave proti Krki, imenovanem Smrečje.

Naše enote so blokirale sovražne postojanke in tako onemogočale gibanje sovražniku. Predvsem nam je uspelo odrezati od preskrbe s hrano in municijo postojanke v Žužemberku. S pomočjo v zemljo zabitih kolov in močnih gumijastih trakov, smo napravili neko vrsto prače in skušali metati v Žužemberk granate. Pričakovali smo, da se bo sovražnik vendarle začel braniti, saj je bil v kritičnem položaju.

Muljavaska bitka

Smo v logorju Šiškovskega bataljona. Bil je lep, sončen dan, 6. junija 1942, dopoldan. V taborišču je bilo zelo živahno. Komandant bataljona in komisar Saša sta odločila, da izvede bataljon popoldne od dveh vojaško vajo, se pravi napad na Muljavo. Po končani vaji bi v Muljavi organiziral partizanski miting z bogatim sporedom in političnim govorom. Do vaje in mitinga pa ni nikoli prišlo.

Franci je vadil pevske zборе, Popaj recitatorje, Andrejček pa je risal propagandne plakate. Ostali smo čistili in urejali orožje. Tisti dan sta bila v taborišču na obisku skupina muljavskih mladink in rajonski odbor OF. Prišli so s prošnjo, naj ostanemo v kraju, kajti slišali so, da se odpravljamo na Štajersko.

Dobro razpoloženje je bilo na višku. Okoli 11 ure so terenci, kot vsak dan, prinesli svež kruh. Takoj za njimi pa obveščevalca, terenca iz Znojil z vestjo, da se iz Zagradca proti Krki pomika močno motorizirana kolona — Italijanov. Dan je bil znak za preplah. Ker smo se pripravljali za večbo, smo bili takoj vsi naredi. Že čez nekaj minut se je vila kolona čez vas Potok proti Znojilom. Zasedli smo položaje pod vasjo nad potokom Višnjica, se pravi na južnih obronkih Smrečja, kjer se cesta spušča po klančku proti mostu čez potok Višnjica. Kmalu so prispeli tudi tovariši Stane, Tomaž in Marko (Franc Kolman), ki so bili tisti čas v taborišču pri Lučarjevem kalu. Obveščeni so bili o prihajajočem sovražniku. Postavili so si tudi komandno mesto pri osamljeni hiši po imenu v Sraki.

Nismo dolgo čakali, ko so se začeli bližati Italijani. Prihajale so kolone skozi Smrečje, kjer je bila zaseka. Zato smo tudi izbrali te položaje, Italijani so se morali ustaviti. Kolona je bila delno motorizirana. Imeli so štiri tovornjake, zasežen Vehovčev avtobus iz Žužemberka in dva lahka tanka. Ostali so prihajali peš, zato so vozila tudi vozila počasi.

(se nadaljuje)

Zahvala

ZB Nova Stifla se v imenu borcev zahvaljuje zdravniku dr. Francu Urlepu in vsemu zdravniškemu osebju skrbnike v Gornjem gradu za skrb, ki jo vlagajo v zdravljenju in za temeljite preglede članov naše borčevske organizacije.

Ivan Pistotnik,
predsednik ZB Nova Stifla

Bila je skojevka

»Ranjenec je preživel in kasneje so ga na kmečkem vozu srečno prepeljali domov,« je povedala tovarišica Jelaskova

»Bilo je jeseni leta 1943 in prvič po petindvajsetih letih smo za trenutek svobodno zadihali,« je začela svojo pripoved naša razredničarka, tovarišica Jelaskova. »Toda za veselje ni bilo dosti časa, saj so nas čakale nove naloge.«

Tiste dni so namreč začeli po vseh primorskih krajih, ki jih takrat še ni zasedel novi okupator, odpirati slovenske šole. Tako je bilo tudi v Škrbini na Krašu. Poučevali so lahko le najbolj zanesljivi ljudje. Naša razredničarka, tovarišica Jelaskova, je bila takrat še zelo mlada. Pred kratkim so jo sprejeli v Zvezo komunistične partije Jugoslavije in potem so ji zaupali zahtevno nalogo: ustanavljanje slovenskih šol po vsem Komenskem!

Iz tistih dni je ohranila veliko spominov, nikoli pa ne bodo zbledeli dogodki, ki so se pripetili 2. februarja 1944:

Med Komnom in današnjim Branikom je bila napadena nemška enota. Partizani so bili zelo uspešni. Požgali so vse kamione, zaplenili blago in rešili se je le en italijanski fašist A tudi partizani so imeli nekaj ranjencev. Po polnoči so se trije, videti je bilo le sence, sestali pred isto hišo. Previdno so se mladi aktivisti spustili v notranjost in potem prenesli ranjence v bunker. To je bila odprtina v betonskem zidu in skozi jo je lahko zlezal odrasel človek. Spodaj pa se je prostor razširil. Vhod je bil vedno pokrit s škafo za perilo in mladinci so kar se da previdno potrkali na okno.

»Kaj pa je?« je komaj slišno vprašal gospodar skozi priprto okno.

»Nič, nič. Samo vaše dovoljenje bi radi. Ranjenca je treba nekam skriti in mi bi ga radi spravili v vaše skrivališče.«

»Kar dajte, samo hitro opravite. In nihče vas ne sme videti!«

Noč je bila temna in zlovešča. Hiteli so ter budno prisluškovali v noč in v svoja srca. Bodo vse opravili, kot je treba? Jih bo kdo videl? Bo ranjenec vzdržal? Bil je ranjen v nogo in zato so morali zelo pazljivo ravnati z njim. Končno so bili pri skrivališču. Vanj se je spustil mladinec, da bi prijel ranjenca in ga položil na slamo, ki je pokrivala dno skrivališča. Tovarišica Jelaska in njena spremljevalka pa sta napeli vse sile, da bi ga dvignili ter ga podali tovarišu v skrivališču. Vsi štirje so si oddahnili, ko je bil ranjenec začasno na varnem. Dobil je odejo, nekaj čistih obvez, hrano in žganje. Hitro so porinili »škafo« na odprto luknjo ter se porazgubili po vasi.

Takšna je zgodba o ranjencu! »Preživel je in kasneje so ga na kmečkem vozu srečno prepeljali domov,« je ob koncu povedala tovarišica Jelaskova. »Tako smo rešili še eno življenje.«

LANGO MARISOL,
peti razred OS Milojke Štrukelj,
Nova Gorica

Srečanje v Šentrupertu

Tovarišici Mari Rupena — Osolnik in Abdelfattahu Darieru smo ob koncu prireditve, posvečeni solidarnostni akciji »Za otroke Afrike« podarili še skromni darilci

Pred kratkim so prišli v Osnovno šolo Šentrupert tovarišica Mara Rupena-Osolnik in Abdelfattah Darier, predsednik palestinskih študentov v Ljubljani, pridružil pa se jim je tudi tovariš Rečnik, predsednik občinske izobraževalne skupnosti.

Drage goste smo sprejeli z navdušenim ploskanjem.

Za začetek je naš pevski zbor zapel dve pesmi in nato sem jih pozdravila v imenu našega pionirskega odreda. Povedala sem, da smo tudi mi sodelovali v solidarnostni akciji »Za otroke Afrike« in da je tudi ta prireditev namenjena njej. Potem smo učenci šestega, sedmega in osmega razreda nastopili z recitalom: »Afrika, mati mo-

Mara Rupena-Osolnik

ja», nakar so spregovorili gostje. Povedali so nam, v kakšnem pomanjkanju živijo afriški otroci in kako se borijo za svoje pra-

vice. Lepe so bile tudi zahvalne besede tovariša Abdelfattaha, ki jih je izrekel v imenu palestinskega ljudstva. Še nekaj vprašanj gostom, na katera so z veseljem odgovorili in prijetno srečanje se je blizalo koncu.

Po pionirski pesmi sva se z učenko osmega razreda vsem trem gostom zahvalili za obisk in jim podarili posebno številko našega glasila, ki je bila v celoti posvečena solidarnostni akciji »Za otroke Afrike«, tovarišico Mara Rupena-Osolnik in Abdelfattaha Dariera pa smo razveselili še s skromnim darilcem.

MIHELCA GREGL,
sedmi razred OS
Šentrupert

Dušan Muniha-Darko je bilo njegovo ime. Ko je odšel k partizanom, mu je bilo nekaj več kot sedemnajst let. Za svobodo domovine se je boril z vsem žarom svojega mladega srca in vse do tistega dne, ko so 10. januarja leta 1945 italijanski policijski agenti in Nemci napadli bunker v vasi Boršt, kjer je bil s tovariši. Partizani so sprejeli neenakopravni boj! Se ranjen je ubil nekaj fašistov in padel tristo metrov od vasi, pokosen od raket iz sovražnikovega mitraljeza.

Tako je padel narodni heroj Darko. Bil je vzor borca in komunista, prijeten in dober do tovarišev, nepopustljiv proti okupatorju in domačim izdajalcem... Pokopan je v Mostu na Soči in tam stoji tudi šola, ki nosi njegovo ime in v njegovem imenu nadaljuje tradicije narodnoosvobodilnega boja.

O šoli in njihovih dejavnosti smo že slišali, čeprav nismo pisali! Pa vendar smo bili ob sporočilu, da bodo pionirji Osnovne šole Dušana Muniha-Darka iz Mosta na Soči na dan mladosti in v počastitev letošnjih jubilejev — petinosemdesete obletnice rojstnega dne tovariša Tita in štiridesete obletnice dne, ko je prevzel vodstvo Komunistične partije Jugoslavije — odkrili pomnik partizanki Vidi, prijetno presenečeni. To je vendarle poseben pomnik! Če bi v Mostu na Soči ne delovala pionirska organizacija, kakršna je ta, ki vam jo danes predstavljamo, pomnika morda še dolgo ne bi bilo.

»Veseli bomo, če bo odkritju pomnika prisostvovalo veliko ljudi in zato vas lepo prosimo, če objavite to sporočilo pred petindvajsetim majem,« so zapisali mladi nadaljevalci idej, za katere sta padla tudi partizanka Vida, partizan Darko.

Pa smo ga izbrali kar za praznični sestavek.

In kako ga ne bi! Pionirska organizacija na osnovni šoli, ki nosi ime narodnega heroja Dušana Muniha-Darka, je sprejela v letošnji program dela in v okviru natečaja Jugoslovanskih pionirskih iger, postavitev pomnika partizanki Vidi in to tudi uresničila. Izdelavo so zaupali likovni-

NA DAN MLADOSTI

V osnovni šoli, ki nosi ime Dušana Muniha-Darka

kom svoje šole, ki so se pod vodstvom učitelja likovne vzgoje Vida Miklavčiča resno lotili dela in pomnik končali do predvidenega roka, dneva mladosti.

V pisemcu so ga tudi opisali:

To je sleber, ki se z vsebinskim sporočilom deli v dva dela. Med simbolične figure, partizankina smrt, taborišče in talec, se prepletajo prizori iz partizanskega življenja: miting, taborni ogenj, partizanska šola. V drugem delu pa vidimo kolono borcev za svobodo, ki se dviga od spodnjega dela in se povzpne do vrha tega pomnika.

»Ponosna sem na vse tiste, ki so ga delali, na vse več kot štirideset z rokami izklesanih figur!« je povedala pionirka Romana Matuc, šestošolka. In potem smo zvedeli, kako so nekega dne ob vzklikih »hooruk, hooruk, paaazi, dajmo še malo, hooruk!« potisnili v učilnico likovnega pouka zelo velik hlo. Potem so ga začeli obdelovati z dleti in hlo se je začel iz dneva v dan spreminjati, dobivati novo podobo.

Prav imaš, draga Romana: Odkritje pomnika partizanki Vidi, delo vaših rok in vaših src, je bil prav gotovo najslovesnejši pa tudi najprijetnejši, enkratni trenutek našega slavlja, posvečenega dnevu mladosti in letošnjim velikim jubilejem!

»Škoda, da niste videli, kako so pod spretnimi rokami učitelja in učencev začele nastajati podobe partizanov,« dopolnjuje Romanine besede pionirka Lavra Kikelj. »Vsi bi radi izdelovali pomnik, a je bilo delo zaupano le najspretnейšim in tistim, ki stanujejo v bližini šole, saj se je delalo vse popoldneve, tudi do mraka.«

Zato pa boste, draga Lavra, lahko prav vsi skrbeli zanj! Da bo njegova okolica, tam pri novem otroškem vrtcu v Mostu na Soči, vedno lepa in čista, polna cvetja.

Povedati moramo še, da odkritje pomnika partizanki Vidi ni edino, s čimer so pionirji Osnovne šole Dušana Muniha-Darka iz Mosta na Soči počastili veliki jubilej. Izdali so tudi slavnostno številko glasila »Naše črtice«. Ob sprejemu Kurirčkove pošte s pozdravi tovarišu Titu za rojstni dan pa so organizirali srečanje s partizanskimi kurirji in na dan mladosti v spremstvu borcev obiskali kraje, znane iz našega narodnoosvobodilnega boja! Najmlajše je popeljala Pavla Leban iz Podljudinja, borec in kurir Zvonko Zvoder iz Volč je odšel s petošolci in šestošolci v Trebušo, z njimi je bil tudi borec, ki je nosil ranjeno partizanko Vido... Stanko Štrukelj iz Loma.

Pravijo, da so mladi naša dragocenost. Še več! So tudi tisti, ki od predhodnih generacij prevzemajo največji del odgovornosti za lepo in mirno prihodnost. Takšen rod, kakršen poganja v Mostu na Soči, pa bo breme te odgovornosti, ko bo prišel čas, lahko in s ponosom nosil! Da se uči na svetlih revolucionarnih vzgledih, je dokazal tudi s praznovanjem dneva mladosti! Z odnosom do preteklosti in s pogledom v prihodnost, ustvarjalno pa vendar razigrano in s pesmijo, kot se za praznik spodobi.

Pravite, da ste ponosni na pomnik partizanki Vidi, ki je vaše delo — mi pa smo ponosni na vas, pionirke in pionirji iz Mosta na Soči!

MILENA STRAJNAR

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ
V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

14 let je imel takrat

Brat je dal svoje mlado življenje za svobodo, ki jo uživamo danes,«
je sklenil svojo pripoved moj očka

Z leve proti desni: sestra Marija, Pavel Šumečnik leta 1942 v Mozirju (samo leto dni preden so ga ustrelili), sestra Helena

Nekega dne mi je očka pripovedoval dogodke iz narodnoosvobodilnega boja.

»Ko se je začela vojna, mi je bilo šestnajst let in teh dni se spominjam, kakor bi se dogajali včeraj,« je začel svojo žalostno pripoved. »Tujec je divjal po naši zemlji, požigal hiše, ubijal ljudi. Čeprav smo bili majhen narod, nismo klonili! V vojni je padel tudi moj brat. Štirinajst let je imel takrat.«

Pravi, da se še živo spominja, kako so ga na pol mrtvega prinesli v hišo trije nemški oficirji. »Banditi so vam ustrelili sina!« je zakričal eden izmed njih. Moj stari oče je odgovoril: »Vi ste banditi, ne pa oni, ki se borijo za pravičnejši svet!« Moj stric Pavel Šumečnik je padel oziroma je bil ustreljen 14. 10. 1943 na rojstnem domu, padel je kot žrtev vojnega nasilja.

Naj povem še, da je fotografija, ki sem vam jo poslala, dragocen spomin in mi jo je oče komaj zaupal.

»Brat, rojen junija leta 1929, je dal svoje mlado življenje za svobodo, ki jo uživamo danes,« je sklenil svojo pripoved moj očka. »Zaradi žrtev, veliko jih je bilo, moramo ljubiti svojo domovino in jo čuvati kot punčico svojega očesa.«

METKA ŠUMEČNIK,
tretji razred OŠ
Smihel nad Mozirjem

kramljanje

Pionirke in pionirji prvega in drugega razreda osnovne šole Vrtovin v Vipavski dolini so v pisemcu izrazili željo, da bi jih večkrat obiskali partizanski kurirji in da bi jim pripovedovali o narodnoosvobodilnem boju, teh najhujših, a tudi najbolj slavnih dni naše zgodovine. Ta želja je bila, pravijo, toliko močnejša v dne, ko so po revolucionarnih poteh nosili kurirskovo torbico in v njej najlepše želje tovarišu Titu za njegov petinosemdeseti rojstni dan. »Ne samo to,« so zapisali. »ko smo prenašali kurirskovo torbico in se ustavljali v partizanskih domačijah, ob spominskih obeležjih, smo se spominjali tudi vseh hrabrih fantov in deklet, ki so med izvrševanjem svojih nalog darovali življenje za to, kar imamo danes: domovino, ki živi v miru, svobodi in blagostanju!«

In kaj so napisali v pismu tovarišu Titu?

»Zelo smo ponosni nate! Obljubljamo ti, da se bomo pridno učili in ko bomo zrasti, bomo tudi mi pomagali naši ljubljani domovini. Sledili bomo tvojemu zgledu!« Pa podpisali so se, najmlajši iz Vrtovin.

Njihove besede lepo dopolnjuje in bogati Karmen Pečarič iz Ljubljane, zapisala pa jih je v svojem razmišljanju »Popotovanje«:

»Nekoč je bil dan mračen in hladen. A so vendar potovali, z neuklonljivo vneto in za seboj so puščali

trdne temelje. Zato danes mi našega popotovanja ne začnemo na začetku, temveč se vključujemo vanj, ko je v polnem teku. Mi smo sedaj mladi! Tisti, ki so pot začeli v mračnem jutri, to niso več, vendar je v njih nekaj, kar ne bo nikoli staro in kar mi prevzemamo od njih. To je tisto, kar nas sili na to potovanje. Da bi na njem obdržali pravično pot, občudujemo Tita in se od njega učimo na vsakem koraku! Hvaležna smo jim, da so stopili iz mračnega dne na to pot, ki jo nadaljujemo mi, mladi socialistični samoupravljalci. Mi se ne bomo borili za svetlo jutro. Ne! Borili se bomo za to, da bo tudi večer svetel in nikdar ne bomo dopustili,

Yelka Vring - sveteljica
Čermelj Mimica
Imigaj Alai
Ušaj Rajko
Pečar Stanko
Glokar Joško

da bi to jutro zagrnila mračnost. Tega ne smemo zaradi njih, ki so začeli to potovanje, kajti potem bi bila njihova trnova pot zmanj. Mi pa tega nečemo, zato bomo trdno stopali naprej po tej poti, v tem našem popotovanju.

Hvala, Karmen Pečarič, za te praznične misli!
Lepo pozdravljeni!

Milena

Titova fotografija

IZBRANI SESTAVEK

Celo podpisal se je. Da, na mojo lepo, drago fotografijo, se je podpisal tovariš Tito!

● In ponosna sem nanje, zares!

Tam, pod mogočno Orlico, se razprostira Bistrica ob Sotli. Prijazen, zanimiv, tih in skrivnosten kraj je to. Rada zahajam tja. Bistričani so tako veseli ljudje. Vedno nasmejnani, pa toliko vedrih in žalostnih spominov iz krvavih štirih let upora ter vztrajnega boja znajo povedati. Mnogo so pretrpeli. Nikoli tudi ne bodo pozabili črnega 22. novembra 1941. leta, ko so jih Nemci odgnali, v njihove domove pa naselili nemške Kočevarje in Besarabce. Ko so se vrnili, so našli skoraj vse požgano in razdejano! V boju za svobodo jih je sodelovalo več kot šestdeset, drugi so bili v pregonstvu, kar devetindvajset jih je padlo v bitkah. Tudi moji trije strici... Pokopani so ob glavni cesti na bistriškem pokopališču. Teta iz Zagaja pri Bistrici mi večkrat pripoveduje o njih. In ponosna sem nanje, zares! Pogosto obiščem njihove grobove in tako je bilo tudi tistega toplega nedeljskega pomladnega dne pred dvema letoma.

● Marija Zupan, rojena Broz

Obiskala sem teto. Ne vem zakaj, morda mi je bilo dolgočas, da sem stekla v dolino proti pokopališču. Kar po travniku počez sem jo mahnila in sproti trgala cvetje. Da, ivanjščice in petelinčki so bili! Ni se mi mudilo in počasi sem hodila med grobovi in si jih ogledovala. Prižgala sem drobno svečko in jo položila k prastricu Antonu. Plamenček, igriv in lah-

koten, se je pozibaval v lah-nem vetriču, kot da ne bo nikoli ugasnil. Uredila sem šopek in očedila gredico plevela. Zagledala sem se v nagrobnik in premišljevala. O vojni, o njenih strahotah. In o prastricu Antonu, ki je umrl avgusta leta 1955. Tako piše na spomeniku. Ko si ni mogel več opomoči po posledicah pretrpeli, ki ga je moral pretrpeti v nemškem taborišču. Takole sem zrla v nagrobnik in naenkrat zagledala nad stricem še neko ime: Marija Zupan, roj. Broz.

»Broz! Ah, seveda! Josip Broz—Tito! Naš tovariš Tito! In Marija Broz? Mar sta sorodnika?... Zakaj ne bi bila?! Pa Kumrovec še celo ni kaj dosti oddaljen od Bistricel!« sem premišljala.

Vse se je godilo tako naglo. Misli so se kar prepletale, ena z drugo. Nekakšni čudni, prijetni občutki so me obšli. Čisto iz sebe sem bila. Vsa vesela sem prešerno stekla nazaj v hrib, k našim. Navdušeno sem pripovedovala, pa so se le nagašivo spogledovali. Oh, ti odrasli! Jaz pa sem bila tako razburjena. Brozov, da je lahko več, so mi prigovarjali. A meni, os-novnošolski frklji, žilica ni dala miru. Hotela sem vedeti, kako je s to rečjo in nazadnje zvedela, da je to Titova teta.

● Pismo tovarišu Titu

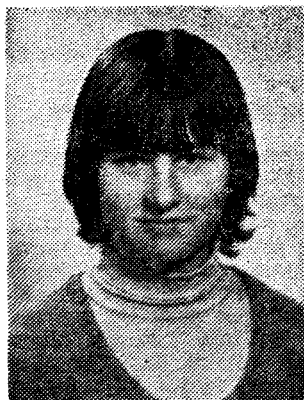
Dosti sem premišljevala o tem. Kako ne! To mi je zares mnogo pomenilo. Kadar je bila v šoli kakšna ura dolgočasna, sem se zamislila. Pa ob večerih, preden sem zaspala... Dolgo sem se odlo-

čala. Dolgo. In potem sem nekega poznega poletnega večera napisala pismo tovarišu Titu. Tega ne bom zlepa pozabila. Ne vem, kaj mi je bilo. Sedla sem k mizi, vzela pero in v poltemi pisala. Živo se še spominjam tiste noči. Besede so se kar same izlivale na papir, da je bila polna kmalu polna. O šoli, o sebi, o svojem prostem času, konjičkih. Vse, vse mogoče stvari sem napisala. Tudi to, da si želim njegovo sliko. Drugo jutro sem že zgodaj vstala in hitro odnesla pismo na pošto, za našega draga Tita.

Res, še zdaj vem, kaj se je takrat dogajalo v meni. Kar malce strah me je bilo! Le kaj bodo mislili o meni? Najbolj sem se bala, da bodo starši izvedeli. Pa je minil teden, dva, minili so meseci. Vse je bilo lepo, po starem. Ščasoma sem na vse skuraj pozabila... Medtem sem postala že osmošolka. Imela sem toliko drugih skrbi, da pravzaprav za premišljevanje ni bilo časa.

● Na ponedeljek je bilo, meseca maja

Bil je mesec maj, mesec mladosti. Pripravljali smo se na številne proslave in druge prireditve v počastitev Titovega rojstnega dne. Niti najmanj nisem pričakovala, da bo v lanskem maju zame tako pomemben dan. Kje pa! Na ponedeljek je bilo. Kaj takega človek ne more pozabiti. Prišla sem iz šole in po svoji stari navadi najprej pregledala pošto. In, zagledala sem neobijano veliko pismo. Celo name je bilo

Sestavek »Titova fotografija« je LUCKA LESNIK iz Maribora (predstavljam vam jo na fotografiji) napisala že kar dolgo tega. Tako nam je sporočila v sprememnem pisemcu. »Zato, da bi ta prijeten dogodek iz mojega življenja nikoli ne zbledel!« je dejala. »Vam pa sem ga poslala kot topel majski pozdrav, za mesec mladosti, v katerem praznujemo petinosemdeseto obletnico rojstnega dne našega draga tovariša Tita.«

naslovljeno! Ne, tako velikega pa še res nisem prejela nikdar poprej. »Beograd!« sem šepetaje prebrala poštni žig. Spet so me preplavili čudni občutki. Nečesa sem se spomnila. Seveda! Vzdihnila sem in v tistem vsa vznemirjena opazila rahlo zbledel napis: Kabinet predsednika republike! Obšla me je rdečica, kakor vedno ob takih posebnih trenutkih. En, dva tri, že je bilo odprto. In, skoraj mi je zmanjkalo sape! Usta so se mi razpotegnile v širok nasme, oči so mi zasijale in

zažarela sem kakor sonček. Kar skakala sem od veselja, še celo prepevati sem jela. Na dan sem privlekla... Da, Titovo fotografijo! Stisnila sem jo k sebi in bila sem, verjemite mi, najsrečnejše bitje na svetu. Celo podpisal se je. Da, na mojo lepo, drago fotografijo, se je podpisal tovariš Tito! Nisem in nisem se je mogla nagledati. Joj, kako lepi trenutki so bili to! »Želeči ti mnogo uspeha v daljnem školovanju i radu, srdačno te pozdravljam«, je bilo zaključeno prijazno pisemce.

O, premalo je besed, s katerimi bi lahko opisala svoje veselje, srečo. Kaj takega se res ne pripeti vsak dan! Kar jokala sem od sreče. Vsi smo bili presenečeni. Mamica in očka sta me hudomušno pokarala, pa vendar srečno smejala... Res. Srečna sem bila, da nisem več vedela ali je vse res, ali morda sanjam. O, ne, pa niso bile sanje!

● Kako radi ga imamo, Tita!

To je bilo lani. Maja, prav sedemnajstega. Tistega nepozabnega dne... In ko danes znova obujam spomine, ko ponovno doživljam te velike trenutke, sem spet srečna! Oh, ta dragi naš Tito. Naš vzornik. Kako radi ga imamo, delaven! In kar verjeti ne morem, kako ob obilici dela, naporega in zahtevnega, še vendarle najde čas, da se ukvarja s tako drobnimi in nepomembnimi rečmi, kakor je odgovor preprosti šolarji. Zato sem se tako razveselila njegove pošte, zato! Oj, dragi Tito, ko bi ti ve-

del, koliko veselja si prinesel v moje mlado življenje!

● Rada zahajam tja, v Obsotelje

Zivljenje teče dalje. In tam, ob jeguljasti Sotli, se razprostira Kumrovec, njegov rojstni kraj... Titovo rojstno hišo so obnovili in prav ljubka je sredi drevja in zelenja. Skromna, črna kuhinja je takšna kot nekdanj: polica s krožniki na steni, nekaj glinastih loncev in zakajen strop. Krušna kmečka peč v sobi je zares imenitna. Kaj je pozimi lepšega, kakor s tople peči opazovati zasneženo naravo! Vsak, ki prvič obišče Titov dom, je prijetno presenečen, ko spozna, iz kakšnih skromnih razmer je zrasla osebnost, kakršen je tovariš Tito. Njegovo življenje je bilo skromno, pa vendar prijetno. V tako lepem okolju je živel. Rad je zahajal k stricu v Podsredo, imel pa je tudi nič koliko skritih kotičkov v tej mirni, pravilni pokrajini v dolini Sotle pod Orlico. Holmički, zasajeni s trto, griči s cerkvicami in gozdovi v ozadju, doline s peščicami hišic. Mar ni to prekrasno? Je, seveda je. Večkrat se sprehajam po Obsotelju in vedno znova in znova se spominjam Tita, velika preteklosti, sedanjosti in prihodnosti... Vesela sem, ker ga je izoblikovala prav ta tiha, skrivnostna obsoteljska pokrajina. Tito še danes rad obišče kraje iz ranega otroštva. Pa se prav nič ne čudim. Tako lepi in domači so.

Rada zahajam tja in upam, da ga bom tam še kdaj srečala!

LUCKA LESNIK

besede in dejanja

● Revolucione tradicije — neizčrpen vir socialistične vzgoje

Ne, besede o Titu niso le besede, iz njih vrejo spoznanja, ali bolje, poznavanje našega bistva! Iz njih veje tudi odgovor na besede, ki jih je tovariš Tito izrekel na desetem kongresu Zveze komunistov Jugoslavije:

»Mladina se mora seznanjati z našimi revolucionarnimi tradicijami in jih razvijati, s čimer bodo mlade generacije povezane z najbolj svetlimi pridobitvami, pridobitvami socialistične revolucije, v kateri je imela mladina veliko vlogo. Negovanje revolucionarnih tradicij med mladimi ljudmi pa je tudi seznanjanje z delom njihovih vrstnikov med vojno. Trajne vrednote, ki jih je ustvarila naša revolucija, so neizčrpen vir socialistične vzgoje mladih — za krepitev bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti, jugoslovanskega socialističnega patriotizma, internacionalizma, borbenosti in požrtvovalnosti.«

KOMUNIST (Ljubljana) — 23. V. 1977

● Kazni za nedelavne

V predkongresnih pogovorih o izmenjavah in dopolnitvah statuta zveze komunistov, je slišati idejo, da se tudi nedelavnost uvrsti med razloge za partijske kazni. Ne gre torej samo za neaktivnost v družbenem in političnem življenju kolektiva, marveč tudi za malomarnost in nedelavnost na delovnem mestu. To ni neumestno, posebno, če imamo pred očmi enega izmed pogojev za vstop v vrste komunistov: da mora komunist povsod in ob vsaki priložnosti s svojim delom in svojo aktivnostjo biti za primer tovarišem!

POLITIKA EKSPRES — 18. V. 1977

● V Kumrovcu ...

Nekoč so partizanski marš, to že tradicionalno športno prireditev ob dnevu mladosti s startom in ciljem pred Titovo rojstno hišo v Kumrovcu, tekli po prašnih makadamskih cestah, danes tečejo po asfaltu. Nekoč je tekače pot vodila mimo dotrajanih hiš s slamanatimi strehami, danes tečejo ob lepih družinskih hišah, vilah. Okolica se menja, tek ne. On je vedno lep, vznemirljiv, privlačen in naš.

VUS — 21. V. 1977

● Optimisti — po delu

Da so Jugoslavlani veliki optimisti, je potrdila tudi ena izmed obširnih tovrstnih raziskav. V prvem trimesčju letos je 99 % odraslega prebivalstva Jugoslavije pričakovalo povečanje življenjskih stroškov, pa jih to ni motilo, da 85 % ljudi ne bi pričakovalo boljšega življenja. Kako povezati to dvoje, ko vendar vemo, da rast osebnih dohodkov ne spremlja vedno rast življenjskih stroškov in da inflacija vsak dan jemlje svoj del. Od kod optimizem, da bomo kljub porastu življenjskih stroškov živel boljše? Kaže, da smo veliki optimisti, a ne po naravi, optimisti smo — po delu, pa četudi je to delo, ki ne dviga zneska na plačilni vrecki in ne pomeni povečanje

produktivnosti dela? Konec koncev: človek ne more biti produktiven na delovnem mestu in doma, a moramo priznati, da se to drugo bolj splača! Koliko, v resnici, obstaja takšnega dela, verjetno nihče ne ve, lahko pa verjamemo, da ga ni malo, ker navkljub inflaciji in skromnemu dvigu osebnih dohodkov živimo bolje.

Optimizem, nad katerim bi se veljalo zamisliti!

VJESNIK — 18. V. 1977

● Komunisti — odločilna akcijska sila

Konec leta 1975 je število članov zveze komunistov v skopski železarni doseglo številko 582, da bi se do konca marca letos povečalo na 936. Ta podatek sam po sebi ne bi bil toliko zanimiv, če ga ne bi povezali z nekim drugim dejstvom: Od kar je organizacija zveze komunistov v železarni postala močnejša, so izginile tudi izgube, nizka produktivnost, slabo poslovanje in druge slabosti!

Akcija, ki je dala prve plodove pa, v skopski železarni ni prekinjena:

»Z organizirano akcijo ne želimo samo pritegniti v vrste zveze komunistov čim več delavcev, marveč težimo tudi k temu, da dvignemo kvaliteto dela«, je rekel sekretar tovarniškega komiteja Pero Andreevski. »Zato smo začeli ustanavljati posebne oddelke zveze komunistov po izmenah. Takrat so delavci skupaj in imajo mnogo več možnosti, da izmenjajo mnenja in da potem na sestankih sprejmejo tudi odločitve. Upamo, da bodo rezultati naših prizadevanj doprinesli k temu, da pričakamo 11. kongres Zveze komunistov Jugoslavije še z večjimi delovnimi uspehi.«

POLITIKA — 16. V. 1977

● »Rekla bi Titu to, kar bi rekli vsi mladi«

Ko ji je učiteljica Anica Rusan sporočila vest, da bo petindvajsetega maja predsedniku Titu predala štafeto mladosti, se nežno dekletce črnih, veselih oči in kratko ostrizanih las, ni mogla znajti od razburjenja in radosti. »Obšlo me je čustvo, ki ga človek občuti samo v trenutkih, ko doživi nenadejano srečo«, je govorila Marica Lojen, ena najboljših učenek in pred-

MARICA LOJEN
učenka OŠ Maršala Tita, Kumrovec

sednica pionirskega odreda Osnovne šole Maršala Tita iz Kumrovc, še vedno blede od razburjenja. »Zdelo se mi je, da sanjam, saj, ko me je direktor pred nekoliko dnevi vprašal, če razmišljam o Beogradu in štafeti mladosti, si na to nisem upala niti misliti. Nisem verjela, da bom prav jaz v imenu vseh mladih čestitala Titu za njegov petinosemdeseti rojstni dan! Ta misel je bila zunaj vseh mojih želja in hrepenenj, ki so se danes vendarle uresničile. Če bi ne imela napisanega teksta, vem, da bi Titu rekla nekaj iz globine svojega srca, spontano. Rekla bi Titu to, kar bi mu rekli vsi mladi Kumrovčani, vsi mladi naše domovine!«

BORBA — 19. V. 1977

● »Tisto pravo herojstvo, herojstvo slehernega dne, zastavljamo šele danes!«

»Prav uspešnost naše revolucije daje možnost današnjim rodovom za še bolj pomembna, še bolj herojska dejanja!« je vodilo razmišljanje Vide Tomšičeve. »Bolečina in trpljenje, tudi smrt, so enkratna herojska dejanja. Tisto pravo herojstvo, herojstvo slehernega dne, zastavljamo danes! To je tovarišstvo, odnos do dela, domovinska ljubezen. Iz minute v minuto, iz dneva v dan, iz leta v leto, nepretrganov.«

PIONIRSKI LIST — 19. V. 1977

Rado Jelinčič, Karel Kumše:

DELO GORIŠKEGA VOJNEGA PODROČJA (2)

OD MARCA 1944 DO OSVOBODITVE

Dne 19. avgusta 1944 se je komanda vipavskega vojnega področja preimenovala v goriško vojno področje, komanda mesta Dornberk pa v komando mesta Gorica.

Dne 11. novembra 1944 pa sta se komandi idrijskega in goriškega vojnega področja združili v goriško vojno področje s komandami mest Ajdovščina, Gorica, Sežana, Senožeče, Idrija, Čepovan in Cerkno. 12. decembra 1944 pa se je komanda mesta Senožeče združila s komando mesta Postojna, ta pa je prešla iz sestava istrskega vojnega področja v goriško vojno področje. Takšen je ostal sestav vse do osvoboditve. Seveda pa so se naloge, ki jih je opravljalo področje, povečale in s tem razbremljevale vojaške enote mnogih skrbni in bremen.

Glavna naloga goriškega vojnega področja so bile: mobilizacija za potrebe borbenih in zalednih enot, zbiranje hrane in preskrba vojaških in zalednih enot, pripravljanje skladišča za hrano, opremo in orožje, organiziranje delavnic za potrebe vojske in civilnega prebivalstva, izvajanje javnih del, organiziranje zdravstvene in veterinarske službe v zalednju, sodstvo, organiziranje obveščevalne službe in službe za zveze, skrbeti pa je moralo tudi za povezanost z NO OF, komiteji in vojaškimi enotami, ki so prihajale na to področje. Vedeti namreč moramo, da večji del goriškega vojnega področja ni bil na osvobojenem ozemlju in so nanj prihajale brigade le občasno. Zato je imelo področje tudi svojo četo in udarno deseto, ki je skrbela za obrambo in izvajala diverzantske akcije. Komande mest so imele tudi svoje zaščitne čete, ki so ščitile njihovo dejavnost in delovanje. Zaščitne čete so nadzorovale teren in gibanje sovražnikovih enot, ki so iskale komande mest in vojna področja ter postavljale zasede kurirjem in političnim delavcem.

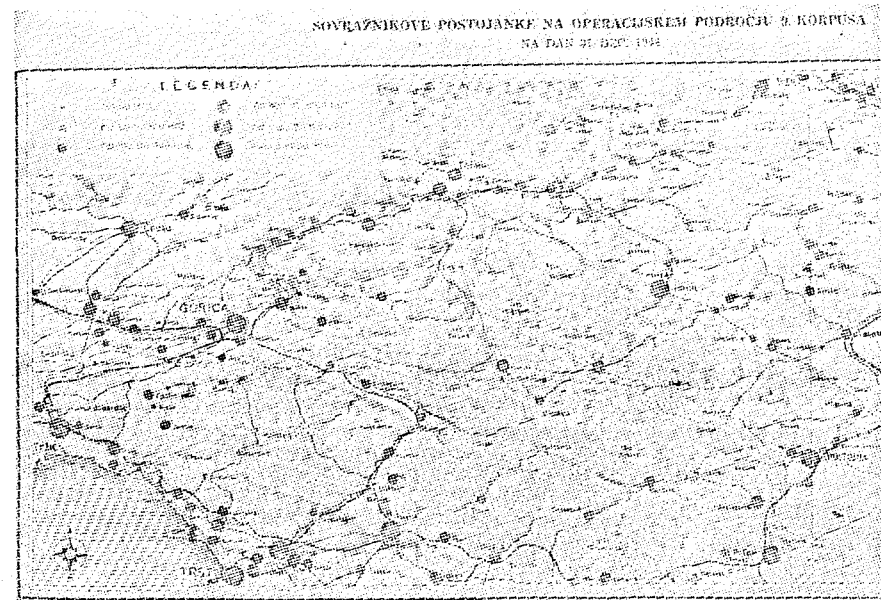
Na ozemlju, kjer se je zadrževala komanda goriškega vojnega področja s svojimi komandami mest, je po podatkih obveščevalcev dne 31. januarja 1945 obstajalo sto osemnajst sovražnikovih postojank. Komande mest Cerkno, Čepovan in Idrija so

bile na osvobojenem ozemlju obdane z dvaintridesetimi sovražnimi postojankami. Ob stalnih sovražnih ofenzivah so se komande mest največkrat podale v zaščito borbenih enot.

Na območju komande goriškega vojnega področja in komand mest Ajdovščina, Postojna in Sežana pa je bilo šestinosemdeset sovražnikovih postojank. Komanda goriškega vojnega področja in komande mest so se morale gibati in delovati med množico sovražnikov in niso smele opustiti in zahemarjati svojih nalog. Pri njihovem obstoju in uspešnem delovanju jim je veliko pomagala dobro organizirana obveščevalna služba in zavedno prebivalstvo, ki je svoje enote ščitilo, prehranjevalo in obveščalo. Zato niso bile nikoli izneena napadene, ampak so sovražnika pričakale na bojnih položajih ali pa so se mu pravočasno izmaknile. Januarja in februarja 1945 pa so na področje Pivke, Krasa, Vipavske doline in Goriškega začele prodirati enote četnikov in nedičevcev, ki so bežale pred jugoslovansko ljudsko armado. Tako se je na tem področju zadrževalo šest kvizlinških korpusov, dva polka četnikov, poleg tega pa še polki domobrancev, Kozakov in italijanskih policistov.

Posebno pomembno je bilo to področje še zato, ker je petindvajset let pripadalo Italiji. Prebivalstvo je bilo dvojezično, v mestih pa so pripadniki italijanske narodnosti celo prevladovali. To je od komande goriškega vojnega področja zahtevalo še poseben posluh za pravičen in taktičen odnos. Svojevrsten je bil odnos do sosednje, s hrano bogate Furlanije. Prav zaradi tako pravilnega odnosa do italijanskih prebivalcev, se je ideja o socialni revoluciji širila tudi na njihovo ozemlje, kjer so začele nastajati italijanske partizanske enote, hkrati pa so naše partizanske enote izdatno podpirali s hrano. Tudi današnji dobri odnosi z Julijsko krajino so odraz takratne pravilne etnično politične dejavnosti, saj je mnogo Italijanov sodelovalo z narodnoosvobodilnim bojem, pa naj je bilo to v bojnih enotah, ali pa na gospodarskem, obveščevalnem, pa tudi političnem področju.

(Se nadaljuje)

Sovražnikove postojanke na operacijskem področju 9. korpusa konec decembra 1944

• TV-15 izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec Ljubljana, Miklošičeva 28 kot glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

• Uprava in naročniški oddelček • TV-15 • Miklošičeva 28, pp 598/XI, 61001 Ljubljana; tekoči račun 50100-833-20005 pri SDK Ljubljana

• Telefon uprave 320-486

• Glavni in odgovorni urednik: SILVO TERSEK

• Novinarji: NEVA MUZIČ, MILENA STRAJNAR, TONE URBAS, MILAN VOGEL

• Tehnični urednik: SINE KOVIČ

• Tajnica uredništva: MARA OKORN

• Telefon uredništva 327-780

Letna naročnina 140 din, za inozemstvo 160 din; posamezna številka v prosti prodaji 3 din

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo •TV-15•, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za •TV-15• ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišaji: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35